

Raamatukogu

-
- * Katre Riisalu, Reet Nikkel, Merle Hansen, Tiiu Tõhk, Urve Lippus muusikaraamatukogust;
 - * Tiiu Valm rahvaraamatukogu seadusest;
 - * Krzysztof Migoń raamatuajaloo käsitlemisest tänapäeval jm.
-

1/ 1999

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

1/1999

Toimetuse kolleegium:

AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS
MEELI VESKUS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Esikaane foto: TEET MALSROOS
Vändra raamatukogu.
Tagakaane foto: MALL KÖPP
Vastse-Kuuste raamatukogu.

Address/Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetuse
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@nlib.ee
kodulehekülj:
http://www.nlib.ee/RK_ajak
http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas
NORDAN TRÜKK OÜ, 99 T 101

Kallis kolleeg!

Kultuuri võib toetada mitmel moel – nii ideedega kui materiaalselt. Kitsamale ringile mõeldud erialaajakirjad ei saa hakkama ilma teadmishimulise, eelkõige aga missioonitundelise toetajaskonnata. Meie ajakirjal on vedanud – lugejaid jätkub. Järjekindlalt laieneb ka autorite ring, mis on aluseks käsitletava problemaatika mitmekesistumisele. On meeldiv tõdeda, et meid usaldatakse ning püütakse ajakirja kaudu vahendada oma ideid ning teadmisi.

Elmine aasta möödus RK-le mitmes mõttes eriliselt. Tänu Kultuurkapitali toetusele ostime toimetusele vajalike lisaseadmetega arvuti ning kaasaegse tarkvara, mis võimaldas tõsta ajakirja trükikvaliteeti. Kuigi ühteist jääb ikkagi veel soovida (näiteks fotode kvaliteet), oleme õpivõimelised ning loodame sellegi puuduse peagi kõrvaldada. Suurim muutus toimus aga RK staatuses – Rahvusraamatukogu osaliselt isemajandava üksusena oleme varasemast tunduvalt iseseisvamad, leides ometi vajalikul hetkel alati tuge ning mõistmist. Ajakirja on Rahvusraamatukogu kõrval rahastanud ka Kultuuriministeerium trükikulude ja Kultuurkapitali autorihonoraride katteks. Eraldi tahaksin tänada Kultuurkapitali, kelle toetusel õnnestus mul toimetajana esmakordselt osaleda IFLA-l. Suurel rahvusvahelisel raamatukoguhoidjate kokkusaamisel osalemine annab uusi mõtteid ja energiat, lisab enesekindlust edasiseks tööks.

Veel veidi, ja olemegi astunud uude aastatuhandesse, vaimsure võidukäigu ajajärku. Püüame meiegi muuta RK-d vaimsemaks ning lugejasõbralikumaks, tahame seista selle eest, et ajakirjas leiaks käsitlemist kogu Eesti raamatukogundusele oluline problemaatika. Koostöös lugejate ja autoritega peaks see ju olema võimalik. Ühiselt pingutades on tulemus kindlasti parem.

Kõigile kolleegidele koostöörõõmu soovides

Ene Riet

SISUKORD

■ ERIRAAMATUKOGU

Muusikabibliograafiate koostamisest Eestis	Katre Riisalu	4
Eesti Muusikaakadeemia raamatukogu rõõmudest	Reet Nikkel	8
Harju Maakonnaraamatukogu muusikatuba	Merle Hansen	9
Saaremaa Keskraamatukogu muusikatoa tööst	Tiiu Tõhk	10
Eesti Mereinstituudi raamatukogu	Maria Kalentšits	11
Ameerika Infokeskus	Vaiko Sepper	13
Kümme aastat väliseesti kirjandust O. Lutsu nim.		
Tartu Linna Keskraamatukogus	Elle Tarik	14

■ RAAMATULUGU

Raamatuajaloo käsitluse aspekte tänapäeval	Krzysztof Migoń	16
Kultusraamatuid: "Kellavärgiga Apelsin"	Aimar Ventsel	20
		23

■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

■ JUTUTUBA

Raamatukogudeta muusikateadust ei tee: vestlus Urve Lippusega	Maire Liivamets	27
--	------------------------	----

■ EESTI MÖTTELUGU

Vilmsiaana	Eero Medijainen	29
------------	------------------------	----

■ HABENT SUA FATA LIBELLI

Trükkimata näidenditest	Oskar Kruus	32
-------------------------	--------------------	----

■ SUHTEKORRALDUS

Suhtekorraldus: jah või ei?	Triin Soone	33
-----------------------------	--------------------	----

■ PÄEVAKORRAL

Rahvaraamatukogu seadus: kommentaarid	Tiiu Valm	35
---------------------------------------	------------------	----

■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

■ KONVERENTSID & SEMINARID

Meie suursündmus	Maire Liivamets	39
Oskar Kallase päev	Anne Ainz	40
Ülestähendusi Narva teekonnalt	Maire Liivamets	42
ISSN Brüsselis	Silvi Metsar	43

SÕNUMID

Mälestame: Paul Nauta		46
-----------------------	--	----

■ SUMMARY

47

MUUSIKA- BIBLIOGRAAFIATE KOOSTAMISEST EESTIS

KATRE RIISALU

RR-i kunstide teabekeskuse
juhataja asetäitja

Muusikabibliograafia uurib ja kirjeldab peamiselt trükitud kujul ilmunud muusikateavikuid – muusikakirjandust, noote, aga ka helisalvestisi. Euroopas on noote ning muusikakirjandust püütud nimestikesse koondada enam kui 400 aastat. Esimese käsikirjalise noodiloetelu koostas Christopher Columbuse poeg Fernando Colón, kes oma reiside ajal, aastatel 1502–1535, kirjutas üles kõik talle teadaolevad muusikateosed. Esimene trükitud noodinimestik ilmus 1548. aastal väljaandes *Bibliotheca universalis* (Zürich, 1548). Jooksvalt registreeritakse muusikakirjandust ja noote alates 1564. aastast, mil hakkas ilmuma *Messkatalog* (Frankfurt, 1564–1750). Prantsusmaa rahvusbibliograafia *Bibliotheca de la France* registreerib noote alates 1811. aastast, Saksamaa rahvusbibliograafia muusikaosa *Deutsche Musikbibliographie* ilmub järjepidevalt alates 1843. aastast Leipzigis. Eraldi osa moodustavad muusikabibliograafias helisalvestiste nimestikud e. diskograafiad. Nende eesmärgiks on võimalikult täielikult edasi anda informatsiooni iga konkreetse helisalvestise kohta. Ideaalvariandis peaks diskograafia sisaldama detailset informatsiooni ka iga üksiku loo kohta, alates helisalvestuse kuupäevast ja kohast kuni teabeni, mis täiendab ja parandab plaadi etiketile trükitud teksti. Nii saavad muusika-, teatri- ja kultuuri-loomased nimestikest lisateavet

üksikute lugude dateerimiseks või artistide repertuaari loetlemiseks, aga ka vajalikke viiteid muusikalise teostuse, teksti redaktsiooni ja esituse stiili uurimiseks. Vajadus diskograafiate järele tekkis pärast helisalvestustööstuse tekkimist 19. sajandi 90-ndatel aastatel. Toetudes teiste maade kogemustele, võib väita, et muusikabibliograafiad moodustavad rahvuskultuuris olulise osa ning neid on kogu maailmas jõutud teha sügavuti ja laiuti: eri perioodidest, firmadest ja isikuist.

Muusikakirjanduse- ja noodibibliograafiad

Eesti kultuuriloo, sealhulgas muusikaajaloo ning heliloojate ja muusikategelaste elu ja loomingu uurimine selle sajandi alguskümnenditel tingis vajaduse muusikakirjandust ja noote peegeldavate bibliograafiaväljaannete järele. **Teedrajava töö eesti muusikabibliograafias tegi Hillar Saha (Sakaria)**, kes püüdis esimesena registreerida eesti noodiväljaandeid ning muusikakirjandust. Väljaandes *Eesti muusikakirjandus a. 1622–1917* (Tallinn, 1934) registreeritakse 359 nimetust Eestis ilmunud ning Eestiga seotud baltisaksa heliloojate trükis ilmunud teoseid, samuti ka koostajale teadaolevaid eesti heliloojate käsikirju ning rohkem kui 300 nimetust muusikakirjandust ning -artikleid. Nimestik on jaotatud kaheks – muusikakirjandus ja noodid, mille piires on ülesehitus

süsteemaatiline. Kasutatud liigitussüsteemil on küll mitmeid puudusi, kuid esimese muusika süstematiseerimise katsena väärib tunnustust. Küllaltki täielike kirjeandmete tõttu on vaadeldaval nimestikul iseseisva bibliograafiaväljaande väärtus, olles esimeseks muusikabibliograafiaks Eestis. Tänu trükitud nimestikule jõudis informatsioon eesti muusikakirjandusest nendeni, kes vajasisid andmeid eesti vanema noodinõu ning muusikakirjanduse kohta, aidates sellega kaasa Eesti muusikajaloo ja -kirjanduse uurimisele. Kuni 1917. aastani ilmunud muusikakirjandus ja noodid on registreeritud ka Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia väljaannetes *Eestikeelne raamat 1851–1900* (Tallinn, 1995) ning *Eestikeelne raamat 1901–1917* (Tallinn, 1993). Võrreldes H. Saha nimestikku rahvusbibliograafia väljaannetega, selgub, et eesti vanem noodikirjandus on täielikumalt registreeritud rahvusbibliograafiates, kust leiab täiendusena Peterburis ilmunud noodiväljaandeid ning kooliõpikuid, samas on Saha nimestikus täielikumalt registreeritud baltisaksa heliloojate teosed.

Aastatel 1918–1939 registreeriti muusikakirjandust ning noote *Eesti raamatute üldnimestikes* (Tartu, 1928–1941), kuid neis olid kirjeldamise objektiks rohkem kui neljaleheküljelised trükitud väljaanded, mistõttu on välja jäänud suur osa sel perioodil ilmunud paarilehelistest paljundatud nootidest. Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia programmi koostamise raames 70-ndatel aastatel leiti, et selle perioodi noodikirjandus vajab põhjalikumalt registreerimist. Nii alustati 1979. aastal tollases Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklikus Raamatukogus retrospektiivse bibliograafia *Eesti noodid 1918–1944* koostamist. Aastakümnete pikkuse töö tulemusena on moodustunud arvuti andmebaas rohkem kui 3000 kirjega, kus on registreeritud kõik eestikeelsed ja eestikeelse paralleeltekstiga noodiväljaanded, sõltumata mahust ning paljundustehnikast. Informatsiooni kogumi-

sel lähtuti eelkõige olemasolevatest noodikogudest, mida kirjeldati *de visu* ja võrreldi sama perioodi kajastavate trükinimestikega. Selle tulemusena on moodustunud infopank, mis annab täieliku ülevaate esimese Eesti Vabariigi aegsetest nooditrükistest. Andmebaasi põhiväljundiks on tulevikus trükitud bibliograafiainimestik koos abistavate registritega, seni tuleb aga mitmesuguseid otsinguid teostada Rahvusraamatukogu muusikasaalis olevast andmebaasist.

Pärast Teist maailmasõda ilmunud eesti noodikirjanduse kohta on tollane Riiklik Raamatupalat koostanud koondbibliograafiad *Nõukogude Eesti noodikirjandus 1940–1960* (Tallinn, 1967) ning *Nõukogude Eesti noodikirjandus 1961–70* (Tallinn, 1974). Nimestikud sisaldavad kõik iseseisvalt ilmunud noodid, noodikogumikud, opalograafil paljundatud noodid, repertuaarilehtedes, õpikutes ja ajakirjades ning ajalehtedes avaldatud noodid. Süstemaatiline ülesehitus tõendab veenvalt, et enamik avaldatud noodikirjandusest kuulub vokaalmuusikasse (koori-, soolo- ja lastelaul) ning suurvormid on põhiliselt välja antud Moskva ja Leningradi muusikakirjastuste poolt.

Muusikakirjanduse ja -artiklite järjepidevat registreerimist nimestikes alustati selle sajandi 20-ndatel aastatel, kui hakkas ilmuma *Eesti filoloogია ja ajaloo aastaülevaade* (Tartu, 1922–1938). Süstemaatilistes nimestikes oli muusikateadlase Elmar Arro koostatud muusikajaloo rubriik, mis püüdis võimalikult täielikult registreerida Eestis ilmunud muusikakirjanduse ning -artiklid. Eraldi nimestikuna ilmus 1983. aastal Harry Oldi koostatud *Bibliography of Estonian*

Music Literature (Stockholm, 1983), mis registreerib eesti muusikakirjanduse, sealhulgas ka artiklid nii eesti kui välisperiodikast, läbi aegade kogu maailmas eesti muusikaga seonduvatel teemadel kaitsitud diplomitööd ja dissertatsioonid ning valikuliselt Teatri- ja Muusikamuuseumis olevaid käsikirjalisi materjale. Tegemist on eesti muusikabibliograafia jaoks olulise väljaandega, kus väärtuseks on juba see, et nimestikku on püütud koondada maailma eri riikides ilmunud eesti muusika alast informatsiooni.

Erialase informatsiooni saamisel on esmasteks allikateks rahvusbibliograafiad, kuna nad peegeldavad oma aega ja rahvuskultuuri taset, olles seega üks rahvusliku enesetunnetuse vahendeid ja väljundeid. Rahvusbibliograafial on suur tagasimõju kogu kultuuri ja teaduse arengule, sest ta võimaldab uurijatele teatavaks teha tulemused, mis uuritaval alal on saavutatud. Just jooksev rahvusbibliograafia on kõige efektiivsem muusika dokumenteerimise vorm ning neid koostatakse enam kui 60 riigis. Eestis jätkus see traditsioon ka pärast Teist maailmasõda,

Raamatukroonika (Tallinn, 1947–1993) kvartaliväljaannetes registreeriti aastatel 1944–1991 ilmunud muusikakirjandus ning noodid. Muusikaartiklid leidsid kajastamist *Artiklite ja retsensioonide kroonikas* (Tallinn, 1952–1996) ning hilisemas väljaandes *Eesti rahvusbibliograafia : artiklid* (Tallinn, 1993–1998). Jooksvalt ilmunud väljaannetena annavad nad tervikliku pildi aastakümnete jooksul Eestis ilmunud muusikakirjandusest ning noodiväljaannetest. Järgnevatel aastatel ilmunud rahvusbibliograafiaväljaanne *Eesti rahvusbibliograafia: raamatud* (Tallinn, 1993–) registreeris küll ilmunud muusikakirjanduse, kuid jäid noodid. Käesolevast aastast käivituv teadusraamatukogusid ühendav integreeritud infosüsteem loob eeldused noodinimestike jooksvale ilmumisele. Probleemiks on aastad 1992–1998, mille kohta Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskuses koostatakse retrospektiivsed nimestikud.

Personaalbibliograafiad

Üksikuid heliloojate loomingut peegeldavaid nimestikke hakkas ilmuma eesti ajakirjanduses 19.

21. mail 1998. a. esitleti RR-is Eduard Tubina kolmeosalist personaalbibliograafiat. Eesti nimekaima helilooja sünniaastapäeva tähistamiseks valminud bibliograafia koostas Valve Jürisson. Pildil vasakult: Urve Lippus, Andres Pung, Peep Lassmann, Eri Klas; Kristjan, Neeme ja Lilia Järvi. Valve Jürissoni suurt tööd bibliograafia koostamisel märkis ära ka Friedrich Puksoo auhinna žürii jaanuaris 1999.

sajandi lõpul, enamasti avaldati need koos biograafiaga mõnes isikule pühendatud kirjutises. Esimesed loetelud ilmusid saksa-keelses ajakirjas *Baltische Monatschrift*, kus ülevaateartiklite juurde olid lisatud ka helitööde nimestikud. Personaalbibliograafia edasises arengus etendas olulist rolli järjepideva eestikeelse muusikajakirjanduse tekkimine, mis võimaldas käsitleda muusikalisi probleeme ka ulatuslikumates artiklites. Sajandi alguse ainus järjepidevalt ilmunud väljaanne oli aastatel 1924–1940 ilmunud "Muusikaleht". Kuna eriline koht oli ajakirjas eesti rahvuslikul muusikakultuuril, siis ilmusid seal ka pikemad ülevaateartiklid heliloojatest, kuhu olid lisatud loomingu nimestikud (A. Kapp, R. Tobias, A. Läte jt.). Pärast Teist maailmasõda ei ilmunud aastakümneid heliloojate teoste nimestikke ei eraldi väljaannete ega ka artiklite lisadena. 1960–70-ndatel aastatel ilmunud monograafiate seeriad *Eesti heliloojad* ning *Sõnas ja pildis*, sisaldasid ka helitööde nimestikke, mis ei küüni küll veel põhjalike bibliograafiateni, kuid on siiski olulise tähtsusega Eesti muusikabibliograafia arengus, kuna kõigile huvilistele kättesaadavas trükisõnas oli fikseeritud informatsioon heliloojate loomingulise tegevuse kohta.

Teadusbibliograafia valdkonda kuuluvate personaalnimestike koostamisel ja avaldamisel on maailma ulatuses üsna pikk traditsioon. Eestis on muusikute personaalbibliograafiate koostamise traditsiooni rajajaks Eesti Rahvusraamatukogu muusikaosakond eesotsas kauaaegse muusikaosakonna juhataja Valve Jürissoniga. Lugejate teenindamise kõrval on aastaid koostatud ja avaldatud bibliograafiaväljaandeid silmapaistvate eesti heliloojate ja muusikateadlaste tähtpäevadeks. Seni on ilmunud nimestikud Mart Saarest (1982), Heino Ellerist (1987), Cyrillus Kreegist (1989), Veljo Tormisest (1990), Karl Leichterist (1992) ja Eduard Tubinast (1995–1998). Valve Jürissoni käe all valminud muusikute personaalbibliograafiad on

koostatud kindla käega ja oskuslikult, struktuuri selgus annab tunnistust tõsisest mõttetööst ja otsinguist. Põhjaliku nimestiku koostamine ei ole ainult kartoteekidest ja bibliograafiaväljaannetest leitud andmete mehhaaniline reastamine, vaid tõsine süvenemist, erialaseid teadmisi ja aega nõudev uurimistöo. Kuigi on olemas aegade jooksul kujunenud personaalnimestike koostamise reeglid, tekib koostajal materjali kogumisel ja süstematiseerimisel alati spetsiifilisi probleeme, millele üheseid lahendusi pole – iga persoon nõuab isikupärast lähene mist ning iga bibliograafia peegeldab antud aja hetkeseisu. Teiste maade kogemused on näidanud, et personaalbibliograafiad vajavad lõpliku täielikkuseastme saavutamiseks aastakümneid.

Infotehnoloogia areng loob uued võimalused ka personaalbibliograafiate koostamisel, internet võimaldab teha kiiresti kaugotsinguid andmebaasides, mis seni ei olnud laiemale kasutajaskonnale kättesaadavad. Siit tekib küsimus – kuivõrd vajalikud on trükiväljaanded? Toetudes maailma riikide praktikale võib väita, et heliloojate personaalbibliograafiate koostamise traditsioon ei ole kadumas, kuna väärtuslikke ning põhjalikke nimestikke lisandub igal aastal. Loodetavasti leidub ka Eestis entusiaste, kes jätkavad Valve Jürissoni poolt alustatud, sest meie muusikaelus on suurkujusid, kelle looming ja tegevus vääriksid põhjalikku personaalbibliograafiat (näiteks Juhan Aavik, Arvo Pärt jt.).

Diskograafiad

Varem või hiljem hakkame tajuma vajadust kunagiste salvestiste järele ja siis peame täpselt teadma, kes on kellest midagi ja millal plaadile jäädvustanud. Kuid tundmatut on raske leida ja nõnda jääb diskograafia abita paraku mõnigi ajalooline sündmus või võrdlusvõimalus märkamata ja kasutamata. Sajandi alguse plaadid pole füüsiliselt meie aegadesse jõudnud ja andmestik nende kohta on paratamatult ammutatud ajalehereklaa-

mist, kauplusekataloogidest ja kaudsetest allikatest, mis peegeldavad eeskätt turusituatsiooni. Esimesteks eesti heliplaate sisaldavateks nimestikeks olid *The Gramophone Company* (Moskva, 1909) müügikataloogid.

Süsteematiselt hakati ilmunud heliplaate uurima alles enne Teist maailmasõda ja registreerima 20. sajandi viimasel veerandil. 1980-ndatel aastatel tegeles aktiivselt Eesti vanemate heliplaatide uurimise ja väljaselgitamisega Stockholmis elav eesti kultuuriloo uurija Reino Sepp. Koostöös inglise juhtiva diskograafi Allan Kellyga seadis ta omaaegsete kataloogide andmestikule, ajakirjandusest leitud sõnumitele ning arhiividest hangitud teabele tuginedes kokku üksikfirmade toodangu nimestikke (Columbia, Odeon, Bellaccord-Electro jt.). R. Sepp on koondanud informatsiooni ka eesti pagulaste poolt salvestatud kauamängivate heliplaatide kohta nimestikus *Eesti heli läänemaailmas* (Stockholm, 1991). See on ainus võimalus ülevaate saamiseks pagulasmuusika salvestistest, unikaalne ka seetõttu, et Eesti kogudest võib leida vaid üksikuid nimestikus registreeritud plaate.

Täieliku diskograafia koostamine eeldab aastatepikkust koostööd eesti ja välismaa filofonistide ning arhiivide vahel. Just sellise koostöö tulemusena ilmus tuntud helirežissööril, heliplaatide restaureerijal ja -kollektsionääril Heino Pedusaarel *Eesti heliplaatide koondkataloog* (Tallinn, 1998). Aastakümneid kestnud töö järel valminud kataloog sisaldab põhjalikku andmestikku peaaegu kõigi eesti autorite ja interpretidega seonduvatest plaadisalvestustest, alates esimese eestikeelse laulu jäädvustamisest Peterburis 1901. a. kuni viimase helisalvestusessioonini 1939. aastal. Asendamatu on diskograafia kui koondkataloogi funktsioon – põhjalikud viited salvestiste asupaigale raamatukogudes, arhiivides ja suuremates erakogudes. Võrreldes R. Sepa minimaalandmetega nimestike seeriat H. Pedusaare mahuka nimestikuga, näeme, et koostaja

eesmärk ei olnud kirjeldatud plaatide kogumine, vastupidiselt H. Pedusaarele, kelle nimestikus on vaid mõni üksik plaat, mida ta leidnud ei ole. Viimane on tegelenud heliplaatide kollektsioneerimisega aastakümneid ning omab Teise maailmasõja eelsetest heliplaatidest ühte põhjalikumat kogu Eestis. Juba 1931. aastal kirjutas Juhan Jaik, et *pole kellelgi sellist plaatide raamatukogu, sellist muuseumi, mis sisaldaks kõik eesti plaadid kõige esimesest katsest alates*. Paraku ei ole olukord muutunud, sest Eestis puudub terviklik, kõiki ajaperioode hõlmav helisalvestiste kogu. Sajandi alguskümnendil ilmunud plaatidest on kõige täielikum kogu Teatri- ja Muusikamuuseumis. Alates 1945. aastast ilmunud on järjepidevalt püütud koguda ja säilitada ka Rahvusraamatukogus.

Alates 1949. aastast toimusid eesti muusika salvestused Üleliidulise Heliplaadistuudio *Melodija* vahendusel. 1959. aastast tegutses Tallinna Heliplaadistuudio, kelle toodangu identifitseerimisel olid põhilisteks allikateks müüginimestikud *Uusi heliplaate* (Tallinn, 1962-1989) ning Joann Juštšuki koostatud *Eesti heliplaatide kataloogid* (Tallinn, 1961, 1964). Toetudes eespool toodud nimestikes avaldatud informat-

sioonile ning eesti helisalvestiste kogudele, koostasid Tallinna Pedagoogikaülikooli diplomandid Kaja Loel ja Made Viljur nimestiku *Tallinna Heliplaadistuudio heli-plaatide diskograafia 1959-1989* (Tallinn, 1994). Esmakordselt koondati informatsioon eesti muusika salvestiste kohta pärast Teist maailmasõda, andes ühtlasi ammendava ülevaate Tallinna Heliplaadistuudio tegevusest. Koostatud diskograafia on osa kogu eesti plaadivara registreerivast suuremahulisest tööst, mida tulevikus saab aluseks võtta täieliku retrospektiivse diskograafia koostamisel.

Jooksva rahvusbibliograafia diskograafia osa koostamise traditsioon Eestis seni puudus, kuid Rahvusraamatukogu eestvõtmisel on aastate 1993–1996 kohta koostatud aastanimestikud, mis sisaldavad aasta jooksul ilmunud Eesti heliloojate ja interpreetide helikassette ning laserplaate. Alates 1997. aastast kehtib Eestis sundeksemplar ka auviste kohta ning nüüd saab väita, et regulaarselt ilmuvad nimestikud peaksid hakkama andma täielikku ülevaadet ning tagama süsteemse informatsiooni Eesti heliplaaditoodangust. Retrospektiivsete ja jooksvate nimestike koostamisel teki- vad samalaadsed probleemid –

plaatide etikettidel napib esitajate nimesid või on need omistatud valedele paladele, tihti on tegemist trükivigadega – kõik see raskendab ka nimestike koostamist.

Eesti muusikabibliograafia on seni olnud üsna vähe uuritud ala, kuid eespool kirjutatud kokku võttes näeme, et **20. sajandi teisel poolel** kujunesid soodsamad tingimused Eesti muusikabibliograafia arenguks. **Aktiivne teadus- ja muusikaelu, muusikakirjastamine ning noodikogude loomine raamatukogude juurde olid selle eelduseks**. Tunnetati vajadust bibliograafiaväljaannete järele ning leidis ka kvalifitseeritud tööjõudu nende koostamiseks. Kuid igal ajal, kõikidel aastakümnetel on leidunud entusiasterialateadlasi, kes ise on pidanud vajalikuks muusikabibliograafiate koostamist. Tänu nendele on saavutatud märkimisväärseid tulemusi ning tagatud järjepidevus. Trükiväljaanneteni jõuti tänu Riikliku Raamatupalati ja Riikliku Raamatukogu tegevusele. Tänapäeval, kui kogu maailm liigub traditsioonilistelt infokandjatelt kasutajasõbralikemate CD-ROM-ide väljaandmise suunas, tasuks meilgi mõelda CD-ROM-ile, mis koondaks informatsiooni Eesti muusikakirjanduse, nootide ning helisalvestiste kohta.

Eesti raamatukoguhoidjad Baskimaal juunis 1998.
Pildil vasakult: Inga Kuljus, Reet Nikkel, Tiitu Tosso, Katre Riisalu, Aurika Gergeležiü, Anneli Sepp.

EESTI MUUSIKAAKADEEMIA RAAMATUKOGU RÕÕMUDEST

REET NIKKEL

Kui mulle tehti ettepanek kirjutada Eesti Muusikaakadeemia raamatukogu tööst viimastel aastatel, oli mu esimene mõte, et tahaksin kirjutada ainult headest asjadest. Suured muutused meie elus on toonud kaasa palju pingeid, mistõttu see hea, mille oleme saavutanud, kipub raskuste varju kaduma. Aga head on olnud palju, kui ainult märkaks rõõmustada ja oma rõõmu teistega jagada.

Kõige rohkem rõõmustab mind, et Muusikaakadeemia raamatukogu KOGU on tundmatusest muutunud. Pidevalt tuleb firmadest ja kirjastustest midagi põnevat, ka kingitusi. Möödunud aastal saabus Kivimäele rohkesti hinnalisi annetusi. Lilian Semperi kaasabil saime Šveitsist Werner Wehrli fondilt terve klaverimuusika raudvara, tänu Ameerika saatkonna initsiatiivile on EMA raamatukogu nüüd rikkam Ameerika kergema muusika poolest. Kristel Pappel on loonud sidemed Mülleri-Speiseri kirjastusega Austrias ja sealt saame regulaarselt kingituseks muusikateatrilaseid uurimusi. Risto Korhonen Soome muusika infokeskusest saatis meile hinnalise CD-plaatide kollektiooni soome nüüdismuusikast. Meie Heliloojate Liidu kunagise raamatukogu paremik rändas möödunud kevadel Eesti Muusikaakadeemiasse jne., jne. Hetkel on meil käsil Naan Põllu kogu korrastamine.

Eelarve rahaga tellime põhiliselt neid materjale, mida vajavad õppejõud oma tundideks. Nende soovid on ettearvamatud ja küllaltki keerulised täita, aga üritame leida võimalusi, et kõik saaksid selle, mida nad vajavad. Peaaegu nullpunktist oleme üles ehitanud klavessiinirepertuaari.

EMA raamatukogu kasutajad on üksmeelsel arvamusel, et komplekteerimine on meie tugevaim külg.

Lõpule on jõudmas raamatukogu valduses olevate keldrite korrastamine ja seal olnud kultuuri-

kihist on tulnud päevavalgele mõndagi üllatavat. Hiljuti jäi meile näppu Artur Kapi 1. sümfonia käsikiri, mida on ammusest ajast taga otsitud. Nüüd on see õnnelikult Teatri- ja Muusikamuuseumis. Vääruslikumate leidude hulka kuuluvad ka Herbert Tampere teadustööde käsikirjad, millest mõningad on tõenäoliselt ainueksemplarid.

Ei saa jätta märkimata, et oluliselt on tõusnud meie töötajate kvalifikatsioon. Viimase paari aasta jooksul on käidud kõikvõimalikel infosüsteemide alastel kursustel, õpitud võõrkeeli, vähesel määral ka muusikalugu. Oma jälje on kindlasti jätnud tööle tulnud hea haridusega noored inimesed. Värske mõtlemine on andnud uue hoo kõigele ja teatud mõttes täiendanud teenekate raamatukoguhoidjate suuri kogemusi.

Tore on erialane suhtlus. Eestis on meie põhilisteks koostööpartneriteks Eesti Rahvusraamatukogu muusikaosakond ja Tartu Ülikooli fonoteek. Ühiselt oleme arutanud elektronandmebaasi loomisega tekkinud küsimusi, aga aeg-ajalt tuleb ette momente, kus vajad nõu ja abi muudeski asjades ja esimesed inimesed, kes siis pähe tulevad, on loomulikult kolleegid teistest raamatukogudest. Üks inimene, kellel on harukordne võime genereerida ideid, tekitada uusi kontakte, võtta vastu külalisi, organiseerida koolitust ja teha kõike muud, on Aurika Gergeležiu Rahvusraamatukogust. Tal on haaret ja väga tugev motivatsioon. Temast on meile tõesti palju abi olnud. Aitäh talle!

Tänu Aurikale oleme nüüd juba paar aastat olnud Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Assotsiatsiooni (IAML) liikmed. IAML on küllaltki omapärane kooslus eri tüüpi muusikaasutustest ja selle esindajad kohtuvad kord aastas. Viimane kongress viis meid Atlandi ookeani kaldale imekaunisse lossi San Sebastianis, kus viis

päeva arutleti mitmesuguste probleemide üle (institutsioonidevaheline koostöö, andmebaaside integreerimine, elektrooniliste teavikute loomine jm.). Selline töövorm ei võimalda küll suurt süvenemist, aga on asendamatu oma tegevussfääri laiendamisel ja uute võimaluste otsimisel.

Viimase kolme aasta jooksul on EMA olnud partnerasutuseks kahes rahvusvahelises TEMPUS-e projektis. Esimene projekt tõi meile üliväärtusliku prantsuse muusika kollektiooni Debussy, Raveli, Messiaeni, Boulezi, Xenakise jt. teostega nii helis kui noodis, teise projekti eesmärgiks oli infosüsteemide ülesehitamine ning töötajate koolitus. Usun, et Eestis pole palju raamatukogusid, kelle töötajad on saanud käia Hollandis, Inglismaal ja Soomes tutvumas raamatukogude korraldusega. Meil on see võimalus olnud ja arvan, et koolitusel on olnud tähtis osa inimeste hoiakute muutumisel suurema avatuse suunas. TEMPUS-e projekti tulemusena on meil tekkinud väga meeldivad tööalased sidemed Sibeliuse Akadeemiaga.

Praegusel hetkel oleme alustanud kolmanda projektiga, mida finantseerivad Avatud Eesti Fond ja Avatud Ühiskonna Instituut. Selle loodetavaks tulemuseks on üleminek avariikulite süsteemile EMA uues hoones ja integreerumine Eesti teadusraamatukogude ühtsesse infosüsteemi. See toob endaga kaasa suuri muudatusi teeninduses ja info edastamises. Praegu käivad läbirääkimised INNOPAC-i litsentside ostmiseks, liitumine ühtsesse andmebaasi on nüüd juba lähikuude küsimus.

Suured muutused on seljataga ja veelgi suuremad ees. Kõigel, mida inimene teeb, on ebatäiuslikkuse pits, ja pole meiega asutus selles suhtes mingi erand. Aga raamatukogu institutsioon on midagi nii püsivat ja kõigutamatut, et see annab tuge püüelda täiuslikkuma poole.

HARJU MAAKONNA- RAAMATUKOGU MUUSIKATUBA

MERLE HANSEN

25. aprillil 1997. aastal avati Harju maakonnaraamatukogus muusikatuba, mille heliplaatide kogu on komplekteeritud juba 1969. aasta lõpust, kuid seni puudus võimalus muusikat kuulata. Meil polnud omaette ruumi ega rahuldavaid tingimusi heliplaatide säilitamiseks. Aastatega raamatukogu ühine kogu täienes nii plaatide, muusikaalaste raamatute kui ka nootidega. Tol ajal laenutati heliplaate ka välja.

1995. aastal hakkas idanema mõte moodustada eraldi asetsev muusikakogu. Samal aastal ühines Harju maakonnaraamatukogu Eesti Muusikakogude Ühendusega, kelle kaudu kuulume ka Rahvusvahelisse Muusikakogude Assotsiatsiooni. Väikese tõuke muusikatoa loomiseks andis ka Eesti Rahvuskultuuri Fondi kingitud "Philipsi" muusikakeskus. Eraldasime raamatukogu üldisest kogust muusika-, teatri- ja filmikunsti alase kirjanduse, noodid ja heliplaadid. ERF-ilt saime ka vastavad kataloogid. Muusikalased ajakirjad tõime lugemissaalist. Pärast kahe "Akai" muusikakeskuse muretsemist avanesid esialgsed võimalused muusika kuulamiseks.

Eelmise aasta, s.t. 1998. aasta kevadel kolis muusikatuba suuremasse ruumi, kus nüüdseks on viis kuulamiskohta ja natuke rohkem ruumi ka kirjandusele.

Meie raamatukogu kasutab Norra raamatukoguprogrammi *Micromarc*. Muusikatoas olevad

raamatud ja noodid on sisestatud arvutisse. Käesoleva aasta alguses on kavas alustada fonoteegi sisestamist. Alates 1996. aastast on Akershusi maakond koostöös Harju maakonnaraamatukoguga eraldanud ka raha, millest on palju abi olnud CD-plaatide muretsemiseks. Lisaks saime Akershusi maakonnaraamatukogult kingituseks 44 CD-plaati norra klassikalist muusikat, millest suure osa moodustab Edvard Griegi looming.

Muusikakirjandust komplekteerime põhiliselt tellimisplaanide järgi. CD-plaate ja helikassette tellime osaliselt AS-i "Teek" kaudu. Enamiku helikandjaist saame OÜ Easy-Living Music vahendusel soodsama hinnaga. Olulise osa meie heliplaatide ja -kassettide kogust moodustab klassikaline muusika. Viimasel ajal lähtume põhimõttest: igale maitsele midagi. Seega võib meie muusikakogust leida väga erinevat levimuusikat, rahvamuusikat, muusikateraapia alaseid CD-plaate jne. Praeguse seisuga on meie muusikatoas 979 raamatut, 343 nooti, 623 CD-plaati, 180 helikassetti, 677 vinüülplaati ja 69 videokassetti. Videokassettide kohapeal vaatamiseks puuduvad küll tingimused. Meie muusikakogus on eesti-, inglise-, vene-, saksa- ja soomekeelseid raamatuid. Kuna eestikeelset muusikakirjandust ei ilmu eriti palju, oleme võimalustekohaselt tellinud ka väärtuslikke võõrkeelseid

raamatuid. Perioodikast on tellitud "Muusikaleht", "Muusika. Teater. Kino", *VOX* ja *Suosikki*, ajalehtedest "Kultuurileht" ja "Sirp". Säilitatud on tänaseks ilmumise lõpetanud "Meie Reper-tuaar" ja ajakiri "Kuum".

Muusikatoa igapäevasteks külastajateks on kooliõpilased ja noored. Loomulikult kasutavad meie muusikakogu koolide muusikapedagoogid ja kultuurikeskuse töötajad. Raamatukogu muusikatuba on kujunenud eelkõige ajaveetmis- või lõõgastumiskohaks, kus on võimalik kuulata muusikat ja tutvuda muusikaajakirjadega. Helikandjaid me välja ei laenuta – erandina oleme laenutanud muusikapedagoogidele koolitunni läbiviimiseks ja kultuuritöötajatele ürituste korraldamiseks. Kuna muusika kuulamiseks tekivad sageli järjekorrad, siis oleme sisse seadnud kuulajate kellaajalise registreerimise. Koolivaheaegadel on peaaegu alati kõik kohad juba ette kinni pandud, mis näitab, et meie muusikatoa sage külastaja on kooliõpilane. Meil on hea meel, et noored on leidnud endale meeldiva ajaveetmise ja enesetäiendamise koha.

Edasipidi on meil kavas muusikatuba veelgi laiendada, kuhu peaks lisanduma ka kunstikirjandus ning videofilmide vaatamisvõimalus.

SAAREMAA KESKRAAMATUKOGU MUUSIKATOJA TÖÖST

TIIU TÕHK
raamatukoguhoidja

Saaremaa keskraamatukogu muusikatuba asub 1998. aasta 19. veebruaril avatud interneti- ja auviste saalis.

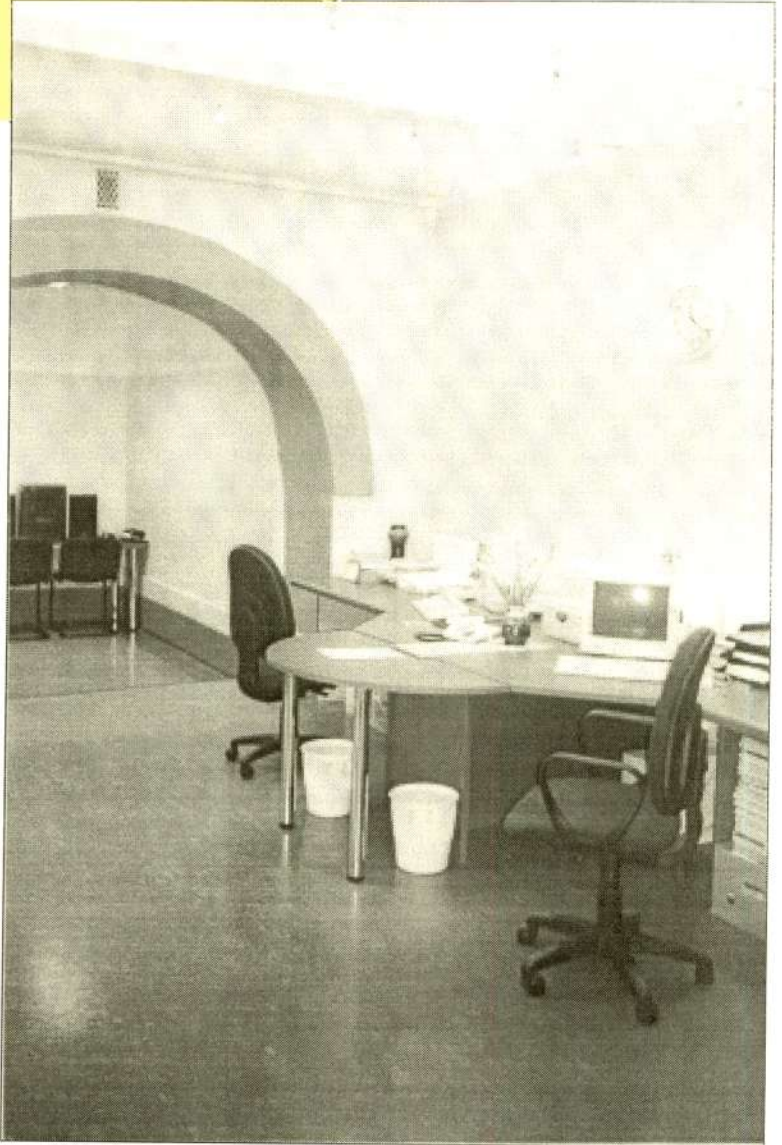
Avatud oleme igal tööpäeval kella 11–18.

Töötajaid on kaks: Marje Kuris interneti ja Tiiu Tõhk muusika poolel.

Kui Saaremaa keskraamatukogu muusikatuba 1995. aasta oktoobris oma ukseid avas, kuulus fonoteeki kolm CD-plaati: Eesti hümn, Mahleri 8. sümfoonia ja "Isamaalised laulud" ning natuke üle tuhande vinüülplaadi, mis muretsetud juba Vene ajal. Sama aasta kevadel kinkisid Rahvuskultuuri Fond ja Philips Eesti AS raamatukogule muusikakeskuse.

Muusikakogusse kuulub praegu 490 CD-plaati ja 73 helikassetti. Muusikat ostame AS-i Lendmuusik ja "Forte" kaudu. AS-i Lendmuusik saadetud kataloogidest tellime tõsist muusikat. Oleme selle firmaga väga rahul, sealt saame ka informatsiooni tellitava muusika kohta. "Forte" kaudu oleme ostnud peamiselt eesti muusikat ja viimasel ajal ka välismaist popmuusikat.

Rahvaraamatukoguna peame plaadikogu komplekteerimisel seda ka arvestama. Eesmärgiks on muretseda kõigepealt kuulsate heliloojate tuntumaid teoseid, muusikat igast ajastust ja žanrist, eesti ja teiste rahvaste muusikat, nüüdismuusikat. Edaspidi tahaks kuulajatele pakkuda ka seda kaunist ja head, mis vahest nii tuntud polegi. Praegu olemasolev klassikalise muusika kogu rahuldab üsna nõudlikku kuulajat. Tõsist muusikat on tänu ajaloole natuke lihtsam komplekteerida kui popmuusikat. Popmuusikas valiku tegemine on märksa keerulisem, sest kuulajate maitse on väga erinev ja pakutavat palju. Siiani oleme suutnud enam-vähem ajaga kaasas käia. On olemas viimased ilmunud "kuumad" plaadid: Madonna, Celine Dion jt. Üritame hoiduda kogumast niisugust muusikat, mida näiteks aasta pärast enam keegi ei mäleta. Kui oma tarkus otsas, siis peame nõu teadajate inimestega. Popmuusika moodustab meie kogust umbes

Saaremaa keskraamatukogu muusikatuba.

poole, sinna hulka kuulub ka eesti tantsumuusika ja džäss. Olemas on kõik sarja "Kutse tantsule" ja meie noorte tähtede plaadid. Piisavalt on rahvalikku muusikat ja seda tahetakse ka palju. Džässmuusika esindajatest leiduvad klassikud Louis Armstrong, Glenn Miller, Ella Fitzgerald ja teised. Kuulata saab ka eesti džässi tuntumaid nimesid. Huvi džässi vastu pole eriti suur, võiks suurem olla.

Kohapeal kuulamisvõimalus on praegu ühel inimesel. Põhiliselt külastavad meid kooliõpilased ja on hea meel tõdeda, et huvi klassikalise muusika

vastu on kasvanud. Muusika-kuulamine on heaks ajaviiteks ka internetijärjekorras ootamisel. Oma plaadiga tulnud me ukse taha ei saada. Väljalaenutamine toimub ainult ametiasutustele. Seni oleme suutnud täita nii muusikakooli, kohaliku raadio, Pereraadio, gümnaasiumide ja teiste asutuste soovid.

1998. aasta veebruari seisuga oli 401 muusikakuulajat ja 470 laenutust. Muinasjuttude- ja lastelauludega helikassetid asuvad lasteosakonnas. Kolmandat aastat on raamatukogul tellitud muusikaajakiri *Q*, alates sellest aastast AS-i Lendmuusik kaudu ajakiri *Gramophone*. Muusikakogude Ühenduse liikmena saame ajakirja *Fontes*. Eestikeelsetest ajakirjadest on tellitud "Muusikaleht". Muusikaalasest kirjandusest kõige väärtuslikum ja mahukam on 20-köiteline muusikaentsüklopeedia *The New Grove Dictionary of Musics & Musicians*.

1997. aasta 23. novembril toimunud Eesti Rahvuskultuuri Fondi nõukogu istungil otsustati Philips Eesti AS poolt annetatud tehnikast eraldada Saare maakonna keskraamatukogule teler ja video. Oleme ostnud 70 videofilm. Enamik neist on "Elava Teaduse" õppefilmid. Koolide huvi nende vastu on suur. Filmiseansid toimusid raamatukogupäevade ajal oktoobris. Algust on tehtud ka kontsertide korraldamisega muusikatoas. Esimesel kontserdil esinesid oma lauludega Tiina Janno ja Ülle Laus. Tahaksime, et raamatukogus kõlaks ka elav muusika ja et sellest saaks traditsioon Kuressaare rahva jaoks.

EESTI MEREINSTITUUDI RAAMATUKOGU

MARIA KALENTŠITS

Miks Eesti Mereinstituudi raamatukogu on huvitatud ERÜ teadus- ja arendusasutuste raamatukogude sektsiooni loomisest?

Tutvustades Eesti Mereinstituudi raamatukogu, tahaksin pisut rääkida ka nendest probleemidest, mis puudutavad arvatavasti kõiki teadus- ja arendusasutuste raamatukogusid.

Eesti Mereinstituudi moodustamisega 1992. aastal ühendati Kalandusinstituudi ning Eesti TA Ökoloogia ja Mereuringute Instituudi raamatukogud. Praegu on see tavaline teadusasutuse ühe töötajaga raamatukogu. Raamatukogu komplekteerib nii kalanduse, ihtioloogia, hüdrobioloogia kui ka merefüüsika, merekeemia ja okeanograafia teemalist kirjandust. Lugejate seas on instituudi teadureid, üliõpilasi ja õppejõude, veekeskonnakaitse ja kalandusega tegelevaid töötajaid. 1992. aastast algas raamatukogu arengus uus etapp. MEI raamatukogu tegevuses määrati prioriteetsed arengusuunad. Olles vajalik üksus teadusasutuse struktuuris, püüab raamatukogu saada ka täisväärtuslikuks partneriks riigi ja Euroopa infovõrgus. Teadusuuringute edu sõltub suurel määral ju informatsiooni kättesaadavusest. Oleme võtnud omaks paljude maailma EAA raamatukogude poliitika "juurdepääs infoallikatele on nende omandamisest prioriteetsem" (*access rather than acquisition*). Püüdsime võimalikult täiuslikult komplekteerida Eesti siseveekogusid ja Läänemerd hõlmavaid publikatsioone. Samal ajal üritasime juurdepääsu maailma kõige tähtsamale eriala andmebaasile *ASFA (Aquatic Sciences and Fisheries Abstracts)*.

Kuna andmebaasi ostmine ei olnud kõrge hinna tõttu võimalik, sai meist 1996. aastal ASFA Mereteaduste ja Kalanduse referaatandmebaasi Eesti partner. Kasutades eri tarkvara, valmistab MEI raamatukogu ette ja edastab kirjastajale (*Cambridge Scientific Abstracts*) infot Eestis ilmuva vastava kirjanduse kohta, saades regulaarselt vastu uuendatud versioone ASFA andmebaasi CD-ROM-il ja ka trükitult. Tähtis on ka see, et selle töö tulemusena saavad maailma teadlastele kättesaadavaks Eestis avaldatud magevee- ja merealased publikatsioonid. Tööd on tehtud ka selleks, et välja selgitada, missuguste välismaa perioodiliste väljaannetega sooviksid MEI teadurid pidevalt kursis olla. MEI raamatukogu vahendab paljude kirjastuste poolt pakutava *Tables of Content*'i tasuta elektronteenust ja edastab elektronposti teel ajakirjade sisukorrad lõppkasutajatele.

Tänu Eesti Kalakapitalile, kes toetab raamatukogu initsiatiivi rahaliselt, soetas raamatukogu arvuti, samuti viidi ellu ka koolitusprojekte. CDS-ISIS tarkvara ametliku levitaja Jüri Järsi abiga moodustati MEI raamatukogus 1996. aastal kaks andmebaasi struktuuri. Raamatukogu elektronkataloogi BIB sisestatakse andmeid raamatute ja artiklite kohta, PKAT andmebaas on aga perioodika elektronkataloog. MEI raamatukogul on internetis ka oma kodulehekülj, mis on kättesaadav aadressil: <http://www.sea.ee>

1994. aastal ühines MEI raamatukogu Euroopa magevee- ja mereuringute ning nende haldamisega tegelevate asutuste raamatukogude liiduga (EURASLIC). Osalesime ka selle organisatsiooni konverentsidel. Liitumine elavdas MEI raamatukogu välissidemeid märgatavalt ja avas suhtlemistee teiste Euroopa raamatukogudega. Ühtlasi tekkis võimalus laiemalt tutvustada meie raamatukogu saavutusi. Ühine RVL teenus, publikatsioonide vahetus, kirjanduse annetused, raamatukoguhoidjate täiendõpe ja ühisprojektid on vaid mõned liidu tegevussuunad. EURASLIC-i liikmeks on teadus- ja õppeasutused, rahvusvahelised organisatsioonid, ka riigi- ja erafirmade raamatukogud ning 23 Euroopa riigi infokeskused. Kahjuks on Eesti Mereinstituudi raamatukogu seni ainus Eesti esindaja selles liidus.

Meie raamatukogu hiljutine kolimine uutesse ruumidesse oli tõsine vastupidavuse katse. Kogude ületamine, süstemaatiline paigutus ja inventeerimine nõudsid palju jõudu ning aega.

Lõppkokkuvõttes võib ütelda, et viimaste aastate jooksul on raamatukogu elu olnud üsna intensiivne. Ellu on viidud palju häid ideid. Mõned algatused õnnestusid, mõned mitte. Nende tulemusena on saadud nii positiivseid kui ka negatiivseid kogemusi, mida oleme valmis teistega jagama.

Olles pidev ajakirja "Raamatukogu" lugeja, paistab mulle silma, et siin puuduvad artiklid teadus- ja arendusasutuste (TAA) raamatukogude elust. Kas neil pole siis probleeme või märkimist vääriivaid saavutusi? Või puudub raamatukogude juhatajatel initsiatiiv? Põhjus on palju tõsisem. Erinevalt maa- ja kooliraamatukogudest ei ole TAA raamatukogud veel ühendatud liitu ja töötavad meetodilise abita. Riigistatistika andmete järgi oli 1997. aasta detsembrikuu seisuga Eestis 27 TAA raamatukogu, kus oli ametis 31 töötajat. Nende seas oli 25 kõrgharidusega spetsialisti (sealhulgas 13 eriharidusega spetsialisti). Kuna TAA raamatukogu koosseisus on reeglina üks-kaks

raamatukoguhoidjat, siis on nende tööülesanded väga mitmekülgsed. Raamatukogu juhtimine ja arendamine nõuab professionaalsust ja kompetentsust peaaegu kõikides raamatukogunduse tegevusvaldkondades, võõrkeelteoskust, arvutitundmist ja palju muud. Ärgem unustagem ka seda, et TAA raamatukogulugejad kuuluvad infokasutajate kõige nõudlikumasse kategooriasse.

Olen seisukohal, et TAA raamatukogude tööpotsiaali võib hinnata üsna kõrgeks. See, et TAA raamatukogud ei ole juriidiliselt iseseisvad ja on vaid asutuste struktuuriüksused, mis omakorda alluvad vastavale ministriumile, seob nende arengupoliitika konkreetse teadusharu arenguperspektiividega. Vaatamata sellele, et igal TAA raamatukogul on kindel komplekteerimise temaatika, erinevad finantsvõimalused kirjanduse soetamiseks ja infokasutajate teenindamiseks. Kuid neil on ka palju ühisprobleeme, mis vajavad uurimist ja arutlemist. Nende seas võib mainida näiteks TAA raamatukogude integreerimist riigi ja maailma infovõrku, interneti kasutamise võimalusi raamatukogu igapäevatöös, koostöövõimalusi välisraamatukogudega Euroopa Liidu poolt finantseeritavate ühisprojektide raames, TAA raamatukogude spetsiifikat arvestava täiendõppe võimalusi Eestis ja välismaal jne. Siin tekib kohe

Raamatukogu juhataja Maria Kalentsits töölaual taga.

küsimus: kes veel peale raamatukoguhoidjate on huvitatud TAA raamatukogude arengust Eestis? TAA raamatukogude töö organiseerimine ja meetodiline juhtimine ei ole seni seadustatud. TAA raamatukogudele suunatud meetodiliste publikatsioonide, konsultatsioonide, samuti ka ürituste puudumise tõttu on tekkinud olukord, kus raamatukoguhoidjad on jäänud oma probleemidega üksi. Praeguses olukorras on TAA raamatukogude sektiooni moodustamine ERÜ juures õigeaegne samm. Sellise sektiooni olemasolu võimaldaks korraldada seminare, täiendõpet ja ka muid üritusi, stimuleeriks kogemuste ja ideede vahetamist, tõhustaks vastastikust koostööd.

Loodan, et see ettepanek leiab poolehoidjaid mitte ainult TAA raamatukoguhoidjate seas, vaid ka Eesti Akadeemilises Raamatukogus ning Tallinna Pedagoogika-ülikoolis.

AMEERIKA INFOKESKUS

VAIKO SEPPER

Ameerika Infokeskus on avatud E, K, R kella 14–17. Sissepääs isikut tõendava dokumendi alusel. Suletud Ameerika ja Eesti riiklikel pühadel. Telefoni teel võib Ameerika Infokeskuse poole pöörduda esmaspäevast reedeni 9–17. Ameerika Infokeskus asub **Kentmanni 20, Tallinn 15099**. Infokeskuse telefonid on (372) 631 2212, (372) 631 2021, faks (372) 631 2026. Informatsiooni saamiseks pöörduda Ameerika Infokeskuse töötajate Vaiko Sepperi (e-post: vaiko@usislib.ee) ja Aita Ilja (e-post: aita@usislib.ee) poole.

Inforohkes maailmas muutub aina olulisemaks teadmine, kuhu ja kelle poole soovitud teabe saamiseks pöörduda. Mõned aastad tagasi tutvustasime "Raamatukogu" veergudel 1993. aastal avatud Ameerika Raamatukogu, mis on vahepeal teinud läbi olulisi muudatusi. Seetõttu tundub põhjendatud samas ajakirjas nimetatud asutusest uuesti juttu teha. Kaks aastat tagasi nime muutnud Ameerika Infokeskuse põhiülesanne on teha kättesaadavaks ja levitada Eesti ühiskonnas poliitikat ja avalikku arvamust kujundavatele isikutele Ameerika Ühendriikide valitsuse poliitika eesmärke teenivaid materjale ja dokumente. Ameerika Suursaadkonnas asuv Ameerika Infokeskus on küll avatud kõigile ajaloo-, kultuuri-, poliitika- ja majandushuvilistele, aga eelkõige teenindame siiski valitsus- ja riigiasutuste töötajaid, meedia esindajaid, kõrgkoolide õppejõude ja firmade infonõudlejaid. Mainitud ringkonda kuuluvatele inimestele pakutavate teenuste hulka kuuluvad enamasti CD-ROM-i või *online* andmebaasides tehtavad ulatuslikud otsingud, mida on võimalik Ameerika Infokeskuse töötajatelt ise kohale tulemata telefoni, faksi või elektronposti teel tellida. Mainitud esindajatele pakub Ameerika Infokeskus ka kokkulepet teatavat valdkonda

Lugemissaal.

käsitlevate artiklite või materjalide regulaarseks saatmiseks soovijale sobival moel.

Järgnevalt tutvustame lähemalt Ameerika Infokeskuses kasutusel olevaid andmebaase. Maailmas enim tuntud ja laialdaselt kasutatav andmebaas on *Lexis-Nexis*. Meile teadaolevatel andmetel on Ameerika Infokeskus üks vähe-seid, kui mitte ainus koht, kus seda andmebaasi Eestis kasutada saab. *Lexis-Nexis*'es leiduvat informatsiooni hulka iseloomustavad järgmised arvud: see andmebaas koosneb ligi 19 000 infoallikast, millest ca 14 000 sisaldavad uudiseid ning äri- ja majandusvaldkonna informatsiooni ja umbes 5000 allika sisuks on juriidiline informatsioon. Iga nädal lisatakse andmebaasi ligi 9,5 miljonit doku-

menti. Ainuüksi uudiste päevane juurdekasv on 120 000 artiklit, mis pärinevad maailmas enim levinud ajalehtedest ja ajakirjadest ning uudisteagentuuridelt. Seal leiduv juriidiline informatsioon on ammendamatu allikas kõigile Ameerika Ühendriikide föderaal- ja osariikide seadustest ja määrustest huvitatule, samuti neile, kes vajavad teavet pretsedentidele tuginevate seaduste kohta.

Teistest Ameerika Infokeskuses kasutatavatest tasuta ärilistest *online* andmebaasidest tutvustan nelja mahukat andmebaasi. *First-Seach* võimaldab otsida informatsiooni paljudest akadeemilistest ajakirjadest, sisaldades 12 500 perioodilise väljaande indeksi ja sisukorda, millest paljud on täistekstiga. *GaleNet* gruppi kuulu-

vatest andmebaasidest pakuvad laiemat huvi *Contemporary Authors*, mis sisaldab biograafilisi andmeid umbes 100 000 nüüdisaja autori kohta koos teoste täieliku loetelu ning loomingu ülevaatega ja *Associations Unlimited*, mis hõlmab informatsiooni ca 145 000 rahvusvahelise ja Ameerika Ühendriikide ühingu kohta. *Stat-USA* on Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt välja antud majandust, äri ja rahvusvahelist kaubandust hõlmav andmebaas. Oma eelmises kirjutises tutvustasime CD-ROM-i andmebaasi *ProQuest*, mis sisaldab täistekstiga artikleid umbes kolmesajast ameerika ajakirjast ja indeksit koos annotatsioonidega ligi tuhandele ajakirja nimetusele. CD-ROM-i andmebaasi kõrvale on lisandunud nüüd ka võimalus kasutada UMI firma toodetud *online* andmebaasi, mis hõlmab andmeid enam kui 1800 perioodilise väljaande kohta, millest ca 700 on täistekst koos originaalväljaandes ilmunud graafiliste

kujutistega. Ameerika Raamatukogu reorganiseerimise käigus infokeskuseks andsime ligi tuhat raamatut, sealhulgas peaaegu täielikult ilukirjandusliku kogu, Tartus asuvale Põhja-Ameerika Uuringute Keskusele. Tunduvalt väiksemad raamatuannetused läksid Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Humanitaarinstituudi raamatukogule. Ameerika Infokeskuse umbes 3000 raamatut saab kohapeal lugeda. Infokeskuse kasutajate käsutuses on kaks internetiühendusega arvutitöökohta ja neli töökohta CD-ROM-ide lugemiseks. Ameerika Infokeskuses on võimalik lugeda ka paber kandjal perioodilisi väljaandeid, mille hulk käesoleval aastal ulatub 40 nimetuseni.

Ühtlasi kasutame võimalust pöördumaks oma kolleegide poole teistest raamatukogudest ja infokeskustest, ja kinnitada teile oma valmisolekut aidata teid informatsiooni hankimisel kõigis Ameerika Ühendriike puudutavates küsimustes.

Number 8 on aasta lõpunumbriks nii varasemas Eesti ajaloos kui ka lähiajaloo oluline olnud.

Kümme aastat tagasi hakkasid Eesti elus toimuma suured muutused. Raamatukogudes sai üle pika aja hakata taas lugema ka neid raamatuid, mida *Glavlit* polnud heaks kiitnud. Väliseesti kirjandus oligi esimene pääsuke. Nüüd, kümme aastat hiljem, mil raamatuturg on väga mitmekesine, on kohane meenutada, et alles äsja oli see vägagi ühekülgne ning esimesed piiratud raamatud osutusid seetõttu tõeliseks valguskiireks.

Avalikule raamatukogule raamatute kinkimise traditsioon sai Tartus alguse juba 1913. aastal, mil Tartu haritlaste toel asutati linna avalik raamatukogu. Ka missioonitundelised kirjastajad ja raamatukaupmehed annetasid kogule raamatuid. Hakatuseks sai neid 800. 1940. aastaks oli kogu annetuste ja ostude toel kasvatanud ligi 40 000 eksemplarini. Seejuures oli tähtis, et raamatute soetamisel austati arvamuste ja käsitluste paljusust, taotleti terviklikku ülevaadet maailmas toimuvast.

1940–1950-ndate aastate jooksul pühkisid võõrad võimud meie raamatukogust olematusse kolmeveerandi kunagisest kogust. Järjepidevuse katkilõikamine tõi olulist kahju meie vaimuruumile: uued põlvkonnad jäeti ilma võimalusest ehitada oma eetilise maailmapilt varasemale vundamendile, rajada oma teadmised eelmiste põlvete teadmiste peale.

1988. aastast alates hakkas elu raamatukogus pöörduma tagasi varasemate põhimõtete poole. Vahepealsetel kümnenditel soiku jäänud raamatukogule raamatute kinkimise traditsioon taas elustus. Meie rahvuskaaslased kõikidest maailmajagudest said võimaluse saada oma raamatuid Eesti lugejatele. Nad on seda teinud lahke südame ja helde käega, saatnud oma raamatuid raamatukogusse elama n.-ö. teist elu.

Ameerika Suursaatkonnas asuv Ameerika Infokeskus on avatud ajaloo-, kultuuri-, poliitika- ja majandushuvilistele.

KÜMME AASTAT VÄLISEESTI KIRJANDUST O. LUTSU nim. TARTU LINNA KESKRAAMATUKOGUS

ELLE TARIK

Tartu Linna Keskraamatukogu väliseesti kirjanduse kogule panid aluse dr. Rein Marandi (Uppsalast) kingitud 500 raamatut ja ajakirja. Saadetise koheletoimetamise korraldasid Eimar Rahumaa ja Toivo Kuldsepp. Dr. Marandil oli kogu alusepanijana väga hea käsi: tänaseks on meile raamatuid kinkinud üle 70 eraisiku ja 30 organisatsiooni. Kogu on kasvanud kümne aastaga 15 000 raamatuni, lisaks veel hulgaliselt ajakirju-ajalehti.

Abi ja tuge oleme saanud ka väga paljudelt Eesti raamatukogudelt. Suurel hulgal trüki-seid on meile andnud Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Akadeemiline Raamatukogu, Eesti Hoiuraamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiv-raamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu ning Võrumaa ja Jõgevamaa keskraamatukogu.

Väliseesti raamatuid on saanud lugeda tuhanded inimesed nii Tartust kui ka teistest Eesti linnadest ja maakondadest. Nõnda on ka Eesti lugeja teadvustanud endale nii sisult kui mahult kaaluka väliseesti kultuuri.

Aitäh kõikide lugejate nimel raamatute annetajatele ja raamatukogu tegevuse toetajatele laias maailmas ja Eestis!

10. novembril pidulikult avatud aastapäevanäitusele oli ruumipuudusel välja pandud vaid väike valik kümne aasta annetustest (veidi üle 400 raamatu). Põhirõhk oli fakti- ja mälestuskirjandusel, veidi oli väljas ka ilukirjandust ja perioodikat. Näitusele väljapandud tutvustab illustreeritud trükikataloog "Väliseesti kirjandust", mille trükikulused aitasid kanda sponsoritena Vanemuise Selts ja trükikoda PAAR.

Meie aastapäevapeo arvukate külaliste hulgas oli annetajaid välismaalt ja Eestist, sponsoreid, Tartu kirjanikke, kirjandusteadlasi ja kirjastajaid, lugejaid ja häid kolleege oma raamatukogust ning teistest Eesti raamatukogudest. Telegramme ja kirju saabus kõikidelt mandritelt. Lilled püüsid värskena ligi kuu aega, head sõnad jäävad alatiseks südant soojendama.

RAAMATUAJALOO KÄSITLUSE ASPEKTE TÄNAPÄEVAL

KRZYSZTOF MIGOŃ

Wrocław, Poola

Raamatulugu, mida tänapäeval sageli ka raamatuteaduseks (biblioloogiaks) nimetatakse, tekkis ja arenes peamiselt ajaloolise distsipliinina. /1/ See tähendab, et raamatuajaloo mitmes mõõtnes probleemid kujutavad endast biblioloogilise uurimisvaldkonna peamist osa. Tänapäeval keskendutakse uuringutes samuti ajaloole, kuid uuritakse ka kaasaegset raamatuasjandust. /2/

Raamatuajaloo uurimisel on pikad traditsioonid. Sellealane rikkalik kirjavara hõlmab nii raamatu kui tema koostisosade (paberi, trükikirja, köite, illustratsiooni jne.) ajalugu kui käsikirjalise ja trükitud raamatu probleeme tervikuna: maailma üldine raamatuajalugu, raamatu mõju problemaatika, raamatutootmise ja -levi institutsionaliseerimine (raamatukaubanduse, raamatukogude, bibliofiilia, lugemise ajalugu).

Raamatuajaloo käsitlused sõltuvad tänapäeval uuritavate probleemide hulgast, erinevatest allikatest ja ainesele lähenemise viisidest. Maailmas ei ole ühtset raamatuajaloo käsitlust. Terminid *Buchgeschichte*, *history of /the/ book*, *histoire du livre*, *istorija knigi*, *raamatulugu* on sisult erinevad. Käibel on ka teised mõisted, mis tähendavad samuti raamatuajalugu: *publishing history*, *histoire de l'édition*, *Buchhandelsgeschichte*, *Mediengeschichte* jm. Väärtuslikku lisa raamatuajaloo tundma-

Käesolev kirjutis on 23. aprillil 1997. aastal Tallinnas peetud konverentsi "Raamat ühendab" ettekande edasiarendus.

õppimisele annavad kirjanduse-, teaduse-, kultuuri- ja tehnikaajaloo uuringud. Niisiis areneb tänapäeval raamatuajaloo käsitlemine mitmes eri laadis ja moel. Võrdlemisi suur on nende raamatuajaloolaste arv, kes ei mõista raamatuajalugu üldise raamatuteaduse alajaotusena, vaid iseseisva uurimisvaldkonna või teiste sotsiaalteaduste osana.

Raamatuhistoriograafial on pikk ajalugu. *Historia(notitia) librorum*¹ ja *historia literaria* nime all sündis ta juba 16. sajandil. Alates 17. sajandist on ta kandnud nime *bibliographia*, hiljem ka *lineae eruditionis*, *Einleitung zur Wissenschaft*, *Historie der Gelehrtheit*, *Büchergeschichte*, *Bücher-Historie*. /3/ Nende ja sarnaste pealkirjade all avaldatu andis sageli bibliograafilisi teadmisi raamatutest. Tee raamatuajaloo käsitlusele kaasaegses mõttes avasid inkunaablite ja ajaloolise bibliograafia uuringud. Soodne mõju raamatuajaloo käsitluse kristalliseerumisele oli 19. s. raamatuteaduse (biblioloogia; Gabriel Peignot'st alates) ja raamatukoguteaduse (Martin Schrettingerist alates) tekkel ja arengul. Raamatuhistoriograafia edasisele saatusele oli tähtis Edmond Verdet' (1861) töö avaldamine, kus ta tõi uue erialatermini "raamatuajalugu" (*histoire du livre*). /4/ Uue nime-tuse kohaselt nihkus uurimisproblemaatika katsele käsitleda kogu raamatu minevikku nii ajalistes kui ruumilistes raamides.

Sellest ajast alates ei avaldatud rohkem mitte ainult raamatu ajaloo fakte fikseerivat kirjandust, vaid

ilmus ka palju teoreetilisi ja metodoloogilisi kirjutisi, mis andsid raamatuhistoriograafia teaduslikud alused, millest mõned on saanud rahvuslikus ja/või rahvusvahelises ulatuses klassikaks – suurte uurijate Karl Schottenloheri ja Gustav Bogingi (Saksamaa), Svend Dahli (Taani), Mihhail Kufaevi, Pavel Berkovi ja Aleksei Sidorovi (Venemaa), Kazimierz Piekarski (Poola) tööd. /5/

Raamatuajaloo tänapäevase käsitluse tähtsamaid tunnuseid:

1. Meie sajandi teisel poolel tekkis suhteliselt iseseisev uurimisvaldkond – raamatuajalugu.

See tähendab, et ta:

- 1) on kas täiesti iseseisev,
- 2) eksisteerib raamatuteaduse (biblioloogia) raames /6/,
- 3) on raamatukogu-, informatsiooni- ja kommunikatsiooniteaduste (näiteks raamatukoguteaduse, raamatukogude ajaloo (USA-s), ajaloolise bibliograafia (Suurbritannias)) osa.

Sama palju uurib raamatuajaloo eriprobleeme, esmajoones antiik-, keskaja ja idamaade raamatuga seotud pidevalt mitu eri teadusharu. Raamatuajaloo küsimused on ka ajaloolistes, kirjandus-, teadusloo ja sotsiaalteaduslike distsipliinide uurimisaineks.

2. Raamatuajaloo tänapäevastes käsitluses jätkuvad paralleelselt integratsiooni- ja desintegratsiooniprotsessid.

See peegeldub sünteesivates töödes, milles on tahtud hõlmata mingi territooriumi ja ajajärgu raamatu probleeme tervikuna, ning jätkuvas spetsialiseerumises, mis viib kitsaste üksikküsimuste analüütilisele uurimisele. Viimati mainitud suundumus on andnud tõe uute seni tundmatute või märkamata jäänud uurimisvaldkondade sünniks: korrektuuri, trükikirja, trükimenetluste, trükilao, raamatu laadide ja tüüpide, raamatulooliste ajakirjade, raamatu hinna, tsensuuri, viitamise, kirjastamise, raamatukataloogide, raamatukoguhoonete ja eri tüüpi raamatukogude ajalugu.

Üksikud, varem juba uuritud valdkonnad on tänapäeval saanud uue värvingu, kontsentreerides endasse peaaegu kõik ajaloo-

lise raamatuasjanduse küsimused (näiteks prantsuse *histoire de l'édition*, angloameerika *publishing history* või saksa *Buchhandelsgeschichte*).

3. Tänapäeva raamatuajaloo mõistesüsteem on laienenud ja rikastunud.

Teadusala põhimõistete hulka ei kuulu enam ainult raamat ja tema koostisosad ning raamatu vorm ja sisu, vaid ka raamatu tootmise, levitamise ja retseptisiooni protsessid. Väga sageli uuritakse kogu mineviku raamatukultuuri. Räägitakse ka raamatutsivilisatsioonist, raamatute universumist, raamatu ühiskondlikust funktsioonist, raamatu-pärandist (*le patrimoine des livres*), raamatust kui inimestevahelise kommunikatsiooni tegurist, raamatust kui ühest trükimeediumist. Uued mõisted määratlevad uusi uurimissuundi, võimaldavad püstitada uusi küsimusi ja suurendada raamatu historiograafia potentsiaali. Ajaloolise raamatu-uuringu tähtsaimate mõistete hulka kuuluvad raamatutüpoloogia, raamatu funktsioon, raamat ja lugeja, raamat ja ühiskond.

Meedia ja kommunikatsiooni ajaloost saab raamatuajalugu uusi mõjutusi, kuna selle raames vaadeldakse teda kui osa kirjutatud teksti ajaloost (*l'histoire de l'écrit*). Sellise suunitlusega uuringu lähtepunktiks ja samaaegselt raamiks on raamatu tekke ja mõju sotsiaalsete teguritena kiri ja kirjutatu või trükitu. /7/ Ilmselt on võimalik raamatuajalugu vaadelda koos ajakirjanduse ja muu trükimeedia ajalooga.

4. Raamatuajaloo käsitluse metodoloogiline olukord on tänapäeval uus. See tuleneb erimeetodite kiirest arengust ja täpsustumisest ning teiste distsipliinide meetodite laenamisest. Viimaste hulgas tuleb kõigepealt nimetada matemaatilisi (bibliomeetrilisi), tehnikateaduste, sotsioloogia ja psühholoogia meetodeid. Uuem raamatuajaloo käsitlus võib juba avastada ja töödelda täpseid ajaloolisi andmeid ning nende alusel on võimalik sõnastada raamatumaailma seaduspärasused.

5. Raamatuajaloo tänapäevasele käsitlusele on iseloomulik rahvuslike ja rahvusvaheliste uurimiskoolkondade teke ja areng.

Eri maade uuringutel võib täheldada oma eripära. See puudutab kõigepealt raamatuajaloo prantsuse koolkonda (*école française d'histoire du livre* /8/, ka *école de l'apparation du livre*), mis sai nimetuse ühe Lucien Febvre'i ja Henri-Jean Martini 1958. aastal avaldatud töö järgi, ka angloameerika *historical bibliography* /9/ ja saksa koolkonda /10/. Eritunnused on ka paljude teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikide, Itaalia, Skandinaavia, Hispaania, Ladina-Ameerika, Hiina, Jaapani jt. maade uuringutel. /11/

Raamatuajaloo prantsuse koolkonna prominentne esindaja Roger Chartier on küsinud, mis on raamatuajaloos prantslaslik, ja vastanud, et see on:

- oma kultuuristiil, eriline maailmanägemise viis (Robert Darnton);

- majandus- ja sotsiaaluuringute kahetine domineerimine: esiteks uuritakse raamatutootmise ja -tootjate ajalugu ning teiseks trükiste ebavõrdset jaotumist ühiskonna ajaloos;

- valdkond, mida võiks nimetada "kirjastamise ajaloost lugemise ajalooni". /12/

Prantsuse uurijad mõistavad raamatut kui *une unité culturelle* ja *une unité sociologique*, kui kultuuri ideekandjat ja ühiskonna kultuuriprotsessides osalejat. Prantsuse koolkonna tähtsaimate saavutuste hulka kuuluvad Lucien Febvre'i, Henri-Jean Martini, Francois Furet', Roger Chartier' ja Frédéric Barbier' aastatel 1958–1995 ilmunud tööd.

Angloameerika traditsiooni järgiva raamatuajaloo (*historical bibliography*) uuringud keskendusid kuni 70-ndate aastateni peamiselt üksikväljaannete ja eksemplaride avastamisele ja kirjeldamisele, raamatute vormi, kujunduse ja sisu tundmaõppimisele, bibliofiiliale, vähem kultuuri ja ühiskonna biblioloogilistele protsessidele ning raamatuajaloo esitamisele tervikuna.

Alles prantsuse koolkonna mõju tõi järk järgult muutusi angloameerika raamatuajaloo käsitluses. /13/ Angloameerika ja prantsuse uurimismeetodite ühendaja tüüpilise näitena võib tuua Columbia ülikooli professori G. Thomas Tanselle'i õpetuse *The History of books as a field of study*. Tanselle rõhutab angloameerika uurimistraditsiooni tähtsust, milles raamat on uurimisobjekt ja samal ajal tekstoloogilise ja bibliograafilise analüüsi allikas, millest lähemalt vaadeldakse teda *both as a physical object and a conveyor of ideas*. Febvre'i ja Martini lähenemisviis avardab valdkonda, millest raamatu-uuringutes huvitatakse. /14/ Mõlema traditsiooni seos annab moodsale raamatuajaloo käsitlusele uusi lähtekehti ja avardab selle võimalusi ning muudab raamatuasjanduse valdkonna uuringud rahvusvaheliseks. Selle näited on Elizabeth Eisensteini (Michigani ülikool) *The Printing press as an agent of change. Communication and cultural transformation in early-modern Europe* (1979) ja Robert Darntoni (Princetoni ülikool) *The Business of Enlightenment, A Publishing history of the "Encyclopedie" 1775–1800* (1979). /15/ Ingliskeelses raamatukäsitluses on märgata uusi tendentse mitte ainult üksikute autorite töödes, vaid nad ilmnevad ka institutsioonide tegevuses ja suurtes uurimisprogrammides. Näiteks *American Antiquarian Society* (1812) on oma tegevuse arengusuuna sõnastanud vastavalt David Halli programmilise käsitluse pealkirjale järgmiselt: *from the history of printing to the history of the book*. /16/

Uuele saksa raamatuhistoriograafiale on kõige enam mõju avaldanud Paul Raabe, Wolfenbütteli raamatukogu endise direktori seisukoht. Raabe kasutab terminit "raamatuasjanduse ajalugu" ja mõistab selle all "raamatute valmistamise ja levi kõiki ajaloolisi valdkondi". /17/ Ta kirjutab: "Raamatuasjanduse ajalugu hõlmab kõiki probleeme, mis puudutavad raamatute kirjuta-

mise, trükilao ja trükkimise, köit-
mise, kirjastamise ja müügi aja-
loolisi aspekte". /18/ Raabe loetleb
rea ajalugusid, mida raamatu-
asjanduse ajalugu hõlmab: raa-
matukirjutamise, trükinduse (klas-
sikaline raamatu- ja vanaraamatu
ajalugu), raamatukujunduse, pa-
beri ja teiste kirjamaterjalide,
raamatuköitmise, raamatukau-
banduse, -kirjastamise ja -kriitika,
raamatukogumise ja lugemise
ajalugu.

Raamatuasjanduse ajaloo teadusteoreetilist olukorda iseloomustab Raabe järgmiselt: raamatuasjanduse ajalugu on interdistsiplinaarne teadusala, mille mõiste on laiem, kuid mis metoodiliselt ja teadus-ökonomiliselt võib lähtuda teistest teadus-
aladest: nii majandus- ja sotsiaal-
ajaloost (trükindus ja raamatu-
kaubandus, paber, köide), teh-
nikaajaloost (trükindus, paber,
köide), kunstiajaloost (raamatu-
illustatsioon, kirja ajalugu, raa-
matu sisu, tüpograafia, ekliibris),
kirjanduse ajaloo (raamatute
kirjutamine, kogumine ja luge-
mine), teadus- ja haridusajaloost
(raamatute kirjutamine, kogu-
mine, lugemine ja raamatukau-
bandus). Mõned raamatuajaloo
uurimisvaldkonnad – trükinduse
ajalugu (varem tuntud raamatu-
ajaloo), inkunaablite, paberi,
köite, raamatukaubanduse ja
raamatukogude ajalugu – on end
määratlenud iseseisvate distsi-
pliinidena. /19/

Saksa raamatuajaloo tänapäeva
käsitlus areneb kolmes, ükstei-
sega seotud valdkonnas: raamatu-
trükindus, trükkalid ja ajalugu,
raamatukaubanduse ajalugu /20/
ning raamatukogude ajalugu.
Eriline koht on käsikirjalise raa-
matu ajalool.

6. Tänapäeva raamatuhistorio- graafiat iseloomustab ka uuri- mistöö uus korraldus ja institut- sionaliseerumine:

1) on tekkinud palju uusi raa-
matuajalooliste uuringutega tege-
levaid rahvusvahelisi ühendusi:

– *Comité d'Initiative du Réseau International sur l'Histoire du Livre et de l'Édition* (Pariis)/21/,

– *Society for the History of Authorship, Reading and Publishing*

(SHARP – USA) /22/,

– *Leipziger Arbeitskreis zur Geschichte des Buchwesens* (Saksamaa).

Varem rajatud organisatsioonid,
nagu *Gutenberg Gesellschaft* või
*Wolfenbütteler Arbeitskreis für
Geschichte des Buchwesens* elavad
üle uut tõusu;

2) Mitmes riigis on loodud uued
raamatuajaloo uurimiskeskused,
näiteks Hollandis *Nederlandse Boek-
historische Vereniging* /23/ ja Lõuna-
Aafrikas *Centre for the Book* /24/;

3) valdkonnas on suur mõju nii
ülemaailmsel kui rahvuslikel
suurtel koostööprogrammidel
nagu *Le livre et la réforme* Prantsus-
maal /25/ , *The History of the Book
in Britain* Suurbritannias /26/
ning *Handbuch der historischen
Buchbestände in Deutschland, Die
Erschließung historischer Quellen
zur Geschichte des Buch- und Biblio-
thekswesens* Saksamaal /27/;

4) konverentside, sümposio-
nide, kokkutulekute, ümarlaua-
vestluste jm. ürituste rohkus
edendab soodsalt uurimistööd.
Mõned neist on toimunud järje-
pidevalt juba pikemat aega /28,
29, 30/;

5) vanaraamatu kogud ja nen-
dealane kirjandus on süstemaatiliselt läbi töötatud ning tehtud
kättesaadavaks bibliograafiate /
31/, kataloogide, järeltrükkide /
32/ ja näituste vahendusel;

6) arvukalt on loodud uusi raa-
matuloolisi ajakirju /33/, millest
on eriti märkimisväärsed *Leip-
ziger Jahrbuch zur Buchgeschichte*
(1990), *Jaarboek voor Nederlandse
Boekgeschiedenis* (1994), *Book
History* (1997);

7) raamatukoguhoidjate aka-
deemilises koolituses on raamatu-
ajalugu eraldi õppeaine. /34/
Diplomitööd, doktori- ja habilitat-
sioonidissertatsioonid teemal
"Raamatu ja raamatuasjanduse
ajalugu" annavad väärtuslikku
materjali mõistmaks raamatu
tähtsust minevikus.

**

Tänapäeva raamatuhistorio-
graafiat soodustavad ülemaa-
ilmselt järgmised tegurid:

• edasiseks uurimistööks anna-
vad hea perspektiivi suured vara-
semad kogemused ja rikkalik
kirjandus raamatuajaloo kohta;

• raamatuhistoriograafia teo-
reetilised ja metodoloogilised
alused on määratletud, nüüdsest
võib ta eksisteerida nii iseseisva
teadusala kui teiste teadus-
alade abidistsipliinina;

• raamatuajaloo uurimine on
tugevalt seotud raamatukogun-
duse, raamatu- ja muuseumi-
asjanduse tänapäevase prakti-
kaga;

**Oma maa raamatu ja raamatu-
asjanduse mineviku tundma-
õppimine on tähtis ülesanne,
kuna see toob rahvuskultuuri ja
-teadvusse uusi väärtuslikke
andmeid ja tõlgendusi. Seda on
näha eriti noorte riikide rahvus-
liku taasärkamise raames (*eth-
nic revival*).**

Kõik lubab väita, et raamatu-
ajalugu on tänapäeval elujõuline
ja kasulik uurimisvaldkond.

Kasutatud kirjandus

1. A. Žbikovska-Migoñ, K. Anfänge
buchwissenschaftlicher Forschung in Eu-
ropa. Dargestellt am Beispiel der Buch-
geschichtsschreibung des 18. Jahr-
hunderts. - Wiesbaden, 1994.

2. Migoñ, K. Das Buch als Gegenstand
wissenschaftlicher Forschung. Buch-
wissenschaft und ihre Problematik. -
Wiesbaden, 1990. - S. 94-123.

On märkimisväärne, et Maia Randma
koostatud mitmekeelses raamatu-
kogusõnastikus "Raamat. Raamatukogu"
(Tln., 1995) on terminilt *Raamatuajalugu*.
Raamatulugu viide /vaata ka/ termi-
nile *Raamatuteadus* (lk. 31) ja terminile
Raamatuteadus. Biblioloogia (lk. 44).

3. A. Žbikovska-Migoñ, K., op. Cit.

4. Migoñ, K. Z dziejów nauki o
książce. - Wrocław, 1979. - S. 33-35.

5. Migoñ, K. Das Buch..., passim.

6. Robert Estevals on arvamusel, et
raamatuajalugu on sündinud ajalooli-
sest biblioloogiast (*l'histoire du livre est
devenue la bibliologie historique*).

Estevals, R. Histoire du livre et
bibliologie. // *Leipziger Jahrbuch zur
Buchgeschichte*. Bd. 4, 1994. - S. 13-20.

7. Ahlzweig, C. Geschichte des
Buches. // *Schrift und Schriftlichkeit*,
Berlin 1994. - S. 85-102.

8. Chartier, R. Lesewelten. Buch und
Lektüre in der Frühen Neuzeit. -
Frankfurt, 1990.

Vt. ka ajakirja "Revue Française d'His-
toire du Livre" (Bordeaux, aastast 1971).

9. Stokes, R. B. Historical biblio-
graphy. // *Encyclopedia of Library and
Information Science*. - New York, 1983. -
Vol. 36. - P. 219-229;

Feather, J. P., McKitterick, D. The
history of books and libraries. Two
views. - Washington, 1986;

Reflections on the history of the book. // The Book Collector. - 1990. - Vol. 39, N 1, P. 9-26;

Willison, I. R. Remarks on the history of the book as a field of study within the humanities. // Essays in honor of William B. Todd Austin. - Texas, 1991. - P. 95-145.

10. Vt. näit. Die Forschung der Buch- und Bibliotheksgeschichte in Deutschland / Koost. W. Arnold jt. - Wiesbaden, 1987;

Vt. ka Labarre, A. L'histoire du livre dans l'Allemagne contemporaine // Revue Française d'Histoire du Livre. - 1977. - N 16, S. 383-415.

11. Neid riike ma oma käesolevas tekstis ei käsitle.

12. Chartier, R., op. Cit., P. 25-54.

13. Kirsop, W. Literary history and book trade history. The Lesson of "L'Apparition du livre" // Australian Journal of French Studies. - 1979. - XVI, P. 488-535;

14. Feather, J. Cross-Channel currents: historical bibliography and l'histoire du livre // The Library. - March 1980. - Ser. 6, Vol. 2, N 1. - P. 1-15.

15. Vt. ka Tanselle, G. T. Printing history and other history // Studies in bibliography. - 1995. - Vol. 48. - P. 269-289.

16. Vt. ka Darnton, R. What is the history of books? // Reading in America. Literature and social history. - Baltimore, 1989. - P. 27-52.

17. Hall, D. D. On native ground: From the history of printing to the history of the book. // Proceedings of the American Antiquarian Society. - Worcester (Mass.), 1984. - Vol. 93, Part 2. - P. 313-336.

18. Raabe, P. Die Geschichte des Buchwesens. Probleme einer For-

schungsaufgabe. // Bücherlust und Lesefreuden. Beiträge zur Geschichte des Buchwesens im 18. und frühen 19. Jahrhundert. - Stuttgart, 1984. - S. 6.

19. A. a. O., S. 7.

20. A. a. O., S. 13-14.

21. Näitena võib siin nimetada raamatu *Geschichte des Buchhandels* uut trükki (väljaandjad Herbert Göpfert ja Reinhard Wittmann, Wiesbaden). Väljaandjad selgitavad eessõnas Hans Furstneri kirjutatud osale "Madalmaade raamatukaubanduse ajalugu" oma seisukohta: "Raamatukaubanduse ajalugu ei ole ainult otstarve iseenese, vaid seda peaks enam käsitlema kui funktsionaalset vaatepunkti raamatu võimaluste kujutamisel autori ja lugeja vahel laiemas mõttes raamatukaubanduse kaudu oma eri vormides, vastavalt ajalooliselt erinevatele, pidevalt muutuvatele sotsiaalsetele, ökonoomilistele, tehnilistele, poliitilistele, kultuurilistele ja muudele käsitlustele ja faktoritele." (S. VII-VII).

22. Vt. ka tema aruandeid ajakirjas "Octavio" (Pariis, alates 1990. aastast).

23. Rose, J. The Society for the History of Authorship, Reading and Publishing. // Leipziger Jahrbuch zur Buchgeschichte. Bd. 4 /1994/. - P. 331-333.

24. Kuitert, L. A new Society for the History of the Book in the Netherlands. // Leipziger Jahrbuch zur Buchgeschichte. Bd. 5 /1995/. - S. 399-401.

25. The new Centre for the Book. // Quarterly Bulletin of the South African Library. - March 1989. - Vol. 43, N 3. - P. 138-139.

26. "Le livre et la Réforme". Numéro spécial de la "Revue Française d'Histoire du Livre" nouvelle série No 50. - Bordeaux, 1986.

27. Hellinga, L. Planning the History of the Book in Britain: Seeking Definitions. // Histoires du livre. Nouvelles orientations. Actes du colloque du 6 et 7 septembre 1990 Göttingen sous la direction de H. E. Bödeker. - Paris, 1995. - P. 61-71.

28. Eckelmann, S. Die Erschliessung historischer Quellen zur Geschichte des Buch- und Bibliothekwesens. Ein Förderprogramm der Deutschen Forschungsgemeinschaft // Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. - 1996, Jg. 43, H. 1. - S. 1-7.

29. Aruanded ajakirjas "Wolfenbüttlerer Notizen zur Buchgeschichte" ja Herzog Augusti raamatukogu aasta-plaan.

30. Books and society in history. Papers of the Association of College and Research Libraries Rare Books and Manuscripts Preconference. 24-28. June, 1980 Boston, Massachusetts. Ed. K. E. Carpenter. - New York, 1983.

31. Eelmises väljaandes lk. 26.

32. Tähtsaimad rahvusvahelised raamatujaloo bibliograafiad on *Annual Bibliography of the History of the Printed Books and Libraries* (alates 1970) ja H. Meyeri *Bibliographie der Buch- und Bibliotheksgeschichte* (BBB - alates 1981).

33. Vt. näit. Wittmann, R. Quellen zur Geschichte des Buchwesens. - München, 1981. - Bd. 1-33.

34. Ajakirjas "In Octavo" nr. 9/1996 on lisa "100 bulletins et revues sur l'histoire du livre". See nimetik on ajakirja keskmistel lehekülgedel ja kergesti eraldatav.

Zahn, P. "Buch- und Bibliotheksgeschichte" - raamatukoguhoidja arvates tarbetu? // Bibliotheksdienst. - 1994. - Jg. 28. - S. 504-510.

Saksa k. tlk. Evi Rannap

Valik muusikabibliograafiad.

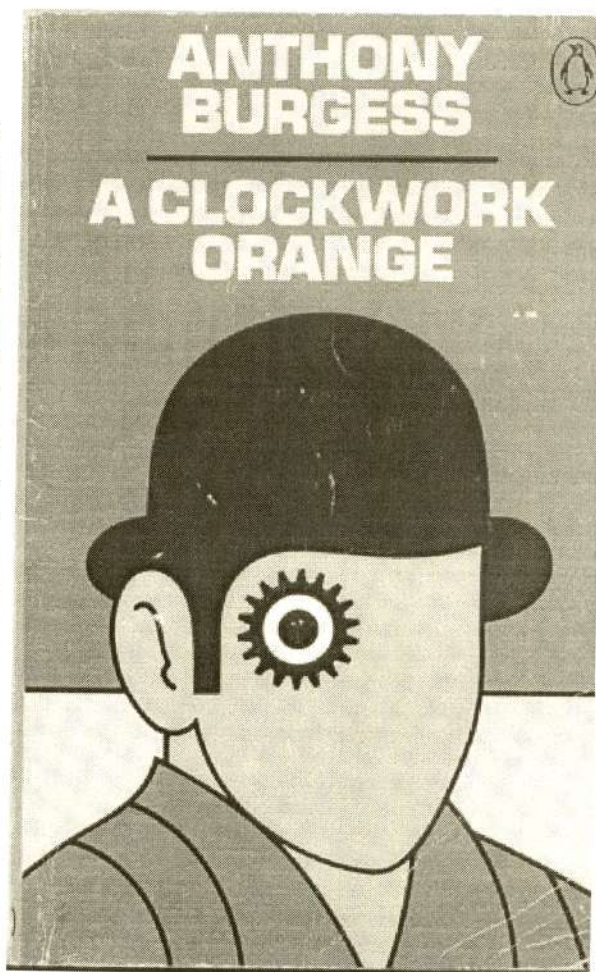
KELLAVÄRGIGA APELSIN

KULTUSRAAMATUID

AIMAR VENTSEL

etnoloog

Vaevalt **Anthony Burgess** mõtles sellele, et tema raamatust "**A Clockwork Orange**" ("Kellavärgiga Apelsin", esitrükk 1962) kujuneb kultusobjekt. Võimalik, et raamat iseenesest ei olekski läbimurret sooritanud, kui **Stanley Kubrick** poleks sellest 1971. aastal filmi vandanud. Film on väga raamatutruu, ainult et Alexi ohvriks on küpsed või vähemküpsed naised raamatu alaealiste kümneaastaste tüdrukute asemel. Lühidalt sisust: Alex Delarge on jõugu vägivaldsete droog'ide pealik, kelle lemmikajaviide on vastaskampadega kaklemine ja naiste vägistamine. Ent ühel hetkel tõstab jõuk Alexi vastu mässu ja ta mängitakse politsei kätte. Alex läheb vangi ja enneaegse vabanemise nimel on ta nõus osa võtma vägivallast võõrutamise programmist. Talle söödetakse tablette, mille tagajärjel ainuüksi mõte vägivallale tekitab valu krampe ja oksendamist. Tervenenud vägivallatseja lastakse vabandusse, kus ilmneb, et maailm polegi nii ilus ja ohutu ning et igal inimesel läheb vaja natukene agressiivseid tundeid enda eest seismiseks. Filmi teine pool on karjув protest oma õiguses veendunud teadlaste vastu, kes ei tagane kinnisideede realiseerimiseks ka inimkatsetest. Alex ja ta sõbrad (droog tuleneb venekeelsest sõnast *drug*) kannavad valgeid kombinesoone, musti oktooberkübaraid ja tanksaapaid ning on relvastatud jalutuskep-

pide ja vihmavarjudega. Omavahel suhtlevad nad keeles, mille nimi on *nadsat* ning mis on kokni ja vene keele segu. Jõugu lemmikohtumispaik on kõrts nimega "Korova Milkbar". Film oli skandaalne, isegi nii skandaalne, et Kubrick võttis selle pärast 61-nädalast edukat linastamist kogu Inglismaal levist tagasi.

Nagu enamik vägivaldse sisuga kultusfilme, on ka *Clockwork Orange* mitmekihiline, esmamulje on teine kui filmi sõnum(id). Nii

nagu Richard Alleni raamatud samast perioodist, sisaldab ka "Kellavärgiga Apelsin" nii riietumis- kui käitumiskoode, millega seitsmekümnendate tööliklassi päritolu noor ennast identifitseerida võis. Juba droog'ide tänavajõuk oli osa enamikule noortele tuttavast elustiilist: sõpradega kohtumine nurgapealses kõrtsis, kust siis pärast mõningaid õllesid mindi seiklusi otsima. Seiklused olid kõikmõeldavad väikesed ja suured sigadused ning kaklused naaberjõukudega. Sealjuures oli

Alexi jõuk riietatud nagu unelmate jalgpallihooligan'id muiste: tanksaapad, kitsad, vaba liikumist mittetakistavad kombinesoonid ja vihmavarjud (ainukene legaalne relv, millega nii tol ajal kui nüüd staadionidele pääseb. Droog'ide torukübarad ja valeripsmed tuginesid seitsmekümnendate briti tänavajõukude traditsioonile riietuda kambati fantaasiarikkalt ja omapäraselt.

"Kellavärgiga Apelsin" sai kultusfilmiks ja raamatu juurde jõuti filmi järgi. Ent seda poleks juhtunud, kui pinnas sellise teose jumaldamiseks poleks olnud küps. Seitsmekümnendate aastate inglise töölisnoorte elu oli täis vägivallast ja frustratsiooni. Ühiskondlikud vapustused ja kuuekümnendate aastate revolutsioonid läksid alamatest klassesid peaaegu puutumatuks mööda. Kuuekümnendatel alanud töölikvartalite ümberkujundamine ja seitsmekümnendate majanduskriisi eelaimus pingestas inimeste elu. Traditsioonilise kogukonna lõhkumine ja harjunud eluviisi kadu stimuleeris *dead end* meeoleolu. Selle väljenduseks oli noorte subkul-

tuuri teke, mis koondus traditsiooniliste, aga taanduvate kogukondlike väärtuste – küünarnukitunne, lojaalsus sõprade suhtes ja oma territooriumi kaitsmine – ümber. Steve Jones, hilisem ansambli "Sex Pistols" kitarrist, kirjeldab seda aega päris hästi: "Meist said *skinhead*'id siis, kui see liikumine tekkis. Oli tore ennast jalgpallimatšideks üles lüüa ja välja näha parem kui teised tüübid. Ma varastasin kõik oma riided, nii et mul oli alati hea väljanägemine. Olin hea varas ja mulle pakkus põnevust poodidesse sisse murda ja asju võtta. Pärast jalgpallimatše rüüstasime poode. See mulle meeldis – täielik kaos ja anarhia. Jalgpallihuligaanus oli hea väljund, kui sa olid frustrerunud noor." (Rotten, 1994 : 63)

Enamik neist noortest olid 15–16-aastased ja mängust olulisem oli neile koos olla ja seiklusi otsida. Anthony Burgessi looming mõjus kui rusikas silmaauku. Ja filmi edu on raske alahinnata.

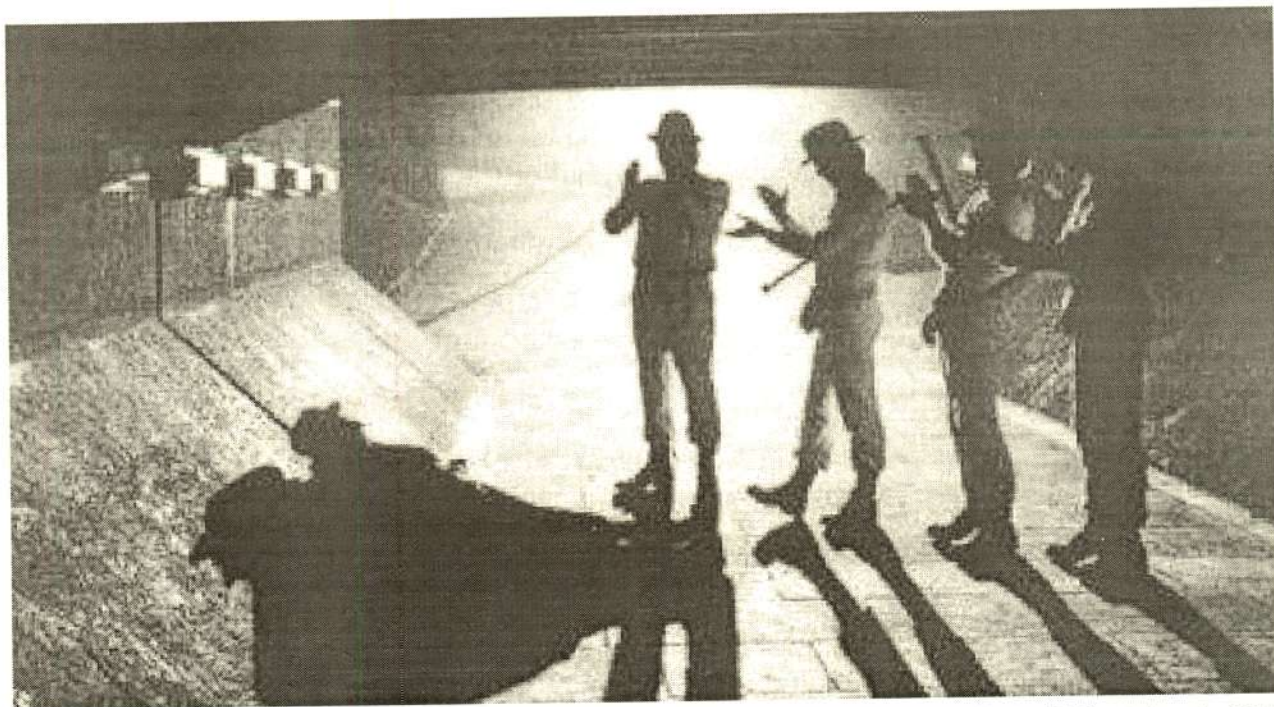
"Kui meie meeskond mängis Tottenhamis, siis kõik, kes toetasid "Arsenali", riietusid nagu "Kellavärgiga Apelsin". ...Newcastle'i fännid tulid sinna nagu Alice

Cooper kogu oma musta *make up*'i ja Alice Cooperi riietusega. *Man United* [toetajad] riietusid nagu David Bowie." (Rotte, 1994 : 83)

Niimoodi pajatab "Arsenali" *hooligan* Rambo vanadest aegadest. Nii nagu "Pulp Fiction" avas hiljuti uue ajastu populaarkultuuris, oli ja on paljudel siiani "Kellavärgiga Apelsin" nii raamatu kui filmi kujul see meedium, mille kaudu end väljendada saab. Paljud pungibändid ("Major Accident", "The Adicts") riietusid nii laval kui muidu nagu Alex ja tema *droog*'id – valged riided ja kõvakübarad. *Underground*-ajakirjad võtsid üle Burgessi loodud keelepruugi, segades tänavaslängi venekeelsete terminitega. See kõik sümboliseeris nurkasurutud, ent uhket ja agressiivset tänavaelanikku, kes ei karda keda kuradiitki ja balansseerib tihti seaduslikkuse piirimail (*a street fighter*). Kultusele pani krooni peale briti punkansambel "4Skins" looga *Clockwork Skinhead*. Sellega legitimeeriti täielikult "Kellavärgiga Apelsini" kasutamine *streetpunk*'iga seotud ringkondades, kelleks olidki enamasti tööliklassi päritolu punkarid, *skinhead*'id ja *hooligan*'id. 1997. aastal hakkas

ilmuma *streetpunk*'i avaldav plaadisari *Clockwork Anthems*, mitmed sellesama seltskonnaga seotud muusikagrupid kasutavad eriti hea meelga algupärase filmiplakati (valgete eesriiete vahelt piilub välja Alex täies vormis – valge kombinesoon, kübar, valeripsmed ja vihmavari) motiive oma plaadikaanel.

Seejuures peab nentima, et ehkki vägivaldne, polnud seitsmekümnendad teips mitte nii kohutav ajastu, nagu paista võib. Kaasaegsed kirjeldavad jalgpallivägivalda pigem kui rusikaviibutamist ja muhkudega ning verise huulega lõppevaid süütuid klohmimisi (Marshall, 1994). Tuleb arvestada, et osapooled olid noored, kes otsisid närvikõdi, mitte aga verd. Ka kehtis hulganisti rituaale ning kirjutamata reegleid, mis aitasid õnnetusi ära hoida. Nii lõppes verejanuline ulgumine staadionil tihti rüselusega tänavanurkadel ja muhkudega, millega sai pärast uhkustada. Samuti peeti (ja kohati peetakse siiani) relvade – nukid, noad, nuiad, ketid – kasutamist asotsiaalseks käitumiseks, ehkki taskus neid muidugi kanti (Rotten, Marshall). Tihti olid vastasmeeskondade fännid klassi-

Kaader filmist "Kellavärgiga Apelsin".

vennad ja muidu sõbrad. Pool-elukutseline jalgpallivägivald tekib hiljem ja on hoopis teine teema. Hüsteeriline reaktsioon "Kellavärgiga Apelsinile" oli osaliselt täiskasvanute šokk nooruse kui iseseisva sotsiaalse grupi tekkele. Kuni Teise maailmasõjani olid noored identiteedita kooslus, keda vaadeldi kui eelastet täiskasvanute maailma trepil. Pärast Teist maailmasõda paranes järsult noorte rahaline olukord, mis tähendas spetsiaalselt neile suunatud toodete tootmist, olgu see siis muusika-, rõiva- või maiustustetööstus (Onstad, 1997). Selline olukord tingis aga noorte eraldumise ja iseseisvumise ühiskonna ripatsist kindlapiiriliseks sotsiaalseks rühmaks. Ennesõja-aegsel põlvkonnal oli sellega raske kohaneda, alles seitsmekümnen-date lõpul lepidi kurva tõsiasiaga, et "noorus pole enam selline kui varem".

Anthony Burgessi loodud koodid sümboliseerivad mittekom-mertsiaalsust ja vabatahtlikku väljaastumist dominantühiskonnast riietuse, keelepruugi ja käitumisviiside kaudu.

SELETUSI

Kokni – Londoni töölistmurre, enamik sellest linnast tulnud punkbände kasutab just seda keelt.

Richard Allen – seitsmekümnen-date kultusautor, kes kirjutas teismelistele odavamaitselisi raamatuid *skinhead* idest, rokkaritest, *hooligan* idest jne. Tema teosed nõretavad vägivallast, seksist ja kuritegudest ehk teisisõnu: need olid pubekate lemmikraamatud.

KIRJANDUS

Marschall, George. *The Spirit of 69. Ther Skinhead Bible.* – St Publishing, Argyll, 1994.

Onstad, Katarina. *What are afraid of? The myth of youth crime // Saturday Night, March, 1997.*

Rotten, John and Zimmermann, Keith. *No Irish, No Blacks, No Dogs.* – London, 1994.

RAAMATU- KOGUNDUSE- UUDISKIRJANDUS

1999/1

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

1. Hintikka, K. Puhenvuorojen kirjasto : keskustelua suomalaisesta tietoyhteiskunnasta. - Helsinki, 1998. - 152, [3] s. - (Sitra ; 163). TTÜ.

2. Latvijas bibliotēku darba rādītāji 1997. - Rīga, 1998. - 51, [2] p - Osa teksti ingl. k. RR.

3. Librarianship and information work worldwide 1996/97. - London [etc.], 1997. - XIV, 322 p. TTÜ.

4. Librarianship and information work worldwide 1998. - London [etc.], 1998. - XIV, 307 p. TTÜ.

5. Planning for library development : third world perspectives. - London, 1995. - VII, 143 p. - (Occasional papers series / Dalhousie University ; 56). RR.

6. Poroila, H. Tekijänoikeus ja kirjastot : käytännön ohjeita kirjastoalan ammattilaisille. - 2., korjattu ja uudistettu pain. - Helsinki, 1998. - 94 s. - (Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja ; 77). RR.

7. Retrokonversion im Verbund. - Berlin, 1997. - 94 S. EAR.

8. Rivier, A. Profil des grandes bibliothèques Suisses d'après les statistiques, 1981-1992. - Freiburg, 199-. - 48, [30] p. - (Bibliothèques ; vol. 1). RR.

9. Wertsman, V. F. The librarian's companion : a handbook of thousands of facts and figures on libraries/librarians, books/newspapers, publishers/booksellers. - 2nd ed. - Westport (Conn.) ; London, 1996. - XVI, 225 p. TTÜ.

*

10. Caffo, R. Country focus : Italy : reports // Information Europe. Vol. 3 (1998) no. 4, p. 24-26. RR.

11. Desley, T. Copyright and technology // National Libr. News. Vol. 30 (1998) no. 11, p. 12-14. RR.

12. Fuegi, D., Ramsdale, P. LIBECON 2000 // Information Europe. Vol. 3 (1998) no. 4, p. 9-10. RR.

13. Gadd, E. Copyright in the digital library // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 229-234. Tü.

14. Hakala, J. URN identifies Internet documents // Helsinki University Library Bulletin. (1998) p. 7-9. EAR, RR.

15. Kaunonen, K. Eva : elektronisten verkkoaineistojen hankinta ja arkistointi // Tietopalvelu. Vsk. 13 (1998) nro. 6, s. 23-24. ERÜ, RR.

16. Line, M. B. Designing libraries round human beings // ASLIB Proc. Vol. 50 (1998) no. 8, p. 221-229. TTÜ.

17. Lipponen, R. Kansallinen elektroninen kirjasto Suomessa ja Kaliforniassa // Signum. Vsk. 31 (1998) no. 8, s. 168-170. EAR, RR, TTÜ, Tü.

18. Müller, U. M. Von der UdSSR zur GUS - Bibliotheken auf dem Weg in eine neue Zukunft // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 163-191. Tü.

19. Motulskij, R. S. Das Bibliothekswesen und die bibliothekarische Ausbildung in der Republik Belarus (Weissrussland) // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 192-199. Tü.

20. The role of libraries in modern societies // Information Europe. Vol. 3 (1998) no. 4, p. 16-19. RR.

21. Salo, T. FID:in 49. kongressi ja konferenssi Intiassa // Tietopalvelu. Vsk. 13 (1998) nro. 6, s. 12-14. ERÜ, RR.

TEATMEKIRJANDUS

22. Adressbuche deutscher Bibliotheken, 1995/1996. - Berlin, 1996. - XVI, 327 S. EAR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

23. Alphabet! : eine enzyklopädische Installation : Jubiläumsausstellung der Schweizerischen Landesbibliothek, 30. Juni - 29. Oktober 1995. - [Bern, 1995]. - 152 S. - Rööppealk.- ja tekst pr. k. RR.

24. Gar, T. Letture di bibliologia. - [Manziana (Roma), 1995]. - XII, 338, 1 p. - (Bibliografia, bibliologia e biblioteconomia : testi ; 1). RR.

*

25. Bland, M. William Stansby and the production of The Workers of Benjamin Jonson, 1615-16 // The Library. Vol. 20 (1998) no. 1, p. 1-33. Tü.

26. Debes, D. Alte Bücher in Sachsen : zum Erscheinen der Bände "Sachsen" des Handbuchs der historischen Buchbestände // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 45 (1998) H. 5, S. 509-524. EAR, RR, TTÜ, Tü.

27. Millgate, J. "Littera scripta manet" : George Huntly Gordon and the Abbotsford Library Catalogue // The Library. Vol. 20 (1998) no. 2, p.118-125. Tü.

28. Mäkinen, I. Kirjallisuuden hätäavusta ASLA-kirjoihin // Signum. Vsk. 31 (1998) nro. 7, s. 143-148. EAR, RR, TTÜ, Tü.

29. Rundle, D. Two unnoticed manuscripts from the collection of Humprey Duke of Gloucester : part 1 // Bodl. Libr. Rec. Vol. 16 (1998) no. 3, p. 211-224. EAR.

30. Spevack, M. James Orchard Halliwell and friends: X. Frederick James Furnivall. XI. Wright and William George Clark // The Library. Vol. 20 (1998) no. 2, p. 127-144. Tü.

31. Taitto, I. Antifonarium-pergamentit luetteloitu // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 40 (1998) nro. 4, s. 97-102. EAR, RR.

32. Turner, J. R. Variant title-pages in some late nineteenth- and early twentieth-century books // The Library. Vol. 20 (1998) no. 1, p. 34-58. Tü.

TEADUSTÖÖ

33. Riggs, D. E. Let us stop apologizing for qualitative research // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 5, p. 404-405. TTÜ.

34. Youngen, G. K. Citation patterns to traditional and electronic preprints in the published literature // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 5, p. 448-456. TTÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

35. Årsredovisning 1995/96 / Kungl. biblioteket, Sveriges Nationalbibliotek. - Stockholm, 1997. - 59 p. Tü.

36. Creaser, C. Modelling use at individual service points. - Loughborough, 1998. - 47 p. - (LISU occasional paper no. 18). RR.

37. Kauno technologijos universiteto biblioteka = Library of Kaunas University of Technology. - [Kaunas, 1997]. - 23 p. TTÜ.

38. Martynas Mažvydas National Library of Lithuania = Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (LNB). - Vilnius, 1998. - 8 p. RR.

*

39. Clements, R. The House of Commons Information Office // *The Law Librarian*. Vol. 29 (1998) no. 2, p. 83-86. RR.

40. Hendrikz, F. Marketing a National Library : practical experiences from the State Library of South Africa // *Alexandria*. Vol. 10 (1998) no. 3, p. 179-190. RR.

41. Häkli, E. Developing strategies for electronic libraries // *Helsinki University Library Bulletin*. (1998) p. 3-5. EAR, RR.

42. Jones, D. L. The House of Lords Library // *The Law Librarian*. Vol. 29 (1998) no. 2, p. 105-107. RR.

43. Linnovaara, K. Fabiana - new building, better services // *Helsinki University Library Bulletin*. (1998) p. 16-18. EAR, RR.

44. Ogata, S. I. The National Diet Library of Japan and its plans for the 21st century // *Alexandria*. Vol. 10 (1998) no. 3, p. 203-215. RR.

45. Planet, A. The Biblioteca de Catalunya - towards the next millennium // *Alexandria*. Vol. 10 (1998) no. 3, p. 191-202. RR.

46. Pries, A. The Institute of East European Law and Russian Studies and its library // *The Law Librarian*. Vol. 29 (1998) no. 3, p. 135-139. RR.

47. Prokopick, M. Law and Council of Europe Information in Lithuania // *The Law Librarian*. Vol. 29 (1998) no. 3, p. 145-146. RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

48. Bertrand, A. M. *Bibliothécaires face au public*. - [Paris, 1995]. - 247 p. - (Etudes et recherche). RR.

*

49. Budd, J. M., Connaway, L. Discursive content and discursive power in US library and information science education // *Libri*. Vol. 48 (1998) no. 3, p. 140-152. TÛ.

50. Geoff, W. IT and changing professional identity : micro-studies and macro-theory // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 49 (1998) no. 12, p. 1081-1089. TTÜ.

51. Grealy, D. S., Greenman, B. A. Set new standard for academies // *Information Outlook*. Vol. 2 (1998) no. 8, p. 17-22. TÛ.

52. Kautto, V. Liettua neljä vuotta myöhemmin : Vilnan viestinnän tiedekunta yhteistyökumppanina // *Signum*. Vsk. 31 (1998) nro. 7, s. 150-151. EAR, RR, TTÜ TÛ.

53. Pawley, Ch. Hegemony's handmaid? : the library and information studies curriculum from a class perspective // *Libr. Quart.* Vol. 68 (1998) no. 2, p. 123-144. EAR.

54. Reenen, J. Librarians at work : are we as satisfied as other workers? // *Information Outlook*. Vol. 2 (1998) no. 7, p. 23-28. TÛ.

55. Zipperer, L. Librarians in evolving corporate roles // *Information Outlook*. Vol. 2 (1998) no. 6, p. 27-30. TÛ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

56. ALA survey of librarian salaries 1995. - Chicago ; London, 1995. - V, 55 p. - (ALA survey report). RR.

*

57. Halle, A. Integrierte Buchbearbeitung an der SUB Göttingen // *Bibliothek : Forschung und Praxis*. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 247-251. TÛ

58. Haythorntwaite, C., Wellman, B. Work, friendship, and media use for information exchange in a networked organization // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 49 (1998) no. 12, p. 1101-1114. TTÜ.

59. Järvenpää, M. Less money, more management // *Helsinki University Library Bulletin*. (1998) p. 22-24. EAR, RR.

60. Widenius, M. Mahdollisuuskien verkosto // *Signum*. Vsk. 31 (1998) nro. 7, s. 138-142. EAR, RR, TTÜ, TÛ.

STANDARDISEERIMINE

61. Väyrynen, E. Tietohuollon terminologian kansainvälisestä standardisointityöstä // *Signum*. Vsk. 31 (1998) nro. 8, s. 165-167. EAR, RR, TTÜ, TÛ.

KOMPLEKTEERIMINE

62. *Advances in collection development and resource management*. - Greenwich (Conn.) ; London, 1995. -

Vol. 1. - 1995. - XI, 185 p. TTÜ.

63. Gabriel, M. R. *Collection development and collection evaluation : a sourcebook*. - Lanham ; London, 1995. - XI, 421 p. TTÜ.

*

64. Burnam, P. D. Private liberal arts colleges and the costs of scientific journals : a perennial dilemma // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 59 (1998) no. 5, p. 406-420. TTÜ.

65. Häkli, E. Towards a new Legal Deposit Act // *Helsinki University Library Bulletin*. (1998) p. 14-15. EAR, RR.

66. Lumi, L. Viron Kansalliskirjaston vaihtotoiminta ja suomalaisen kirjallisuuden hankinta : vaihtojen merkitys hankintatapana // *Signum*. Vsk. 31 (1998) nro. 7, s. 151-152. EAR, RR, TTÜ, TÛ.

67. Olvet, M. Viron Kansalliskirjaston vaihtotoiminta ja suomalaisen kirjallisuuden hankinta : vaihto suomalaisten kumppanien kanssa // *Signum*. Vsk. 31 (1998) nro. 7, s. 152-153. EAR, RR, TTÜ, TÛ.

68. Steierwald, U. Leitlinien einer bestandsorientierten Erwerbung // *Bibliothek : Forschung und Praxis*. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 200-207. TÛ.

69. Tukiainen, S., Vattulainen, P. Kokoelmapolitiikastako ratkaisu kirjastojen kriisiin? // *Signum*. Vsk. 31 (1998) nro. 8, s. 161-163. EAR, RR, TTÜ, TÛ.

KIRJELDAMINE

70. *Arbeitstechnik für Schul- und Gemeindebibliotheken*. - [Solothurn], 1995. RR.

T. 1 : Gerundsätzliches ; Bücher. - 6. überarb. u. erw. Aufl. - 206 S.

T. 2 : Nonbooks : Tonkassetten, Compact Discs ... CD-ROMs. - 2. überarb. u. erw. Aufl. - 114 S.

71. *Katalogisieren für Schul- und Gemeindebibliotheken : ein Lehrgang in zwei Teilen*. - 5., überarb. Aufl. - Zürich, 1995. - II, 82, [3] S. RR.

*

72. Reeves, S. Cataloguing electronic publications at the National Library of Canada // *National Libr. News*. Vol. 30 (1998) no. 10, p. 8-10. RR.

LIIGITAMINE

73. Junger, U. Überlegungen zur Weiterentwicklung der Sacherschliessung im Gemeinsamen Bibliotheksverbund/GBV // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 252-255. TÜ.

KATALOOGID

74. Bedeutende europäische Bibliothekskataloge : Mikrofiche-Editionen. - Hildesheim, (19...). - 23 S. RR.

75. Le cinquecentine della biblioteca "San Benedetto" di Seregno. - Seregno, 1995. - 148 p. RR.

76. Göttinger Zeitschriftenkatalog Bibliotheks- wesen : Sondersammelgebiet : Informations-, Buch- und Bibliotheks- wesen : Stand 31.12.1994. - [Göttingen, 1995]. - 446, [3] S. RR.

77. Online-Datenbanken : CD-ROM-Datenbanken, Trends und Qualitätskriterien : Tagungsberichte vom 4. und 5. Österreichischen Online-Informationstreffen : 17.-20. September 1991, - Innsbruck, 1997. - 251 S. - (Bibloschriften ; Bd. 158). EAR.

*

78. Havu, S., Ilomäki, H., Peltonen, E., Turunen, T. Humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden asia- sanoituksesta Helkakirjastoissa // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 40 (1998) nro. 4, s. 103-112. EAR, RR.

79. Hickey, T. Cooperative Online Resource Catalog [CORC] explores uses for catalog of internet resources // OCLC Newsletter. (1998) no. 235, p. 15-19. RR, TÜ.

80. Jochum, U. Eine Theorie der Verweisung // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 235-243. TÜ.

81. Lunau, C. D. Virtual Canadian Union Catalogue (vCuc) Pilot Project completed // National Libr. News. Vol. 30 (1998) no. 11, p. 7-8. RR.

KOGUD

82. Collection development : past and future. - New York ; London, 1996. - 234, 8 p. TTÜ.

*

83. Planning the new map library : proceedings of the 10th Conference of the Groupe de Cartothecaires de LIBER // LIBER Quarterly. Vol. 8 (1998) no. 2, p. 125-225. RR, TÜ.

KOGUDE HOID

84. Guasti, G. All'inizio del restauro : la preparazione del materiale a stampa : descrizione e collazione. - [Manziana (Roma), 1995]. - 102 p. - (Minigrafie di conservazione e restauro del libro ; 1). RR.

*

85. Bettancourt, V. Memory of Iberoamerica : rescuing 19th century Latin American newspapers, 1993-1997 // IFLA Journal. Vol. 24 (1998) no. 4, p. 233-236. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

86. Houssni, E. S. et al. Permanence of paper 1 : problems and permanency of alum-rosin sized paper shuts from wood pulp // Restaurator. Vol. 19 (1998) no. 3, p. 135-171. EAR.

87. The impact of lignin on paper permanence // Restaurator. Vol. 19 (1998) no. 3, p. 135-154. EAT.

LUGEJATEENINDUS

88. Ellis-Newman, J., Robinson, P. The cost of library services : activity-based costing in an Australian academic library // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 24 (1998) no. 5, p. 373-379. RR, TTÜ.

89. Herrington, V. J. Way beyond BI [bibliographic instruction] : a look to the future // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 24 (1998) no. 5, p. 381-386. RR, TTÜ.

90. Jiao, Q. G., Onwuegbuzie, A. J. Perfectionism and library anxiety among graduate students // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 24 (1998) no. 5, p. 365-371. RR, TTÜ.

91. Talbot, D. E., Lowell, G. R., Martin, K. From the users' perspective : the UCSD Libraries User Survey Project // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 24 (1998) no. 5, p. 357-364. RR, TTÜ.

LUGEMINE

92. Pawley, C. What to read and how to read : the social infrastructure of young people's reading, Osage, Iowa, 1870-1900 // Libr. Quart. Vol. 68 (1998) no. 3, p. 276-297. EAR.

93. Süßmilch, E. "Montags Mädchengruppe" : eine Arbeitshilfe für Bibliothekarinnen zur feministischen und interkulturellen Leseförderung in Mädchengruppen // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 207-224. TÜ.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

94. EXPLOIT : Pan-European exploitation of the results of the libraries programme : NORDINFO workshop, 2 September 1998, Turku, Finland. - Helsinki, 1998. - 16 p. TTÜ.

95. The Nordic metadata project : final report. - Helsingfors, 1998. - 67 p. - (NORDINFO-rapport ; 1998:1). TTÜ, RR.

96. Titeltarten. Mikrofiche-Ausgaben. - Frankfurt am Main, 1997. - 19 S. RR.

97. Title-cards. Microfiche edition. - Frankfurt am Main, 1997. - 20 p. RR.

*

98. Bell, B. Current national bibliographies in the Commonwealth of Independent States and the Baltic states // Alexandria. Vol. 10 (1998) no. 3, p. 171-177. RR.

99. Brodie, N. Electronic dissemination of government information // National Libr. News. Vol. 30 (1998) no. 10, p. 4-7. RR.

100. Brodie, N. Renewing the Depository Services Program // National Libr. News. Vol. 30 (1998) no. 9, p. 9-11. RR.

101. Cronin, B. The electronic academy revisited // ASLIB Proc. Vol. 50 (1998) no. 9, p. 241-254. TTÜ.

102. Csiky, P., Vadász, Á. Hungarian patent law and information activity of the Hungarian Patent Office // The Law Librarian. Vol. 29 (1998) no. 3, p. 142-144. RR.

103. East, H., Leach, K. The continuing prominence of CD-ROMs in academic libraries : the findings and evaluation of a survey // ASLIB Proc. Vol. 50 (1998) no. 8, p. 208-214. TTÜ.

104. Eisenschütz, T. Internet law and information policy // ASLIB Proc. Vol. 50 (1998) no. 9, p. 267-273. TTÜ.

105. Herrmann, C. Relevanz und Multidimensionalität : Intentionale Kontinuität und methodische Entwicklung des Zeitschrifteninhaltsdienstes Theologie der Universitätsbibliothek Tübingen // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 224-233. TÜ.

106. King, D. Library home page design : a comparison of page layout for front-ends to ARL Library Web sites // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 5, p. 458-465. TTÜ.

107. Kononen, L. Tekijöitä VALTIPAN takana : verkottumisen ammattilaiset, moniosaajat // Tietopalvelu. Vsk. 13 (1998) nro. 6, s. 19-21. ERÜ, RR.

108. Kononen, L. Mielenkiintoiset tietomessut Säätytalolla // Tietopalvelu. Vsk. 13 (1998) nro. 6, s. 17-19. ERÜ, RR.

109. Lynch, C. The evolving Internet : applications and network service infrastructure // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 961-972. TTÜ.

110. Regional information services : a role for public libraries in Europe : LIBERATOR // Information Europe. Vol. 3 (1998) nro. 4, p. 10-11. RR.

111. Salmi, L., Lodenius, L. Tasokkaat kirjallisuushaut hoitosuosituksen perustana : näyttöön perustuvan lääketieteen tietopalvelu kirjastojen haasteena // Signum. Vsk. 31 (1998) nro. 8, s. 158-160. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

112. Salonharju, I. Elektra : network access to scientific journal articles // Helsinki University Library Bulletin. (1998) p. 10-11. EAR, RR.

113. Schwartz, C. Web search engines // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 973-982. TTÜ.

114. Templeton, R. The BFI National Library : information and research services in the British Film Institute in a time of change // Alexandria. Vol. 10 (1998) no. 3, p. 217-225. RR.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

115. Annual review of information science and technology. Vol. 32, 1997 / American Society for Information Science. - Medford (N.J.), 1998. - XV, 511 p. TTÜ.

*

116. Broadbent, M. The phenomenon of knowledge management : what does it mean to the information profession? // Information Outlook. Vol. 2 (1998) no. 5, p. 24-36. TÜ.

117. Egghe, L., Rousseau, R. Topological aspects of information retrieval // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 13, p. 1144-1160. TTÜ.

118. Hunt, R. News, information and value // ASLIB Proc. Vol. 50 (1998) no. 8, p. 215-220. TTÜ.

119. Karamuftuoglu, M. Collaborative information retrieval : toward a social informatics view of IR interaction // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 12, p. 1070-1080. TTÜ.

120. Kling, R., Rosenbaum, H., Hert, C. Social informatics in information science : an introduction // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 12, p. 1047-1052. TTÜ.

121. Sistla, M., Todd, J. Warning : a killer mistake in business - don't let technology drive your requirements / // Information Outlook. Vol. 2 (1998) no. 6, p. 19-24. TÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

122. Grossgart, R. Lernbuch für die Einführung von ALLEGRO in der Bibliothek der Friedrich-Ebert-Stiftung. - Bonn, 1994. - 105 S. RR.

*

123. McMahon, T. E. ProCite 4 : a look at the latest release in bibliographic management software // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 2, p. 4-13. TÜ.

124. Al-Fares, H. K. Optimizing a library's loan policy : an integer programming approach // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 13, p. 1168-1176. TTÜ.

125. Bates, M. J. Indexing and access for digital libraries and the Internet : human, database, and domain factors // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 13, p. 1185-1205. TTÜ.

126. Clarke, L., Morris, A. Library system migration : a case study of change management at Oxford University // Libri. Vol. 49 (1998) no. 3, p. 153-162. TÜ.

127. Clement, A., Halonen, C. Collaboration and conflict in the development of a computerized dispatch facility // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 12, p. 1090-1100. TTÜ.

128. Duval, B. K., Main, L. Microcomputer applications in the library : the growth of microcomputer-based electronic research in California community colleges // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 1, p. 31-53. TÜ.

129. Gasaway, L. N. Copyright in the Internet, and other legal issues // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 1003-1009. TTÜ.

130. Hancock, B. Subject-specific search engines : using the harvest system to gather and maintain information on the Internet // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 2, p. 84-89. TÜ.

131. King, D. W. Some economic aspects of the Internet // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 990-1002. TTÜ.

132. Kirkwood, H. P. Ovid Web Gateway // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 1, p. 14-23. TÜ.

133. Klugkist, A. Die Elektronische Bibliothek der UB Groningen // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 2, S. 244-247. TÜ.

134. Martin, S. B. Information technology, employment, and the information sector : trends in information employment 1970-1995 // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 12, p. 1053-1069. TTÜ.

135. Nahl, D. Learning the Internet and the structure of information behavior // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 1017-1023. TTÜ.

136. Peek, R., Pomeranz, J., Paling, S. The traditional scholarly journal publishers legitimize the Web // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 983-989. TTÜ.

137. Perez, E. Supercharge your Web site : cheap and easy Web-database apps! // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 1, p. 24-30. TÜ.

138. Vaerenbergh, J. van. Internet in all public libraries : a major initiative in Flanders (Belgium) // IFLA J. Vol. 24 (1998) no. 4, p. 250-253. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

139. Watson, J. S. "If you don't have it, you can't find it." : a close look at students' perceptions of using technology // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 11, p. 1024-1036. TTÜ.

140. Yager, R. R., Rybalov, A. On the fusion of documents from multiple collection information retrieval systems // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 13, p. 1177-1184. TTÜ.

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

141. Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress "Raamatukogud avatud ühiskonnas" : 22.-23. oktoobril 1998. a. Tartus : ettekannete kokkuvõtted. - Tartu, 1998. - 41 eraldi l. RR.

RAAMATUKOGUDETA MUUSIKATEADUST EI TEE

Jututoa külalise Eesti Muusikaakadeemia professori URVE LIPPUSE kõige olulisem tegevus on praegu muusikateaduse osakonna juhtimine. Ent lähemaks tutvustamiseks nimetaks ka mõned viimaste aastate kirjatööd: "Itaalia barokkmuusika" I osa (Tln., 1991), *Linear musical thinking: a theory of musical thinking and runic song tradition of Baltic Finnish peoples* (Helsinki, 1995).

Nagu teada, on raamatukoguhoidja universaalne inimene, ta peab olema kursis kõikide kaunite kunstidega – seega ka muusikamaailmaga. Kuid enne, kui läheme põhiküsimuse – muusika juurde, kuulaks veidi Teie töödest-tegemistest.

Eesti Muusikaakadeemia muusikateaduste osakond on küllaltki noor. See loodi alles 90-ndatel aastatel, varem kuulus ta kompositsiooni teaduskonnale juurde. Seoses Eesti oma õppeplaanide sisseviimisega on tulnud tõsiselt mõelda, kuidas meie muusikateaduslikku haridust arendada, millised peaksid olema meie magistri- ja doktoriõppe programmid. Viimases on õppijaid vähevoitu ja seetõttu vahest mu kõige pakilisem töösuund. Kõige kõrval olen tasakesi võtnud ette ka muusikaajaloo uurimisprojekte, mille juurde kuuluvad kirjatööd. Olen püüdnud õppida ja lugeda muusikaajaloo kirjutamise metoodikast ja filosoofilisest taustast. Minuga on ühinenud üliõpilased ja magistrandid, kellega koos teeme seminare, kus igapäev on oma konkreetne uurimisteema. Kõige olulisem saavutus aastatel 1995–1997 on olnud kolm vihikut Eesti Keele Instituudi väljaannet "Eesti muusikaloo toimetised". Muusikaajaloo projekte oleme ellu viinud tõesti EKI hõlma all. Ma töötan siin 1975. aastast. 1977. aastal loodi instituudis Mart Rummeli initsiatiivil eraldi üksus, mille ümber koondus paljude erialade inimesi. Arvutuslingvistika sektoris tegelesid erinevate nähtuste analüüsiga folkloristid, keeleteadlased ja foneetikud. Mind ja Jaan Rossi ühendas mingil määral huvi formaalsete meetodite vastu muusikateaduses. Tollal oli arvuti humanitaarias küllaltki uus asi. Arendasime teemasid, kus arvuti kasutamine oli mõttekas. Mina tegelesin rahvaviiside analüüsiga, Jaan Ross kuulmispühholoogiaga, mis on otsapidi muusikaga seotud. Nüüd läheb kogu see tegevus tasapisi pärast Teaduste Akadeemia kärpimist Muusikaakadeemia juurde.

On selge, et ükski teadlane ei saa teaduskirjandusest hakkama, mis tähendab ka kindlasti kontakte raamatukoguga. Ka on teada, et Te tutvustate oma üliõpilastele RR-i ja tunnete hästi meie suuremaid muusikakogusid. Kuidas hindate teadusraamatukogude muusikaalast teatmekirjandust ja muusika valikut?

Raamatukogudeta muusikateadust ei tee. Kurb on, et Eestis pole veel muusikateaduslikku teadusraamatukogu, mis rahuldaks kõiki uurijaid. Nõukogude ajal ei olnud nüüdne RR päris teaduskogu, aga seal leidis kõige rohkem välisraamatuid. Ta oli laiemas adressaadiga lugejaskonnale, mitte paarikümne muusikateadlase tarvis. Praegu on Muusikaakadeemia raamatukogu saanud kõvasti rahvusvahelist abi, aga ühe korraliku kogu komplekteerimine kestab ju aastakümneid. Kuigi nüüd on kõike võimalik kätte saada, on teaduslike raamatukogude finantsid kõikjal piiratud. Ometi leiame nii RR-st kui EMAR-st uue muusikaentsüklopeedia *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, mille ilmumine jätkub. Oleme püüdnud saada stipendiume Helsingi ja Lääne-Euroopa raamatukogudes töötamiseks.

Usun, et 10–15 aasta pärast on asjad meilgi palju paremad. RR-i muusikakogu on küllalt rikas, aga uurijate jaoks võiks seda sügavuti edasi arendada. Vajalikud oleksid temaatilised bibliograafiad, mis on aga kallid. Ka sooviks näha kõigis raamatukogudes CD-plaate eesti muusikast, neid ei ilmu nii palju, et ei suudaks osta. Tartu Ülikooli raamatukogu minu teada komplekteerib neid.

Bibliograafiate koostamine ja väljaandmine on muutunud majanduslikel põhjustel elitaarseks. Elektronandmebaasidel on kahtlemata oma osa täita, aga paberkanja on hoopis midagi muud – ütleme, ta on kultuurinähtus.

Niisugused personaalnimestikud, nagu tegi Valve Jürisson, on väikese rahva privileeg. Tore, et nad olemas on. Ma hindan Cyrillus Kreegi ja Veljo Tormise bibliograafiat, mis peegeldavad ka loomingu käsikirju – nad on tõelised teejuhid. Eduard Tubina bibliograafia on tohutu põhjalik, aga ma arvan, et igat nupukest ei pea registreerima. Ühegi bibliograafia kasutusala ei muutuks sellest väiksemaks, küll aga oleks koostaja töömaht väiksem. Kui kujutleda Arvo Pärdi, Lepo Sumera ja Erki-Sven Tüüri retseptiooni, siis kes jõuaks kõike registreerida? Mis puudutab bibliograafiate koostamist, siis mujal muusikaraamatukogudes töötavad kõrge kvalifikatsiooniga muusikateadlased, kellel on lisaks bibliograafi haridus. Nagu ütlesin, bibliograafiad on kõikjal kallid. Mulle on kingitud näiteks Debussy bibliograafia, kus leiduvad ka väikesed annotatsioonid. Kõrgelt hinnatakse jooksvat muusikaalast bibliograafiat RILM-i (*Répertoire International de Litterature Musicale*) ja RISM-i (*Répertoire International des Sources Musicales*), mis sisaldab noote ja käsikirju enne 1850. aastat. Mõlema projektiga on liitunud ka Eesti. Niisugune rahvusvaheline andmestik on oluline abiline uurijale, sest ta avab meile ligipääsu maailma andmebaasidele. RISM-i kaudu sai näiteks laiemalt teatavaks, et meie ajaloomuuseumis asub Mozarti autograaf, mis on ostetud Viini bukinisti käest möödunud sajandil. (Vt. Tiina Õun “Ühest Wolfgang Amadeus Mozarti autograafist Eestis”, TMK, 1996, nr. 3 – toim.)

Me hindame oma muusikakultuuri väga kõrgeks. Meie muusikuid tuntakse maailmas. Missugune koht on eesti muusikal Teie meelest tegelikult ja millist muusikat meie nooremad heliloojad õieti loovad?

Kõik nooremad heliloojad püüavad end kurssi viia ka elektroonilise muusikaga. Tänu TEMPUS programmile õnnestus Muusikaakadeemial sisustada elektronmuusikastuudio ja avati ka elektronmuusika eriala, mis koolitab lisaks heliloojatele ka vastava tehnikaga töötavaid inimesi. Näiteks helirezissööre. Ülemaailmne avangardismivaimustus vaibus 60-ndate aastate lõpuks – taas tekkis huvi vana muusika lihtsamate ja kõrva paitavamate kõlade vastu. Meil kirjutatakse uemata muusikat enamasti tavalistele pillidele, aga paljud heliloojad ja interpreedid eelistavad mitmesuguseid kombinatsioone. Kontsertettekannet on muusika jaoks midagi muud kui lindi kuulamine. Kontsert tõstab esile interpreedi isikliku

aura. Kontserdil keskendub inimene palju enam esitavale kui helisalvestiste vahendusel. *Live-electronics* ehk elava (laiv) muusika kuulamine on palju populaarsem kui lindimuusika tegemine. Hiljuti tulin Prantsusmaalt, kus muusikateadlastele koostati pärast seminari *live-electronics* kontsert, millel esines võrdväärselt solistidega helipuldil istuv mees, kes juhtis kogu esitust helilooja kirjutatud partituuri järgi.

Kuna ma olen eestlane, siis tahan näha eestlaste rolli muusikas suurena, aga see pilt on väga kirju. Ja kuna postmodernismis puudub keskne juhtiv vool, mis ütleks, vaat see on õige ja ülejäänud valed, siis domineerivad eri festivalidel ja heliloojate gruppides erinevad muusikalised maitsed. Arvo Pärti teatakse maailmas järjest rohkem ja rohkem, ka Veljo Tormist. Üks mu sõber kirjutas Ameerikast, et hiljutisel koorijuhtide seminaril New Yorgis olevat seminari juhataja, *Hilliard Ensemble*'i liige öelnud, et Tormis on suurim elav koorimuusika looja maailmas. Erki-Sven Tüür on veel noor ja pole jõudnud kompositsiooni õppejõudude ringkondadesse, kes teeksid tema loomingu kohta akadeemilist analüüsi. Kaks huvitavat noort daami on Mari Vihmand ja Helena Talve, kes on viibinud pikalt välismaal. Nende muusikat on raske sõnadega kirjeldada, aga nad kirjutavad tavalistele pillidele ja häälele. Mõlema muusikat on plaadistatud ja esitatud nii NYD festivalil kui ka Eesti nüüdismuusika festivalil. Soovitan need nimed kõrva taha panna, ehkki Tüüriaga ei julgeks neid võrrelda. Rahvusvaheliselt uuritakse naisheliloojate fenomeni ja sealt võib palju huvitavat leida. Keegi võiks ka Miina Härmat selle vaatenurga alt vaadelda ja kirjutada niisuguse käsitluse nagu tegi Madli Puhvel Lydia Koidulast (vt. *Symbol of Dawn*. Tartu, 1995. – toim.).

Iga eestlane on ju muusikaga seotud koorilaulude kaudu, õieti mõtlen siinjuures laulupidudele – meie võimsamale rahvuslikule traditsioonile, mille kõrval kahvatuvad kõik uued ja kallid üritused. Mis sellest kõigest saab?

Laulupeod kestavad mõnda aega veel kindlasti edasi, ja pole vajagi, et seal kolmandik rahvast koos käiks. Koorilaul on praegu endiselt elujõuline seltskondliku suhtlemise viis – omaette maailm. Süveneb aga arvatavasti isetegevuslike ja professionaalsete kooride vahe. Kuigi mõned isetegevuslikud koorid püsivad endisel kontserttasemel, (“Ellerhein”, Tallinna Poistekoor jne.) ei koolitata seal elukutselisi lauljaid. Tööpinge on teine. Paljudes maades tehakse koorimuusikat samuti isetegevusliku kunsti piiiril.

Miks me oleme harjunud kooris laulma? Talupoeglikule rahvale oli koorilaul kõige lihtsam ja odavam kunstilise eneseväljenduse vorm. Eestlane ei jõudnud endale klaverit osta. Lääne-Euroopas musitseeris keskklass teisiti. Noored daamid mängisid pille ja esinesid seltskonnas soololauljana. Meilgi oli aeg, mil püüti kitarrimuusika saatel laulda. Kuid väikesed ansamblid pole nii klubilised kui koorid, kus seltskondliku tegevuse osakaal, nagu juba viitasin, on oluline.

VILMSIAANA

EERO MEDIJAINEN

Jüri Vilms. Kahe ilma vahel / Koost. Hando Runnel. – Tartu: Ilmamaa, 1998. 543 lk. – (Eesti mõttelugu. 20)
Jüri Vilms mälestustes / Koost. Hando Runnel. – Tartu: Ilmamaa, 1998. – 623 lk.

Tulenevalt Eesti väiksusest või eestlaste iseloomujoontest ei kohta meie avaliku elu tegelased tavaliselt kiitvat ning esiletõstvat huvi. Olnud ja ammugi olevaist inimestest pälvivad vaid üksikud erakordset tähelepanu. Üheks niisuguseks meheks on viimase nelja-viie aastaga tõusnud Jüri Vilms. Temast on kirjutatud nii suurepärase romaan kui ka põhjalik teaduslik uurimus. Jaan Krossi "Tabamatust" (1993) iseloomustab traditsiooniliselt soliidne fakti- ja mõttetihedus, Seppo Zetterbergi *Jüri Vilmsin kuolema* (1997) lisab allikakriitiliselt ja metoodiliselt tugeva monograafia, mis on kuuldavasti ümberpanemisel ka eesti keelde.

Nende teoste vahele mahtus 1998. aastal aga veel üks mehine töö, mis avaldati koguni kahes pakus kõvakaanelises raamatus. Hando Runnel koostas ja kirjastus "Ilmamaa" tegi raamatuteks Jüri Vilmsi enda ja hiljem tema kohta teiste kirjutatu (kokku ligi 1160 lehekülge).

"**Kahe ilma vahel**" sisaldab Eesti ajakirjanduses aastatel 1906–1918 ilmunud Vilmsi enda lugusid, "**Jüri Vilms mälestustes**" lõpetab töö, mis oleks pidanud raamatuna ilmuma juba 1940. aastal, nagu kirjastuse eessõnas raamatu ümbrispaberil tõdetakse. Tegemist on Jüri Vilmsi mälestuse jäädvustamise komitee 1930. aastatel algatatud üritusega, mille eestvedajaks oli Aleksander Looring, Krossi romaani *tabamatu kanglane*. Samas pole see kunagi alustatud töö paremate viljade maitsmine, vaid täiesti uus *kompositsioon*.

Miks Jüri Vilms?

Nii suur tähelepanu juba 80 aastat tagasi meie seast lahkunud poliitiku vastu peab olema kuidagi eriliselt põhjendatud. Piisavaks põhjuseks pole tema väidetav märtrisurm 1918. aasta aprillis. Niisugused ohvreid leiaks Eesti ajaloo väga palju. Vilmsi kadumine Helsingis (või teel sinna) oli tõenäoliselt ajendiks Soome tuntud ajaloolase Seppo Zetterbergi uurimisteamale. Seda enam et tugev taust aastate 1917–1919 sündmustest ja probleemidest oli tal eelmise raamatu *Suomi ja Viro 1917–1919* (Helsinki, 1977) näol juba olemas.

Vilmsi kunagisi kirjutisi praegu üle lugedes aimame, et nende taastrükkimisel mängis kaasa lugude päevakajalisus. Sarnaseid mõtteid, koguni koos samade sõnadega, kohtasime Eesti ajakirjanduses alles hiljuti, eriti aastatel 1989–1992. Vilmsi selges keeles kirjutatud artiklid rahvusküsimuse kohta, eesti rahvuslikust iseteadvusest, rahvuste olukorrast Baltimaail jne. tasub kindlasti üle lugeda kõigil, kellele Eesti tänapäevased probleemid korda lähevad. Samamoodi tasub esile tõsta tema kirjutisi alles kujunevast parlamentarismist, erakondlikust võitlusest ja demokraatiast. Päevakajalistena kõlavad ka mõtted Venemaa eri ringkondade suhtumisest väikerahvastesse. **Vilms kuulub seega Eesti aktuaalsesse aja- ja mõtteloosse.** Seepärast ongi kirjastus "Ilmamaa" Vilmsi

enda kirjutisi koondava raamatu liigitanud "Eesti mõtteloo" sarja kahekümnendaks väljaandeks.

Veel olulisem tundub olevat Jüri Vilmsi asetamine *kahe ilma vahele*. Mitte füüsilises, geograafilises või geopoliitilises ruumis, kus kõik teisedki eesti poliitikud paratamatult tegutsevad. Vajadus hakama saada Vene- ja Saksamaalt tulenevate mõjudega on kujunenud käibetõeks, mille nimel vist enam ei tasugi sadu lehekülgi trükkida. Pealegi on tõdemus Eesti asumisest ida ja lääne vahel paljude uurimustega üsna hästi kaetud (vt. näiteks prof. Toomas Karjahärmi raamatuid).

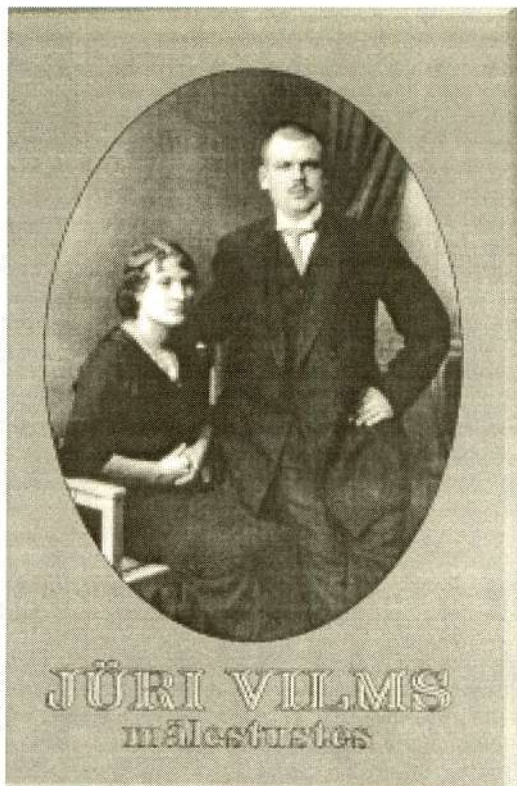
Esmatähtis pole ka see, et Vilms tegutses erilisel ajal – ajavahemikul, mil Vene impeeriumi osa kasvas üle demokraatlikuks Eestiks. Kuigi just aastaile 1917–1918 on pühendatud enamik käesolevate raamatute lehekülgedest. Jüri Vilms oli 1917. aastal tööpuolest populaarseim poliitik, nagu on kinnitanud oma mälestustes Mihkel Juhkam.

Hoopis olulisem on aga tõdemus, et **Jüri Vilms asetses Eesti tähtsamate mõttesuundade vahel, erinevate mõtteilmade piiril.** Raamatu "Kahe ilma vahel" mahukaim, samanimeline

peatükk koondab Vilmsi artiklid, milles ta ägedalt väitleb ühelt poolt äärmus-vasakpoolsete ehk *kiiremeestega* ning teiselt poolt nii Tõnissoni kui ka Pätsiga. Selles peatükis kajastub uue, järjekindlalt demokraatlikku arengut propageeriva tööerakondliku partei kujunemislugu. 28-aastane Vilms sai selle partei üheks liidriks. Ta oli erakonna *asutaja, selle juht ja hing*, nagu kinnitab Konstantin Konik (lk. 216).

Tähelepanuväärne on mälestustekogumikus avaldatud Leo Kahkra artikkel, mis valmis ilmselt 1930. aastate teisel poolel. Kahkra asetab Vilmsi kahe suure poliitiku, Tõnissoni ja Pätsi vahele. Tegemist oli nn. kolmanda tee ihalusega. Kahkra arvates oli Tõnissoni maailmavaate aluseks idealistlik moralism ehk rahva kõlbelise iseteadvuse tõstmine. Päts surunud aga selle tagaplaanile ja tõstnud *esirinda* majanduse. Kahkra ja teistegi kaasaegsete nägemuses oli Vilms *nende mõlemate poliitikameeste vaadete platvormide koordineerijaks* (lk. 436). Vilms olevat püüdnud valida kuldset keskteed, võttes mõlema voolu esindajatelt kõige väärtuslikuma. Kahkra püstitas seega hüpoteesi, mida on hiljemgi korratud. Ta oletas, et *...kindlasti nii mõnigi sisepoliitiline vapustus oleks jäänud ära ühes vapside-liikumisega, mis oli ju õieti suurel määral töötü intelligentsi ja rahulolematu maarahva liikumine, rahulolematuse väljendusvorm, mille oleks võinud Eesti radikaalne tugev keskerakond ära hoida, kuid keskerakonnal puudus juht*. (lk. 439)

Siit edasi võiks kurta, et Eesti Vabariiki ehtasid mehed, kes olid liiga vanad ja liialt oma vaadetes kinni, et radikaalselt muutuvate olude ning nõuetega hakkama saada. Näiteks oli Vilms Kahkra hinnangul üks kõige järjekindlamaid korporatiivsuse vastu võitlejaid ja samad mõtted on *ka praegu eesti avalikkuses nii akuutselt päevakorral* (lk. 432). See saigi kokkuvõttes saatuslikuks. Kas aga kolmas tee sisepoliitikas oleks kaasa toonud mingi muu lahendi ka välispoliitikas?

Meie praegustes teadmistes Eesti ajaloost näib kinnistuvat seisukoht, et aastatel 1939–1940 tehti ränk viga seetõttu, et võim oli alates 1934. aastast koondunud ühe kitsa kildkonna kätte, kes opositsiooni ehk siis Tõnissoni ja rahva avaliku arvamusega ei arvestanud. Muidu oleks ehk okupandile vastupanu osutatud ning vähemalt meie au päästetud. Nii arutledes on kerge süüdlasele osutada ja ühtlasi uskuda, et süüdlast ning vea tegemise põhjust tundes suudame tulevikus analoogilist arenguvarianti vältida.

Pisut kahtlevalt võiks aga küsida, kas eestlaste *kõlbelise iseteadvuse* säilitamiseks tulevikus polnud meile hoopiski kasulik, et häbistava alistumis(baaside)-lepingu sõlmis olupoliitik Konstantin Päts ja mitte niisugune rahvuslik idealist nagu Jaan Tõnisson.

Veel parem on spekuloida mõttega, mis suunda oleks Eesti läinud siis, kui Vilmsil oleks antud võimalus jätkata. Noore radikaalse poliitikuna suutnuks ta ehk tõesti leida mingi muu arengutee ja koondada selle taha jõude, kes jäid Pätsi ja oleks ilmselt jäänud ka Tõnissoni suhtes opositsiooni. Paraku unustatakse seejuures, et lõpuni demokraatlik

Tšehhoslovakkia alistus välissurvele samamoodi, aga hoopis paremate vastupaneku võimaluste juures.

Leo Kahkra artiklile on omamoodi vastukaaluks Anton Jürgensteini mõtted. Viimane kahtleb tööerakonna pühaduses, kuigi need mõtted on kirja pandud juba 1919. aastal, seega ligi 20 aastat varem. Jürgenstein leidis: *ülepää ei jõudnud Vilms veel mitte ümmargusele (selgele?) vaatele välja ja üsna kindlasti võib ütelda, et tema oma edenemises Tööerakonna pinnale mitte väga kauaks peatuma ei oleks jäänud, vaid vististi ikka paremale poole nihkunud...* (lk. 504).

Ta protestib katse vastu teha Vilmsist mingi valimiskampaaniateks sobilik fetiš ja kangelane. Jürgenstein ei tunnista sealjuures levinud kinnisideed, et Vilms tõstas Eesti iseseisvuse mõtte esimesena ning võitles selle teostamise nimel kõige järjekindlamalt. Jürgenstein näis olevat, et Vilms lähenes oma poliitilise küpsemise teel Eduerakonnale, millesse temagi kuulus. Siiski võime tõsiselt kahelda, kas Vilms ikka oleks suutnud leida ühise keele Tõnissoniga ja Eesti kaks keskerakonda ühendada, nagu see viimase Riigikogu valimiste eel 1932. aastal juhtus.

Ainet edasimõtlemiseks ja teoste tegemiseks leidub mainitud raamatutes rohkesti. Tehtu väärrib tunnustamist ja esiletõstmist. Raamatute sisu on äärmiselt väärtuslik. Samas tekitab materjali esitamise stiil või vorm küsitavusi, mida tuleks ehk silmas pidada, kui neisse väljaannetesse süveneda.

Eestis on viimasel ajal muutunud populaarseks kõikvõimalike dokumentide publitseerimine. Seda küll peamiselt lähiajaloo, s.o. nõukogude aja kohta. Mitmeid dokumentide kogumikke on aga ilmunud ka 1920.–1930. aastate ning Eesti varasema ajaloo kohta.

Kas need kaks Vilmsi raamatud on samuti dokumentide publikatsioonid? Üheselt neid liigitada ei saa, sest valitud on liiga ühekülgne materjal. "Kahe ilma vahel" sisaldab küll kaks varasemast tuntud dokumenti: Eestimaa Päästmise Komitee käsk nr. 1 ja Eesti Ajutise Valitsuse ringkiri nr. 1, mis kannavad teiste kõrval Jüri Vilmsi allkirja. Tegemist pole siiski dokumentide kogumikuga, kuigi varem ajalehtedes ilmunud artikleid võiks tõesti dokumentideks pidada. Dokumentide kogumik eeldanuks aga lisatööd. Pean silmas tänapäevasele lugejale mõeldud selgitusi ning kommentaare (kasvõi lühikest kronoloogilist ülevaadet olulisematest sündmustest), selgitust kasutatud allikate iseloomu ja tähenduse kohta tollal jms. Kunagine keelekasutus nõuab samuti suuremat tänapäevastamist, kui seda antud juhul on tehtud. Sellised mõisted nagu strasnikud, kreis, kreisiülem, krepost, semstvo, mõisate liigid, vist isegi kohtukorraldus ja Baltimaade jaotumine kubermangudeks vajaksid ilmselt mõningast selgitust.

Toimetaja märkus (lk. 44), et Vilmsi ja teiste tema kaasaegsete poolt korduvalt pruugitud sõna *seltskond* kasutatakse tähenduses *ühiskond*, on igati asjakohane. Sõnade kuju ja sageli isegi tähendus on aja jooksul oluliselt muutunud. Samas võiks mõiste *seltskond* üle veelgi diskuteerida, sest näiteks artiklis "Koosolekute seadus" (lk. 102) räägib Vilms üheaegselt *ühiskondliku* ja *seltskondliku* elu edenemisest. Vilms näib vastandavat mõisted *seltskondlik* ja *poliitika* ning *riiklus* (lk. 245). *Eesti seltskonna* kõrval kasutab Vilms üldmõistet *seltskond*, mis võiks siis nii Vene *seltskonda* kui ka inimühiskonda tähistada. Lisaks oli oma seisukoht Eesti *akadeemilisel seltskonnal* (lk. 530).

Veel enam kehtib ülalöeldu raamatu "Jüri Vilms mälestustes" kohta. Selles on toimetajatöö ulatuslikum ning keerulisem, ka märkusi on hoopis rohkem. Kuid samas jääb pisut ebaselgeks, millised neist olid olemas juba origi-

naalis ehk mälestuste autorite tehtud ja millised toimetaja lisatud.

Antud väljaande puhul on jäädud tasemele, milleni jõuti 1930. aastate lõpul. Aleksander Looringu artikli "Jüri Vilmsi gümnaasiumiaastatest" lõppu lisatud märkus, et Pärnu gümnaasiumi arhivaale leidub ERKA-s, lausa kutsub kommenteerima ja praeguse Eesti Ajalooarhiivi fondide loendit abiks võttes täiendada. Samamoodi tuleks vist lisada, et Maks Pässi artiklis (lk. 149) mainitud Lui Oleskit puudutav dokument peaks samuti tolles arhiivis asuma. Teisteski artiklites esitatud kunagisi aadresse oleks tulnud tänapäevastega võrrelda ja täpsustada.

Raamatut ette valmistades on kasutatud Eesti Kirjandusmuuseumis asuvate Jüri Vilmsi mälestuskomitee materjalide koopiaid. Seetõttu tekib küsimus, kas August Miksi originaalartikkel jäi tõepoolest pooleli (lk. 265) ning ootaks vastavat kommentaari.

Raamatu väärtust tõstavad kindlasti arvukad fotod Vilmsi kaasaegseist ehk *seltskonda* kuulunuist. Samas võib neiltki leida kommenteerimist väärivat. Näiteks Samuel Sommeri portreefoto (lk. 580) erineb oluliselt kujutisest grupifotodel (lk. 233, 127). Küsitav on 1930. aastatest pärit (arvatavasti Julius Seljamaa välisministriks oleku ajast) võltsitud foto (lk. 327) kasutamine. Ants Piibu figuur on sellele hiljem juurde lisatud. Lk. 467 esitatud fotol seisab vasakul Eduard Virgo ja mitte Eduard Schwalbe, nagu kinnitatakse allkirjas. Kaheldav on lk. 419 esitatud seltskonna nimetamine Eesti saatkonnaks Londonis, kuigi ERM-is asuva originaali allkirjas nii tõepoolest tehakse. Saatkond kui selline hakkas ametlikult tööle alles 1921. aastal pärast Eesti tunnustamist. Sellel fotol kujutatud inimeste eesnimesid ei oleks aga olnud kuigi keeruline välja selgitada.

Norida võiks veel mõne isiku üle, kes raamatu tekstis küll esinevad, aga registrisse pole jõudnud. Neist olgu mainitud all-ohvitser Peterson (lk. 85), Pärnu

gümnaasiumi vene keele õpetaja Werowsky (lk. 95) ja mõned filosoofi ning revolutsionääriteoreetikud (lk. 71). Anton Õunapuu (lk. 402) väärinuks ehk enamat kui pelgalt perekonnanime mainimist registris. Samas esitatud John Lindley peaks tegelikult olema Francis O. Lindley. Pole vist väga oluline, et Bernhard Kaldvee (lk. 53), kooliteenija Ann (lk. 45), hobusemees Nyman (lk. 476), aiandusäri omanik Ward (474) või keegi Jachtenfeldt (lk. 93) saaks registrisse kantud. Muusikute Bachide pere väljajätmine (lk. 322–324) on juba arusaamatus. Selgitamist vajanuks ka mitu mõistet – žireerimine (lk. 245), tužurka-vaim (lk. 502), uräätnik (lk. 543) jt. Kardan, et tänapäeval ei ütle piiblist võõrdunuile palju isegi niisugused sümbolid nagu tuvi koos õlipuuoksaga (lk. 509) ning elevatsiooni mõiste (lk. 506).

Artiklitekogumiku lõpus esitatud Hando Runneli improvisatsioonid *autoreist ja Vilmsi kaasaeglastest* on esitatud omapäraselt süstematiseeritult. Autorite tutvustamine nende sünniajast lähtudes on üpris uudne ja ootamatu lähenemine. 60 autorist on Hando Runnel valinud välja 50 nime ning selgitanud nende inimeste tähendust ja saatust Eesti aja- ja kultuuriloos. Ta on lisanud veel tosin avaliku elu tegelast, kellelt artikleid kokkupuudetest Vilmsiga millegipärast ei ilmunud (ei palutud?). Neist Villem Reiman, August Nigol ja Jaan Poska ei jõudnudki Vilmsi kohta kuigi palju öelda.

Jüri Vilmsi ja tema aja meenutamisele või tundmaõppimisele on käesolevate väljaannetega lisanud kaks äärmiselt olulist allikat. Tänu Hando Runnelile ja "Ilmamaa" kirjastusele on ühtlasi täidetud pisike auvõlg nende ees, kes kunagi pidasid Vilmsi mälestuse jäädvustamist nii oluliseks, et vastava keskuse rajasid ning mälestuste kogumisega algust tegid.

T RÜKKIMATA NÄIDENDITEST

OSKAR KRUUS

Väiksemad ja vaesemad rahvad jätvavad oma kirjandusse kuuluvatest näidenditest paljud trükkimata, sest dialoogis teoseid ei armastata lugeda ning teatritele piisab paljundustest. Pealegi annab teatrikriitika liiga vähe ruumi näidendite vaatlemiseks ja nõnda analüüsitaksegi trükkimata draamateoseid kirjanduslikult puudulikult. Peale selle satuvad avaldamata näidendid hävimisohtu. Seda eriti Eestis, kus Teise maailmasõja aegu põles viis teatrihoonet ("Estonia", "Vanemuine", "Endla", "Ugala" ja Tallinna Töölisterater) ning koos nendega hävisid suurelt osalt ka käsikirjaliste näidendite kogud.

Näidendite hävimisoht tekkis juba varem, nii on juba selle sajandi algul kaduma läinud **Mait Metsanurga "Päikese tõusul"**. Tõenäoliselt oli algaja näitekirjaniku teose kunstiline väärtus tagasihoidlik, kuid olukord on lohutu ajaloolises mõttes – selle näidendiga avati 1906. aastal "Estonia" kutselise teatrina. Meil on üpris vähe teateid aga näidendi sisust. Akadeemiline kirjanduslugu läheb näidendist "Päikese tõusul" vaikides mööda. Ka Hugo Raudsepa monograafia Metsanurgast iseloomustab seda ainult paari lausega ning selle tekst lubab järeldada, et Raudsepp ise polegi kõnesolevat näidendit lugenud. /1/

Juhan Liivi traagilisest saatusest on kirjutatud mitu näidendit, kuid kõige varasem neist – **Hella Wuolijoe "Dr. Lucius ja Luuletaja"** – on vähemalt Eestis hävinud. Soome Riigiarhiivis (Valtionarkisto) on küll selle näidendi

kaks varasemat varianti säilinud, kuid kolmandat versiooni, mis "Vanemuise" teatril pakutuna oli kõige viimistletum, ei leidu. Näidendi käsikirja redigeeris Wuolijoe sekretär Valve Saretok. /2/ "Vanemuise" direktor Otto Aloe tõi ühe eksemplari teksti 1938. a. Tartusse, kuid siin jäi see teos tollal ja edaspidigi lavastamata. /3/ Näidendit lugenud isikuid võis sõrmedel loendada, nüüd on neistki enamik surnud ning kirjandusloole on jällegi jäänud vähe teateid. Tõsi küll, pärast sõda töötas Wuolijoki kõnesoleva teksti ümber näidendiks *Kuningas hovinarrina* ja avaldas 1945. a. selle soomekeelse raamatuna. Kuid eesti- ja soomekeelse teksti erinevused on nii suured, et neid ei saa pidada üheks teoseks. Esimeses on nimetu luuletajana näidatud selgesti äratuntavalt Juhan Liivi, teises on prototüübina kasutatud soome luuletajat Eino Leinot. /4/

Hävimisohus seisis ka **Artur Adsoni** kirjanduslooline näidend "**Maarahav laulik**", mis jäi lavastamata ning trükitud on vaid kolm pilti, needki kolmes väljaandes laiali. /5/ Õnneks kinkis Priit Põldroos mulle enne oma surma Tallinna Töölisteratri paljundusest lavastaja pearaamatu ning kirjandusmuuseumi tegi sellest endale koopia. Näidend kujutab Kristian Jaak Petersoni elu ning sellest võiks huvituda mõni praegunegi teater.

1936. aastal mängiti Otepääl linnamäel vabaõhuetendusena **Rasmus Kangro-Pooli** (1890–1963) massimänguks nimetatud teost "**Pühajärve sõda**". Teist

korda kavatseti seda lavastada 1941. aasta juuni lõpul Tartus ning selleks oli Eduard Tubin teosele kirjutanud muusikalise saate. Kuid puhkenud sõja tõttu jäi esietendus ära ning osalise Edmund Aumere lasid punased maha. /6/ Nii osutus "Pühajärve sõja" saatus dramaatiliseks ning tükk aega on peetud sedagi näidendit hävinuks. Järelepärimised Otepääl ja Tartus ei toonud teksti päevavalgele ning selle saatusest ei teadnud ka autori poeg Rasmus Kangro-Pool (juunior). Alles kunstiteadlane Jüri Hain teadis 1991. aastal osutada, et "Pühajärve sõja" tekst on säilinud. /7/ Tegemist on Otepääl mängitud visandliku variandiga, mille käsikirjal puudub läbiv numeratsioon ning vaatused esinevad liitmatult (18+18+6+13 lk.) Need hallid haprad pliiatsikirjaga lehekused on saadud Otto Aloelt ning 19. mail 1971 kantud Teatri- ja Muusikamuuseumi inventariraamatusse nr. 125 all ning paigutatud fondi T-402.

Pühajärve talupoegade rahutuste kujutamisel on Rasmus Kangro-Pool lähtunud prof. Hans Kruusi uurimustest "Pühajärve sõda 1841. a." (1927) ja "Talurahva käärimine Lõuna-Eestis XIX sajandi 40-ndail aastail" (1930), kuid pole sõندانud kasutada talupoegade õigeid nimesid. Nende asemel on ta loonud mõttekujutusliku Rinnuse talu perekonna ning neile vastasrindena esitanud kubjas Märdi. I vaatus kujutab rahutuste eellugu saadikute saatmisega Riiga, II vaatuses näidatakse vastuhakku soldatitele septembris 1841, sealhulgas peategelaste – Tammuri Jüri ja kubjas Märdi käsikähmlust Rinnuse Liisa pärast. III vaatuses näidatakse talupoegade karistamist sama aasta detsembris, siin domineerivad ajaloolised tegelased – nuhtlemist juhtivad mõisnikud ja karistussalga ohvitserid. R. Kangro-Pool pole aga tahtnud näidendit lõpetada masendava meeleoluga, vaid on kirjutanud juurde IV vaatuse, kus tegevus toimub juunis 1869. Siin valitseb optimistlik ärkamisaja meeleolu

SUHTEKORRALDUS: JAH VÕI EI?

TRIIN SOONE

RR-i avalike suhete osakonna juhataja

ning J. W. Jannsenist lootusrikkamaks rahvajuhiks peetakse C. R. Jakobsoni. Tsiteeritakse ka Pühajärve rahutustest jutustavat eepilist rahvalaulu "Eesti mehe kaebus": "Pühajärvel peeti sõda, / oma silma näiva seda..." ning näidend lõpeb patriootilise ühislauluga.

R. Kangro-Pooli näidendi kunstilised väärtused on tagasihoidlikud, ennekõike on sel ajalooline tähtsus. Kui 1971. a. tähistati talurahva rahutuste 130. aastapäeva, siis polnud näidendi teksti asukoht teada ning kasutati Otepäält pärineva lastekirjaniku ja koduuriija Madis Raju ajalooliselt täpsemat näidendit "Pühajärve sõda", kus ka talupoegadest tegelased esinesid oma õigete nimedega. Kuid ka selle tekst on trükkimata ja R. Kangro-Pooli näidendi viimistletud, 1941. aasta käsikiri leidmata.

Säärased teatri- ja kirjanduslukkku kuuluvad episoodid tõstatavad üldisema probleemi – mis ikkagi saab trükkimata näidenditest? Nende hulgas leidub ehk selliseidki, mida tahetakse edaspidi uuesti lavastada. Näiteks kirjutasid vastukaaluks nõukogude korda propageerivatele teostele kirjanikud Ardi Liives, Raimond Kaugver ja Ott Kool teistsuguseid näidendeid. Kui Liivesel on õnnestunud palju oma näidendeid trükkida, siis Kaugverilt ja Koolilt on kirjandustudengitele kättesaadavad vaid paar näidendit. Nii on isegi kõrgkoolides keeruline eesti draamakirjandusest adekvaatset pilti anda.

1. H. Raudsepp. Mait Metsanurk ja tema aeg. – Tartu, 1929, lk. 123.

2. V. Saretok. Ühest eksinud eesti tütrest // Vaba Eestlane 11. VI 1955.

3. Otto Aloe Hella Wuolijõe 30. XII 1938. KMEKLA, f. 142, m. 215:33.

4. O. Kruus. Juhan Liivi metamorfoos Eino Leinoks // O. Kruus. Naine hanesulega. – Tallinn, 1971, lk. 154–159.

5. "Maarahva lauliku" katkendeid on ilmunud Loomingus nr. 3, 1941 ja almanahhis "Eesti Looming" III–IV (Stockholm 1945–1946).

6. Kalju Haani teated 9. IX 1998.

7. J. Hain. Rasmus Kangro-Pool – elu ja moraal // Looming 1991, nr. 11, lk. 1548.

Viimastel aastatel on Eesti ühiskonda väga aktiivselt lisandunud uus tegevusvaldkond – *suhtekorraldus*, mida samastatakse küll reklaami ja turundusega, kuid on halvustavalt nimetatud ka "õhumuümiseks". Mida tähendab suhtekorraldus? Kas see on päästerõngas probleemidest vabanemiseks, järjekordne moeasi või üks organisatsiooni juhtimisvahend ning milline roll on suhtekorraldusel raamatukogudes – nendele küsimustele püüan algavas rubriigis vastata.

MIS ON SIIS SUHTEKORRALDUS?

Mõiste **avalikud suhted** on otsetõlge ingliskeelsest sõnapaarist *public relations* – PR. Heal lapsel mitu nime, seetõttu on kasutusel ka terminid avalikkussuhted, üldsussuhted ja suhtekorraldus. Kõige suupärasemaks ja eesti keelele sobivamaks tuleks lugeda siiski viimast varianti, kuid seejuures meeles pidada, et tegemist on avalikkusega suhtlemisega, mitte isiklike suhetega.

Mõistet **suhtekorraldus** ei ole tänaseks üheselt defineeritud, seetõttu on suhtekorralduse teoreetikutelt liikvel väga erinevaid sõnastusi. Kõikidest võimalikest esitan siinkohal Rahvusvahelise Suhtekorralduse Assotsiatsiooni definitsiooni: suhtekorraldus on kogu organisatsiooni suhtlemisprotsessi pidev ja plaanipärane juhtimine eesmärgiga saavutada mõistmine, toetus ja kontakt

organisatsiooni ning teatavate siht-rühmadega, kellega on juba kontakt olemas või kellega soovitakse kontakti saada. Seejuures väärtustatakse avalikku arvamust ning korreleeritakse võimaluse piires oma tegevust nii, et planeeritud ja laiahaardelise infovahetuse abil tagada tõhus koostöö ning ühiste huvide elluviimine.

Kõige lihtsam definitsioon kõlaks nii: suhtekorraldus on suhete korraldamine infovahetuse kaudu. Meie igapäevane elu koosneb suhtlemisest, me kom-

munikeerume vastastikku, vahe-
tame informatsiooni. Tavaliselt ei
pöörata sellele kuigi suurt tähele-
panu, st. me ei juhi teadlikult ja
plaanipäraselt oma suhtlemist ja
märkame suhtlemisvigu alles siis,
kui midagi on korrast ära – st. kui
suhted on sassis. Et seda ennetada
ja ennast kindlana tunda, on ame-
tisse **seatud suhtekorraldajad
ehk avalike suhete spetsialistid,
kelle peamine tööülesanne on
organisatsiooni sisese ja välise
kommunikatsiooni korralda-
mine.** Suhtekorraldus on info kasu-
tamine – selle süstematiseerimine
ning jagamine õigel hetkel õigetele
sihtrühmadele õigete vahendi-
tega, asutuse kohta levitatav
teave peab olema objektiivne,
varjamata puudusi ja probleeme.
Suhtetegevuse pikaajaline ja sihi-
pärane planeerimine ning järje-
kindel tegutsemine loovad koos-
töövalmiduse ja usalduse ning
kujundavad asutusele positiivse
imago. **Suhtekorralduse põhi-
tõde on: tee tööd hästi ja räägi
sellest hästi.**

AJALOOST

Esimest korda võeti suhted
avalikkusega eraldi tegevussuu-
nana kasutusele 1828. aasta presi-
dendivalimiste kampaanias
Ameerika Ühendriikides ning
mõnikümme aastat hiljem tuli
kasutusele ka mõiste *public
relations*.

Eestisse jõudis aktiivsem suhte-
korraldus 90-ndate alguses koos
turumajandusega, kui firmades
alustasid tööd suhtekorraldajad.
Suhtekorralduse kui majandus-
haru tekkimist Eestis tähistab aga
1994. aasta, kui turule tuli esimene
suhtekorraldusteenuseid pakkuv
PR-firma. Tänapäevaks on neid juba
kümnekond ja konkurents tee-
nuse pakujate osas kasvanud.
Suhtekorraldaja elukutse tekkis
aastal 1996, kui moodustati Eesti
Suhtekorraldajate Liit, kus on täna-
seks välja töötatud professio-
naalse käitumise eetikakoodeks ja
suhtekorralduse erialatermino-
loogia. 1996. aastal alustati Tartu
Ülikoolis ka akadeemilise hari-
duse andmist avalikkussuhete ja

teabekorralduse erialal. Lisaainena
loetakse suhtekorralduse loenguid
enamikus Eesti kõrgkoolides ning
aktiivset täiendõpet on korral-
danud ka Suhtekorraldajate Liit.

Esiolgu levis suhtekorraldus
põhiliselt äriettevõtetes saavu-
tamaks turul kiiret positsiooni ja
head mainet. Riigiasutustesse
jõudis see märksa hiljem, elava-
malt alles 1996. aastal. Eesti Rah-
vusraamatukogu julgen siinkohal
nimetada lipuhoidjaks, sest esime-
sed sammud avalike suhete alal
tehti juba 1995. aasta alguses, kui
moodustati üldsussuhete osa-
kond. Tänapäevaks on nimetatud
üksus muutunud nii struktuuri,
ülesannete kui ka püstitatud
eesmärkide poolest.

Fakt, et praegu võib suhtekor-
raldajat leida ka paljudest riigi-
asutustest, sealhulgas suure-
matest raamatukogudest, kinni-
tab tõsiasi, et suhtekorraldust kui
juhtimise vahendit on hakanud
väärtustama ka riiklike insti-
tutsioonide juhid. Riigiasutustele
on oluline avalik arvamus ja nad
on valmis avatud suhtlemiseks.

KAS RAAMATUKOGUD VAJAVAD SUHTEKORRALDUST?

Vastus on muidugi jah, sest
kuidas teisiti ma saaksingi öelda,
olles ise neli aastat suhtekor-
raldaja leiba söönud. Suhtekor-
raldus ei ole moeasi – tegelemine
tegelemise pärast. Suhtekorral-
duse vajadust peab eelkõige tun-
netama raamatukogu juhtkond,
sest suhtekorraldus ei ole asutu-
sest eemalseisev, omaette ees-
märke püstitav valdkond, vaid
asutuse põhitegevust toetav ette-
võtmine. Suhtekorralduse ulatus
– kas luuakse osakond või piisab
ühest spetsialistist, määrab ära
raamatukogu tegevuse ulatus ja
eesmärk. Kuid üks on kindel: kui
tänapäevaks kiire ja muutuv ühis-
konnas tahetakse oma eesmärke
saavutada, ei saa seda teha teis-
test lahus ja omaette nokitsedes,
vaid aktiivselt suheldes ja endast
rääkides, ning siis kuluvad suhte-
korraldusteadmised marjaks ära.

RK järgmistes numbrites pöö-
ran tähelepanu organisatsiooni-
sisesele ja -välisele suhtekorral-
dusele, pressisuhetele ning kriisi-
olukordade lahendamisele. Kui
teil on ettepanekuid, küsimusi või
arvamusi, siis andke nendest
teada ajakirja toimetusele või
autori aadressil

**Tõnismägi 2, Tallinn 15189
või e-post infoleht@nlib.ee**

Kui mõni aasta tagasi võis
suhtekorralduse õpetussõnu
lugeda ainult võõrkeeltes, siis
viimasel ajal on jõudsalt täiene-
nud ka eestikeelsete käsiraama-
tute rivi.

Maaja Vadi. Organisatsioo-
nikäitumine. - Tartu: Tartu Üli-
kooli Kirjastus, 1996. - 387 lk.

Basil Saunders, Alexander Rae.
Pisiblufi käsiraamat: Avalikud
suhted. - Tallinn: TEA, 1996. -
67 lk.

Ann Vihalem. Marketing: hind,
müük, reklaam. - Tallinn: Külim,
1996. - 164 lk.

Avalikud suhted – mis need
on?. - Tallinn: Virgela, 1997. -
107 lk.

Suhtekorraldus / Koost. Madis
Peterson. - Tallinn: Külim, 1998.
- 88 lk.

Suhtekorralduse käsiraamat.
Tallinn: Äripäeva Kirjastus, 1998.
- lahtised lehed.

Maaja Vadi. Juhid juhtimisest:
Eesti kogemus. Tartu: Tartu Üli-
kooli Kirjastus, 1998. - 327 lk.

Hetkeolukorda ja muutusi
suhtekorralduses on aktiivselt
vahendanud ka ajakirjad "Ärielu"
ja "Strateegia", kus avaldatud
artiklite autoriteks on enamjaolt
suhtekorralduse praktikud.

RAHVA- RAAMATUKOGU SEADUS

TIIU VALM

1992. aasta rahvaraamatukogu seadus oli esimene kultuuriseadus. Võib öelda, et selle vastuvõtmine veel Ülemnõukogu ajal oli õigesti ajastatud, sest aitas säilitada reformide aegadel olulist kultuuriasutust – rahvaraamatukogu. Probleeme tekitavam oli muuseumide olukord, kelle tegevus oli nende tööd reguleeriva seaduse vastuvõtmise ajaks juba (muuseumide põhivajadusi arvestamata) ümber korraldatud, rääkimata kultuurimajadest, kellel pole tänaseni oma seadust. Seetõttu on suurem osa neist kohalike omavalitsuste prioriteetide muutuse tõttu likvideeritud.

1992. aasta rahvaraamatukogu seadus oli küll õigeaegne, kuid vananes kiiresti, sest järgnevatel aastatel kehtestati ja täiendati pidevalt kohaliku omavalitsuse korralduse, maksu- ja statistika-seadusi. Iga ümberkorraldusega muutus rahvaraamatukogu seadus üha institutsioonikessemaks ning vajas 1993. aastast kuni 1997. aasta alguseni neljal korral muutmist. Seadus ei vastanud ka tänasele seaduseelnõude ülesehitusele, praeguse terminoloogia jm. nõuetele ning uute muudatuste kooskõlastamise käigus Justiitsministeeriumiga otsustati, et otstarbekas on välja töötada täiesti uus seaduseelnõu.

Mille poolest siis erineb uus seadus varasemast?

Seaduse struktuuri on täiesti muudetud. See kooskõlastati seadusandlikele dokumentidele esitavate nõuete ja teiste seadusandlike dokumentidega. Tekst on loogilisem, täpsem, ülevaalikum, ühtlustatud on nii raamatukogunduslikku kui üldjuriidilist terminoloogiat.

Eelnõu ettevalmistuse ja menetluse käigus muutus kaks põhimõtet asja:

1. **Uus seadus** on keskendunud ainult ja üheselt rahvaraamatukogu kui kohaliku omavalitsuse institutsiooni tegevuse reguleerimisele, samal ajal kui eelmise järgi jagunesid raamatukogud kaheks: piiratud kasutajaskonnaga ja üldkasutatavad. Seadus **käsitleb vaid rahvaraamatukogu kui munitsipaalasutust** (enne üldkasutatav raamatukogu). Piiratud kasutajaskonnaga raamatukogud on täna kas eraraamatukogud, mittetulundusühingute või riiklike institutsioonide raamatukogud. Menetluse käigus kadus seadusest ka niisugune raamatukogu-

1998. aasta 12. novembril võttis Riigikogu vastu uue "Rahvaraamatukogu seaduse" (Riigi Teataja I 1998, 103, 1696). Rahvaraamatukogude tööd reguleeris seni 1992. aastal vastu võetud seadus. Miks oli vaja uut ja mille poolest erineb see varasemast? Kas poleks hakkama saanud lihtsalt paranduste ja täiendustega?

tüüp nagu eraraamatukogu. Leiti, et igal eraraamatukogul, mis laiendab oma tegevust rahvaraamatukoguks, on otstarbekas registreerida end kohalikus omavalitsuses rahvaraamatukoguna ja sel juhul laieneb talle finantseerimisest kuni töökorralduslike momentideni kõik, mis on tavapärase munitsipaalasutusena töötavale rahvaraamatukogule.

2. Eelkõige on uus seadus **vastavusse viidud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusega**. Ouline oli eelnõu koostamise käigus ka mitmete punktide kooskõlastamine Linnade Liiduga.

Nüüd muutustest peatükkide kaupa.

Esimeses peatükis on rahvaraamatukogu määratud vastavalt kasutajaskonnale. **Rahvaraamatukogu tegevuse määratlemise** põhidokumendina on sisse toodud UNESCO rahvaraamatukogude manifest, millel seaduseelnõu menetlemise käigus Riigikogus oli väga oluline osa. Kui riigikogulased hakkasid mõtlema raamatukoguteeninduse maksustamisele, sest kahjuks ei käida maksumaksja raha kasutamise alati kõige õigemini ümber, siis aitas manifestile viitamine tasuta raamatukoguteeninduse säilimisele palju kaasa.

Seaduses on sõnastatud ka rahvaraamatukogu eesmärk. Luuakse võimalus, et meil ei oleks tegemist vaid traditsioonilise laenuraamatukoguga, vaid kohaliku omavalitsuse teabe- ja kultuurikeskusega kõige laiemas mõttes.

Täpsustatud on **rahvaraamatukogu asutamisega** seonduvat. Kui eelmise seaduse järgi otsustas rahvaraamatukogu asutamise kohaliku omavalitsuse täitevorgan, siis nüüd volikogu, mis tähendab, et rahva tahe on määrav. Lisatud on nõue teatada uue raamatukogu asutamisest Kultuuriministeeriumile. Eestis on raamatukogustatistika küll hästi korraldatud, kuid vaja oleks luua ka raamatukoguregister. Statistiliste andmete kogumine ühelt poolt ja kõikide uute raamatukogude registreerimine teiselt poolt annab registrile hea aluse.

Säilitatud on maakonnaraamatukogu institutsioon, kuid konkretiseeritud selle nimetamise sätteid – **kultuuriminister nimetab maakonnaraamatukogu maavanema ettepanekul**. On hea, et õnnestus säilitada praegused maakonnaraamatukogud, sest raamatukogu funtsioneerib tänu kogemustele ja

traditsioonidele. Seaduseelnõu arutamise käigus oli kõne all variant maakonnaraamatukogu nimetamisest konkursi alusel teatud ajavahemiku järel. Kui tekib vajadus uue maakonnaraamatukogu järele, siis moodustatakse see kohaliku omavalitsuse nõusolekul, kusjuures raamatukogu peab vastama maakonnaraamatukogu ülesandeid täitva institutsiooni nõuetele – olema teiste raamatukogude ja raamatukoguhoidjate suhtes üldkorraldav (mitte ainult lugejateenindust korraldav) raamatukogu. Vahemärkusena olgu öeldud, et kui hakatakse praegust halduskorraldust ja regiooni muutma, peab maakonnaraamatukogude vajaduse ja olemasolu raamatukoguvõrgu korraldamisel enne põhjalikult mõtlema, et ei tekiks ilmaaegu segadust.

Linnas või vallas, kus on mitu rahvaraamatukogu, on nii töö parema korraldamise kui finantside kokkuvõtte eesmärgil seadusega lubatud nimetada üks nendest keskraamatukoguks. Kui maakonna- ja keskraamatukogu on ühes piirkonnas, võib üks raamatukogu täita mõlemaid ülesandeid, nagu 1996. aastast Pärnu linnas, kus süsteem toimib ja toimiks veel paremini, kui oleks olemas raamatukoguhoone. Tartus oli ühendamine aastail 1997–1998 samuti kõne all, kuid probleemiks sai rahapuudus mõlema raamatukogu vajadustele vastava hoone rekonstrueerimiseks.

Eelmises seaduses ei olnud käsitletud **rahvaraamatukogu põhimäärust**. Vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele sätestab põhimäärus rahvaraamatukogu ülesanded ja juhtimise korralduse. Selle kinnitab kohaliku omavalitsuse volikogu. Kui seadus loob rahvaraamatukogudele raamid, tingimused ja toimemehhanismi, siis põhimäärus on iga rahvaraamatukogu kui institutsiooni tööd korraldav dokument. On oluline, et ta oleks sellele raamatukogule sobiv ja kinnitatud kohaliku omavalitsuse volikogu poolt. Raamatukogu põhimäärus tuleb igas raamatukogus koostada ja kehtestada kolme kuu jooksul seaduse vastuvõtmisest.

Rahvaraamatukogu juhatajale **raamatukogundusliku hariduse nõude esitamine** ei tekitanud Riigikogus küsimust. Kuna korteriprobleem välistab sageli raamatukogundusliku haridusega inimese töölevõtmise, kohaliku omavalitsuse hallataval alal on aga tööjõu pakkumine üsna suur, siis sobivad paljud hästi raamatukogutööle. Praktikast on tavaline, et erialahariduse puudumisel annavad kutseksam ja kutsetunnistus garantii, et (eriti) ühe töötajaga raamatukogus töötaks teadmistega inimene. Nii ei teki ohtu meie ameti mainele.

Täpsustatud on raamatukogu nõukogu ülesandeid. Elavalt arutati, miks Kultuuriministeeriumi juurde on vaja moodustada nõuandva organina Rahvaraamatukogude Nõukogu. Kardeti, et sellega väheneb Kultuuriministeeriumi vastutus teostada rahvaraamatukogude võrgu üle järelevalvet, välja töötada seadusandlikke dokumente jne. Siiski jäi nõukogu seadusesse sisse ja minu arvates on positiivne, kui pöörduetakse nõu saamiseks raamatu-

koguhoidjate-praktikute poole. Nõukogu on toeks Kultuuriministeeriumi vastava ala spetsialistile ja aitab välja töötada praktikas rakendatavaid seadusi ja määrusi.

Praegune **finantseerimise süsteem** on end õigustanud ja uues seaduses ka põhimõtteliselt säilinud. Kahju ainult, et seadusega ei saa garanteerida raamatukogude eelarve tõusu vastavalt hindade tõusule. Konkretiseeritud on maakonnaraamatukogude 1994. aastast alguse saanud riigieelarvelist toetamist. Sõnaselgelt on kirjas, et riigieelarvest kantakse maakonnaraamatukogude nelja töötaja töötasud ja ülalpidamiskulud. Viimastel aastatel, eriti aga 1995–1996, olime kogu aeg hirmul, kas riigitoetus ikka tuleb ja kas maakonnaraamatukogu saab täita talle pandud ülesandeid. Loomulik on, et kõige selle kohta, mida finantseeritakse Kultuuriministeeriumi kaudu, esitatakse ka aruanne Kultuuriministeeriumile – raha sihtotstarbelist kasutamist jälgitakse väga rangelt.

Uus aspekt on **kontroll ja järelevalve**. On loogiline, et järelevalvet maakonnaraamatukogu funktsioonide täitmise üle teostab maavanem, kes teeb ettepaneku nimetada maakonnaraamatukogu.

Raamatukogu likvideerimise korral teatab valla- või linnavalitsus sellest Kultuuriministeeriumile vähemalt üks kuu enne sulgemist. See annab ministeeriumile aega tegutseda, juhul kui raamatukogu sulgemine ei ole küllalt põhjendatud ja seista selle eest, et raamatukogu jääks mingitel tingimustel siiski avatuks või raamatukoguteenindus säilitataks kasvõi osaliselt.

Kõige olulisem seaduse muudatus on **lugeja vastutuse konkretiseerimine** ja ka karmistamine võrreldes 1992. aastaga. Eelnev probleem jõudis eelnõu menetlemisel Riigikogus ka ajakirjanduse veergudele. Seadus lubab lugejalt võtta raamatutagastusega hilinemisel viivist. Viivis on piiratud ühe krooniga ja praegu on raamatukogudel siin veel kasvuruumi (praegused viivised on 10–20 senti). Ja ega meil kõigis 580 rahvaraamatukogus ei rakendatagi vist kunagi viivist – on arusaadav, et väikeses külas, kus raamatukoguhoidja tahab oma lugejate-naabritega hästi läbi saada, saadakse raamat muude meetoditega paremini kätte. Distiplineerimatute lugejate arv kasvab ja seepärast on praegu seaduses ka märgitud, et teaviku rikkumisel või tagastamata jätmisel, on lugeja kohustatud selle asendama või tasuma teaviku hinna kuni kümnekordses väärtuses. Raha jääb aga meil kõigil aina vähemaks ning seepärast lubab seadus võtta raamatukogu kasutamise eeskirju reeglipäraselt rikkunud lugejalt raamatukogu kasutamise õiguse kuni üheks aastaks. Arvan, et see on lugejale palju paremini mõjuv karistus kui rahatrahv.

Kuigi seaduse mõned momendid tekitasid arutelu käigus ärevust, oli seaduse arutelu Riigikogus väga asjalik ja konstruktiivne. Praegune seadus on küllalt täpne ja konkreetne, ja kui siia lisanduvad veel vajalikud kultuuriministri määrused, on seadus vähemalt järgmised kuus aastat kindlasti toimiv.

ERÜ JUHATUSES

18. novembril 1998. a. korraldas ERÜ väljasõidu, et tutvuda Virumaa keskraamatukogude uute hoonetega.

Enam kui 50-liikmeline reisiseltskond tutvus Jõhvi Linna ja Lääne-Virumaa Keskraamatukoguga ning Kohtla-Järve Keskraamatukogu lugemissaaliga. Need ERÜ juhatuse liikmed, toimkondade, töörühmade, sektsioonide juhid, suuremate raamatukogude ja maakondade usaldusisikud, kes said ja tahtsid väljasõidust osa võtta, kogusid meeldivaid elamusi omanäolistest raamatukogudest. Kuigi Rahvusraamatukogus aasta lõpul eksponeeritud näitusel "Eesti raamatukogude uued kodud 1993–1998" oli pildimaterjali ka külastatud kogudest, on oma silm siiski kuningas.

Aitäh vastuvõtjatele!

ERÜ büroo

ERÜ juhatuse 1998. aasta viimane töökoosolek toimus 8. detsembril. Arutati aasta- ja kõnekoosoleku ettevalmistamist, 1999. a. põhiürituste projekti, kinnitati ERÜ aastaraamatu sisukord jm. Juhatuse võttis seisukoha Hans Jürmani ettepaneku kohta läbi viia uuring "Kogude koostis ja kasutamine (FU-3)". Leiti, et kuigi kogude koostis vajab uurimist, on teadusraamatukogudes praegu seoses INNOPAC-i rakendamisega palju olulisemaid ja tähtsamaid töid. Juhatuse ei toetanud konkreetset kogude uuringu läbi viimist lähiaastatel ning ei näinud võimalust olla selle uuringu katusorganisatsioon. Otsides lahendusteid Eesti raamatukoguhoid-

jate VII kongressil tõstatatud rahvaraamatukogu komplekteerimispoliitika väljatöötamiseks, palus juhatuse Mare Ektermanni võtta enda peale organisatoorne töö kuni sellega tegeleva töörühma moodustamiseni ning kutsuda 1999. aasta algul kokku nõupidamine nende küsimuste arutamiseks. Eesti Raamatu Aasta (aprill 2000 – aprill 2001) tähistamiseks pidas juhatuse vajalikuks moodustada ERÜ Eesti Raamatu Aasta ümarlaua, mille ülesandeks jääb raamatukogude poolt tehtavate üleriigiliste näituste jm. ürituste läbiarutamine, koordineerimine ning asjaosalistele ettepanekute tegemine. Ümarlaua juhiks on ERA Peakomitee liige, ERÜ juhatuse aseesimees Kalju Tammaru. ERA Peakomiteesse kuulub teisigi raamatukogutöötajaid (Anne Valmas, Tiit Valm, Peeter Olesk, Tiit Jänese), vahendajate alakomiteed juhivad ERÜ juhatuse esimees Krista Talvi. Ümarlaua esimene kokkusaamine toimus 15. jaanuaril 1999. a. Kiideti heaks muudatused F. Puksoo auhinna statuudis, määrati žürii koosseis ja auhinna suuruseks 3000 krooni. Juhatuse otsustas anda ERÜ auliikmetele väikese jõulupreemia ning arutas muid küsimusi.

ERÜ büroo

RAHVARAAMATUKOGUDE AUTOMATISEERIMISE TOIMKONNAS

25. novembril saadeti keskraamatukogudele küsimustik *Kirjasto 3000* tarkvara, varukoopiate tegemise, andmevahetuse, laivõrguühenduse, WWW-plaanide jms. kohta.

26. novembril saadeti ATP Tarkvarale järelepärimine 2. juunil esitatud *Kirjasto 3000* paranduste ja täienduste realiseerimise kohta.

10. detsembril toimus Tallinna Keskraamatukogus toimikonna koosolek, kus konstateeriti, et enamik 2. juunil ATP-le esitatud paranduste ja täiendusettepanekuid on täitmata. Selleks ajaks ei olnud saadud ka ATP kirjalikku vastust järelepärimisele. Küsimustikule saadud vastuste põhjal arutati projekti lähituleviku ülesandeid ja prioriteete ning fikseeriti ettepanekud

valdkondade määratlemiseks, mida tuleks finantseerida 1999. aasta riigieelarve infotehnoloogia summast. Praeguseks on projekt jõudnud sellisesse faasi, kus osalejaid ei saa enam vaadelda ühtse mudeli järgi – see tähendab, et ka finantseerimise prioriteedid ei ole ühesugused. Et igale keskraamatukogule oleks võimalik läheneda individuaalselt, tuleb koostada infosüsteemi arenduskava, kus on täpselt määratletud, milliste lahendusteni on lähitulevikus plaanis jõuda. Arenduskava peab sisaldama seoseid nii regiooni väiksemate raamatukogude kui ka Eesti suuremate raamatukogudega. Toimikonna juht andis lühiülevaate koht- ja laivõrgulahenduste põhimõttelistest erinevustest, andmevahetuse võimalustest eri süsteemide vahel ning probleemidest, mis tuleb lahendada, et INNOPAC-i kirjeid oleks võimalik kasutada *Kirjasto 3000* lähtekirjetena. Arutati ka toimikonna tegevust 1998. aastal ja pandi kirja 1999. aasta tööplaani põhipunktid.

17. detsembri keskraamatukogude direktorite nõupidamisel arutati toimikonna koosolekul kujundatud seisukohti ja ettepanekuid. Leiti, et ATP Oy tegevus *Kirjasto 3000* arendamisel ja ATP Tarkvara tegevus koolituse ja hoolduse osas ei ole rahuldav ning ERÜ peaks rakendama senisest karmimaid meetmeid tagamaks 17. 09. 1996. sõlmitud lepingu täitmine ATP Oy poolt. Ilme Sepp tegi ettepaneku moodustada Eesti *Kirjasto 3000* kasutajate konsortsium (ühendus), mis suudaks paremini lahendada *Kirjasto* kasutamise, hoolduse, koolituse ja arendamisega seotud probleeme ning kaitsta raamatukogude huvisid. Kiideti heaks toimikonna ettepanek formuleerida nõuded süsteemile ja viia läbi raamatukogutarkvara hindamine valimaks välja väikesele raamatukogule sobiv tarkvaratoode ning suurele hajutatud kogudega keskraamatukogule sobiva laivõrgurakendus. Lepiti kokku, et kõik keskraamatukogud esitavad 20. jaanuariks infosüsteemi arenduskava aastateks 1999–2000 ja finantseerimisvajaduse 1999. aasta riigieelarve infotehnoloogia summadest.

Jüri Järs

KOOLITUSTOIMKONNAS

11. detsembri koosolekul tehti kokkuvõtteid 1998. aastast ning planeeriti järgmise aasta tegevust. TPU dots. Sirje Virkus informeeris Euroopa Kaugkoolituse Assotsiatsiooni tegevusest ning tegi ettepaneku moodustada ERÜ koolitustoimkonna juurde kaugkoolituse töörühm ning korraldada aasta algul ka kaugkoolituse seminar.

EKS-KLUBI ligi 50 liiget pidasid meeleoluka jõulupeo 12. detsembril Eesti Akadeemilise Raamatukogu kohvikus. Lisaks järgmise aasta tegevuse kavandamisele kuulati naisansamblit Läänemaalt, kohtuti jõuluvana ja päkapikkudega, veedeti meeldivalt aega ühises kohvilauas.

Ester Lepik

Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressi ajal Tartu Ülikooli Raamatukogus eksponeeritud **NÄITUS "Eesti raamatukogude uued kodud 1993–1998"** avati Tallinnas 6. novembril ja sellega oli Rahvusraamatukogu V korruse fuajees võimalik tutvuda aasta lõpuni.

Mõte näitusest tekkis 1997. a. lõpul, kui hakati tegema ettevalmistusi raamatukoguhoidjate kongressiks. Kongressidevahelise perioodi raamatukogude elu paljudest muudatustest on ehk kõige silmatorkavamad raamatukogude ruumide ja sisustuse uuenemine.

Viimase viie aasta jooksul on omavalitsuste hea tahte tulemusena, osalt ka omandireformi tõttu 214 rahvaraamatukogu kolinud uutesse ruumidesse, end laiendanud või vanu ruume põhjalikult remontinud. Omavalitsusi on toetanud tõhusalt Kultuuriministeerium, kelle vahendusel aastatel 1995–1998 on saanud 146 rahvaraamatukogu riigilt toetust (üle 54 miljoni krooni) kas ruumide remondiks või nende sisustamiseks. See veel ei tähenda, et raamatukogude ruumiprobleemid on nüüdseks lahendatud ja kõikide uute ruumidega võiks täiesti rahul olla. Ometigi on selgelt näha suundumust paremusele ja see rõõmustab, kuigi 580 oma-

valitsuse raamatukogu kaasajastamine nõuab aastakümneid.

Näitusel tutvustati suuremal või vähemal määral ainult 67 raamatukogu. Eksponeeritud raamatukogude arv sõltus keskraamatukogude tahtest ja võimalustest ning erines maakonniti. Lisaks Rahvusraamatukogule võib Eesti uhkust tunda ka mitme keskraamatukogu uute ruumide, isegi majade üle, nagu näituse valmimise ajal avatud Lääne-Virumaa Keskraamatukogu, aga ka Põlva, Läänemaa, Jõhvi keskraamatukogu ning mitmed külaraamatukogud. Raamatukogusid eksponeeriti maakonniti ja maakonna juures loetleti ka kõik uusi ruume saanud raamatukogud. Kuigi Rahvusraamatukogu uus hoone valmis 1992, avati see lugejatele alles järgmisel aastal. Näituse neli stendi andsid põgusa ülevaate ka Rahvusraamatukogu suurtest võimalustest.

Näitus sai teoks Rahvusraamatukogu ja Raamatukoguhoidjate Ühingu ühisprojektina. Täname kõiki raamatukogusid, kes negatiivide ja slaidide tegemiseks vaeva nägid ning kulutusi tegid. Näituse teokssaamist toetasid rahaliselt ka Eesti Kultuurkapital ja Kultuuriministeerium. Materjali kogusid ja näituse koostasid Linda Kask ja Reet Olevsoo ERÜ büroost, kujundas Piret Planken.

Fotode autorid, nii elukutselised fotograafid kui raamatukoguhoidjad olid: Krista Kumberg, Kalju Kuusik, Eduard Laur, Meelis Lokk, Teet Malsroos, Arda Mäepere, Katrin Niklus, Nils Rebane, Riho Semm, Bruno Uustal, Jüri ja Vadim Vlassov jpt., kellele siinjuures suur tänu.

ERÜ büroo

LEEDU RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU

aruande-valimiskoosolek toimus 3. detsembril 1998. a.

Leedu Raamatukoguhoidjate Ühing (LBD) on asutatud 1931. aastal, taasasutati 1989. aastal ja on alates 1991. aastast IFLA liige.

Leedu Raamatukoguhoidjate Ühingu on olnud viis presidenti:

1931–1941 prof. Vaclovas Biržiška
1989–1992 Vytautas Rimza
1992–1995 prof. Domas Kaunas
1995–1998 Emilija Banionyte

Viimasel aastakoosolekul valiti uueks presidendiks Rima Grašiene Vilniuse Avalikust Raamatukogust. Vilniuse Pedagoogikaülikooli Raamatukogu direktor Emilija Banionyte juhtis ühingu tööd kolm aastat. Ühingu juhatus on 15-liikmeline. Leedu Raamatukoguhoidjate Ühingu oli 1998. aastal 1303 liiget, kellest 82 protsenti olid rahvaraamatukogutöötajad. Ühingu on oma bulletin.

Leedu Raamatukoguhoidjate Ühing tegeleb paljude raamatukogunduse probleemidega:

- **täienduskoolituse töögrupp** korraldab stažeerimist ja kursusi, millest enamnõutavad olid internetikursused;

- **rahvusvaheliste suhete töögrupp** arendab koostöösidemeid Venemaa suurlinnade Moskva ja Peterburiga, samuti Valgevene, Ungari ja Inglismaaga;

- **etikakoodeksi töögrupp** juhib sotsiaalteaduste doktor, õppejõud – nende eesmärk on tõsta raamatukoguhoidja prestiiži. Informatsioon on relv, aga raamatukoguhoidjad ei valda ega vahenda seda professionaalselt. On valminud koodeksi töövariant;

- **senioride (meie eks-klubi) grupp**. Kuna grupp saab katoliiklikult koguduselt toetust, toetavad nad vähesel määral endisi raamatukoguhoidjaid pensionäre.

Aastakoosolekul esitleti ka ühingu kodulehekülge internetis.

Probleeme jätkub ka Leedus, sest igal pool ei ole kohalikke piirkondlikke ühendusi, ühing elab põhiliselt liikmemaksudest, Kultuuriministeerium küll toetab ühingu tegevust, kuid vaja oleks raamatupidajat ja juhatuses esimees võiks olla koosseisuline. Väga populaarne on aastapreemia tublimale raamatukoguhoidjale. 1999. aastast hakatakse Leedus tähistama **raamatukoguhoidjate päeva** (ilmselt) 23. aprillil.

Ühingulaste mureks on, kuidas panna riiki rohkem huvituma kultuuriprobleemidest laiemalt.

Krista Talvi

MEIE SUURSÜNDMUS

Eesti Rahvusraamatukogu 80. aastapäev oli kahtlemata suur-sündmus ja mitte üksnes raamatukogundusüldsusele, vaid kogu riigile. Rahvusraamatukogu eelkäija võis sündida vaid omariikluse rüpes. Nii kuulub Rahvusraamatukogu meile kõigile nagu teater "Estonia" või "Vanemuine" ja laulupeod. Selle võrdlusega toonitan nii tuntust kui kiindumust. Suursündmuse keskne üritus, aastapäeva **teaduskonverents "Rahvus ja raamatukogu"** toimus 18. detsembril. Kuna RR avaldas ka ettekannete teesid, millega võib iga huviline ise lähemalt tutvuda, siis pole tarvidust kõike ülekirjutada. Küll aga reastan mõned uutmõtted, mis tähtpäeval ikka tekivad.

Jõulueelset kiirustamist silmas pidades oli külalisi ja kuulajaid parasjagu, vahest RR-i nooremaid kolleegide soovinuks rohkem kohata. Neid, kes uue sajandi nägu kujundavad. Sedapuhku osales aga palju neid, kelle panus RR-i kultuuriloolisse müüri on juba laotud. Ja kuna iga kivi on isekujuline, siis on ka eelnevate põlvkondade jäljes eri nurki ja tahukesi. Mõnest olete ajakirja eelnevatest numbritest juba lugenud. Üht tugevat ja imetlusväärset inimest – meie hulgast ammu lahkunud Hille Tammet –, meenutas õnneks oma ja kompetentses ja küllalt täpselt sõnastatud ettekandes Kalju Tammaru. Kokkuvõtvalt tuleb öelda, et kolme-nelja pidupäeva jooksul ei unustatud kedagi ja oleks patt kurta tähelepanu vähesuse üle. Ka kaunis kontsert võib olla omamoodi kingitus, selle nautimine olenes kuulajast. Ka meediatrumm kaikus üle vabariigi väljade.

Konverentsi avasõnad lausunud Tunne Kelam tuletas meelde, et RR on läbi elanud samasuguse tõusu ja tragöödia nagu Eesti riik, kuid suutnud ära hoida rahvuskirjanduse hävitamise. Uus aeg on meile lisanud aga rahvusvahelise ja Euroopale suunatud tähenduse – ning nimelt kahele viimasele märksõnale keskenduti enamikus põhiettekannetes. Konverentsi teema oligi peadirektori Tiiu Valmi sõnutsi RR-i tee minevikust tulevikku. Ja et meil on praegu kiire, seda

märkis iga esineja – kiire tuleviku haardesse. Aga tähelepanelikul kuulamisel märkas kiirustamise märke ka ettekannete tekstides.

Ivi Eenmaa linna-peana teatas, et RR on nagu Tallinna linn, mis ei tohiks kunagi valmis saada ja osutas, et RR-i areng ja tulevik sõltub sellest, kas raamatukogu suudab jääda Eesti ühiskonda suunavaks ja kujundavaks jõuks. Kultuuriminister Jaak Allik rõhutas samuti, et meie ajalugu on võitluste ajalugu kodu ja kogude eest ja et viimaks asume maalapil, kuhu pidime juba enne okupatsiooni kodu-koha saama. Lõpetuseks soovis ta meile julgust mõelda ja öelda. Väliskülalistest tervitajad rõhutasid ikka jälle koostöö tähtsust. Meie jaoks kuulus soomlane Esko Häkli meenutas põgusalt kümne aasta tagust olukorda, mis on tänaseks tohutult muutunud ja tundis heameelt, et on saanud isiklikult osaleda RR-i abistamises, ja arvas, et edasised ühisprojektid arendavad raamatukogudevahelisi suhteid aina edasi. Rootsi Kuningliku Raamatukogu direktor Tomas Lidman tuletas meelde raamatukoguhuone ehitamisaegu kümne aasta eest ja ütles, et nüüd on meil üks ilusamaid samanimelisi ehitisi Euroopas. Leedu Rahvusraamatukogu direktor Vladas Bulavas meenutas Baltimaade raamatukogude koostöö algust nõukogude perioodist, mil kohtuti LiLaEst-i laagrites. Soome Parlamendiraamatukogu direktor Tuula Laaksovirta tundis isiklikku heameelt, et jätkab Eeva-Maija Tammekannu tööd ja pidas tähtsaks, et raamatukoguhoidjad teeksid koostööd Euroopa Liidu asjus. Küsimusi, mida me oma põhjanaabritega koos arutada võiksime on tema meelest palju. Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor Peeter Olesk ehitas oma etteaste mõjusatele

Eesti Rahvusraamatukogu suur toetaja Esko Häkli.

kujunditele. Kõigepealt kuulutas ta, et raamatul on siis mõte, kui see jõuab lugejani, muidu on raamat vaid hunnik paberit, millega pole midagi peale hakata. Lugeja on aga saatan, keda peltsebuliga välja ajada ei saa. Kirjastaja elab saatana arvel. Lugejat saab tasakaalustada aga raamatukoguhoidja, kes on jumal või jumalanna. (Kõlab uhkelt küll!). Lõpetuseks soovis Peeter Olesk jumalatele, öieti siis jumalannadele tööd ja jõudu lugejate vaos hoidmiseks. Ilusaid õnnitlussõnu jagasid veel Anne Valmas, Krista Talvi, Meelis Ideon, Kersti Kikkas, Tiit Jänese koos Kaia Holmiga, Mihkel Volt, Milvi Tedremaa, Tiina Tohvre, Anne Rande, Elle-Mall Vare, Ene Kiil.

Põhiettekanded: "Rahvustrükkis ja eestlase raamatukogu" (Peeter Olesk), "Raamatukogu, rahvusraamatukogu ja inforevolutsioon" (Rein Ruutsoo), "XX sajandi rahvusraamatukogu" (Piret Lotman), "Rahvusraamatukogu roll Eesti raamatukogunduses" (Tiiu Valm), "Parlamendiraamatukogu iseseisvas Eestis: 90. aastad" (Ene Loddes), "Eesti Rahvusraamatuvardad täna ja homme" (Rein Aru, Kalju Tammaru), "Arhiivid ja raamatukogud, nende ühisosa tänapäeval ja tulevikus"

(Aimar Altosaar). Edasi kulges töö neljas sektsioonis: "Rahvus ja raamat", "Informatsioonilise infrastruktuuri areng Rahvusraamatukogus", "Uut Rahvusraamatukogu kogu uurimisest", "Uued võimalused traditsioonidega raamatukogus".

Kuuldust koorus meie jaoks välja põhimõtteliselt tuntud mõisteid, mida rõhutati aga uue tonaalsuse ja sisendusega (teabeturg, klient, klientiteenindusstrateegia, globaliseerumine jne.) ning nende nimel tuleb meil, raamatukoguhoidjatel, tulevikus tulle minna. Nii heas kui kurjas. Räägiti eestlusest ja eurooplusest, meenutati isegi eesti luuletaja Gustav Suitsu nime ja avati taas tema kõigile tuttavat lendlauset – olgem eestlased ja saagem eurooplasteks, kuid enamasti alateadlikult ja kuidagi kiirustades. Mitmel korral kuulutati Rahvusraamatukogu tähenduse muutumist tulevikumaailmas. Uue elureaalsuse mõistmise vajalikkust ja haritust. Kahjuks *ei diskuteeritud* üheski sektsioonis üksikasjalikumalt *rahvusraamatukogu* sisu üle täna ja homme. Oletades, et eilne ei huvita enam paljusid, küsiks siinkohal, kui palju meil on õigupoolest selle teema valdajaid? Mitu inimest on mõelnud Rahvusraamatukogu kohast Euroopa Liidus ja tema uuenevatest funktsioonidest rahvuse seisukohalt? Praegu on aga meie tuleviku põhi ja kõige põhjendus Tiiu Valmi sõnul *maagiline INNOPAC*. Seejuures meenutan rõõmuga, et jumalannad on alati kohal... Suursündmus on möödas, sõnad sõnutud – oluline on nüüd hoopis argipäev, mis ootab meie tegusid. Teguderohket tulevikku, Rahvusraamatukogu!

Maire Liivamets

P.S. Tähtpäevaks valmis ka dokumentaalfilm "Eesti Rahvusraamatukogu" ja artiklite kogumik "Eesti Rahvusraamatukogu". Küllap kuuleme nendestki varem või hiljem.

OSKAR KALLASE PÄEV– XVII EESTI RAAMATUTEADUSE KONVERENTS EESTI KIRJANDUSMUUSEUMIS 24. 10. 1998

Konverentsi esimene pool tutvustas eesti raamatu ajalugu.

Mare Lott andis ülevaatliku pildi rahvuslike raamatulugude uurimise tendentsidest Euroopas ja Ameerikas. Rõhuasetused on muutunud: senine kirjeldav, valdavalt faktoloogiline suund on asendumas raamatu käsitlemisega kommunikatsiooni ajaloo kontekstis. Ka on täheldatav üldine tendents laiendada traditsioonilist raamatuajaloo ainet – raamatu valmistamise ja levitamise käsitlust nn. raamatu sotsioloogiaga (lugemislugu, trükiste retseptatsioon ning mõju ühiskonna arengule). Eri koolkondade (prantsuse, angloameerika, saksa) näidetel pakuti tuge eesti raamatuloo uuestikirjutamisel.

Liivi Aarma Tallinna Pedagoogikaülikoolist käsitles 18. sajandi Põltsamaa trükikoda ja selle toodangut, tuues väärtuslikku lisa seni teada olnud Põltsamaa trükistele. Temalt jäi kõlama soovitus kriitiliselt üle vaadata senised üldlevinud seisukohad eesti raamatuloos, sest arhiiviaines pakub jätkuvalt lisaleide ja uusi interpreteerimisvõimalusi. Liivi Aarma mõttekäik haakus Mare Loti omaga ses mõttes, et eesti raamatuloo kompleksne käsitlemine nõuab lisaks seni prevaleerinud faktoloogilisele andmestikule ideede ülekandmise uurimist.

Tänapäevastest kirjastamise arengutendentsidest rääkis **Aile Möldre** Tallinna Pedagoogikaülikoolist. Elektroonilise ja traditsioonilise kirjastamise vastastikune mõju ning trükitud raamatu võimalik taandumine on mõned märksõnad tema ettekandest. Teiselt poolt on internet kujunenud tähtsaks raamatute müügi- ja reklaamikanaliks, tekkinud on trükitud raamatutega kauplevad

võrguraamatukauplused, mille võimalused raamatuid pakkuda ületavad tunduvalt füüsilise raamatukaupluse sortimendi. Elektrooniliste trükiste vaieldamatute vooruste kiiruse, odavuse, lihtsuse kõrval tõstatuvad autoriõiguse, infokasutamise korraldusprobleemid.

25. oktoobril oli Oskar Kallase 130. sünniaastapäev.

Oskar Kallase tsükli juhatas sisse **Peeter Oleski** ettekanne (teesides) Oskar Kallase suhetest noorsoomlastega. Eestis säilinud 30 E. N. Setälä kirja O. Kallasele lubavad väita, et ta ei saanud noorsoomluse arengust kõrvale jääda. Peeter Oleski arvates õppis Kallase põlvkond uut rahvuslust just soome rahvusluse arengut jälgides. Eesti kultuuriinimeste kirjavahetus lubab oletada, et Kallas juhatas rahvusluse radadele ennekõike Gustav Suitsu ja tema kaudu uue eesti sugupõlve.

Kadri Tamm Eesti Kirjandusmuuseumist käsitles Oskar Kallase ja Eesti Üliõpilaste Seltsi stipendiaatide reisikirjeldusi. Teema seondus Kallase folkloristitegevusega rahvaviiside suurokogumise organiseerimisel 1904–1915 ja Kallase enese reisikirjadega.

Veera Pino vaatles temale omase põhjalikkusega Oskar Kallase teist Tartu perioodi 1903–1918, keskendudes folkloristi-, pedagoogi-, ajakirjaniku- ja ühiskonnategelase rolli kõrval ühele täitmata jäänud soovile – saada Tartu Ülikooli õppejõuks. Poliitilisi pingeid ühiskonnas väljendas juba Tartu Ülikooli taotletud eesti keele professuurist ilmajäämine. Karl August Hermannini surmaga vabaks jäänud eesti keele lektori-koha täitmise kaaskäinud konflikt venestunud ülikooli ja

OSKAR KALLAS
1868 – 1946

“Dr. phil. Oskar Kallas [- -] on üks meeldivamaid ja ilmekamaid isiksusi selle sajandi esimese poole eesti avalikkuses, mees, kes aastakümneid väsimatult päevast päeva töötanud Eesti rahvuskultuuriliste asutiste ja ürituste teenistuses...”

Jaan Tõnisson

Jaan Tõnissoni mõttekaaslase Oskar Kallase vahel oli tõeliselt dramaatiline. Lisaks on sellest episoodist läinud käibele väärkäsitlus, nagu oleks Villem Reiman sel kohal eelistanud Jaan Jõgeveri.

Teine seik Tartu perioodist oli Ropka vallas asunud perekond Kallase maakodu muretsemise (ja kaotamise) lugu.

Saadik Oskar Kallas Londonis (1922–1934) oli **Eero Medijainen** uurimisaines. Eesti peamised välispoliitilised lootused neil aastail olidki seotud Suurbritanniaga. Nimelt loodeti sealt

lisaks välispoliitilisele ka sõjanduslikku ning majanduslikku toetust oma riigi iseseisvuse kindlustamisel. Eero Medijainen arutles, kuivõrd suutis Kallas talle pandud lootusi täita. Hinnangut andmast takistab asjaolu, et ei tunta (ei ole olnud võimalust uurida) Briti välispoliitikat neist aastaist ja meie diplomaadi ees olnud tegelikke võimalusi selles liinis. Kuulajad ärgitasid arutelu Oskar Kallase positsiooni üle diplomaatide seas.

Loone Ots Tartu Ülikoolist arutles suurmehe pildilise kujutelmateemal. Miks muutub üks kindel pilt ikooniks?

Oskar Kallase tähtpäevale oli ajastatud ka **artiklikogumiku “Oskar Kallas”** ilmumine. Verivärske eksemplari omanikuks said artiklite autorid ja tegijad – ning mis ilus žest –, kohal olnud kolleegid teistest raamatukogudest oma kogude tarvis.

Kogumikus on avaldatud **Veera Pino** kaks uurimust: “Oskar Kallase noorusaeg ja õpingud” ning “O. Kallas ja EÜS *Fraternitas Viliensise* lugu”, **Piret Öunapuu** “O. Kallas ja ERM”, **Loone Ots** “O. Kallas ja eesti haridus”, **Ülo Tedre** “O. Kallas folkloristina”, **Krista Aru** “O. Kallas ja Postimees”, **Eero Medijainen** “O. Kallas *versus Foreign Office*”, **Sirje Olesk** “Aino ja Oskari lugu: Aino Kallase päevikute, mälestuste ja ilukirjanduslike teoste põhjal”.

Niisiis on põhjalikku käsitlust leidnud põhilised Kallase tegevusvaldkonnad, sealhulgas rahvuskultuuriliste asutuste (Eesti Rahva Muuseum, rahvustrükise arhiivraamatukogu) algatamine ja arendamine.

Lisaks leiame kogumikust **Oskar Kallase bibliograafia**, mille koostajaks on Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonna juhataja **Merike Kiipus**. Bibliograafia aluseks on olnud Asta Veski 1941. a. Tartu Ülikoolis valminud bibliograafia eriala proseminaritöö

“Dr. Oskar Kallase bibliograafia”, mida on täiendatud KM arhiivraamatukogu ja selle bibliograafiaosakonna ning Rahvusraamatukogu kartoteekide põhjal. M. Kiipuse sõnul oli Kallas ise väga hoolikas personaalia koguja ning tema Eesti Kultuuriloolises Arhiivis asuvast lõigendite kogust tuli bibliograafiale tunda-täiendust.

Bibliograafia sisaldab 661 kirjet, selle kronoloogilised piirid on 1888–1998, registreeritud on sõnumid, artiklid, uurimused, retensioonid, reisikirjad, ankeedivasutused, kirjavastused, aruanded, ülevaated, üleskutsed, aga ka intervjuud ja kõned ning nende refereeringud. Väärtuslik on Oskar Kallase anonüümselt või pseudonüümide all ilmunud kirjatööde avamine arhiivimaterjalide põhjal. Kajastamist on leidnud ka tema poolt toimetatud ja tõlgitud tööd.

Loetelu kinnitab, et tegu peaks olema hetkel kättesaadava ammendava registreeringuga ja on hea meel, et üks elutöö on uurijate tarvis bibliograafiliselt fikseeritud.

Nüüd jääb veel küsida, kes koostab Oskar Kallase monograafia, ja oodata selle ilmumist.

Anne Ainz

P.S. Kallase pere viimaseid Tallinna aastaid ei ole põhjalikumalt uuritud. Sellega seoses olgu nimetatud, et mingi osa nende kodusest raamatukogust on jõudnud sõjajärgsel ajal Rahvusraamatukogu varukogusse.

ÜLESTÄHENDUSI NARVA TEEKONNALT

Eelteadmiseks niipalju, et alljärgneva teksti autor vaeb olukorda idealisti vaateveerult. Temaga oponeerivad enamasti realistid, kelle jõud asju mõistlikumaks muuta pole kuigivõrd suurem.

26. novembril 1998 Narvas toimunud rahvusvahelise seminari nimetus oli pikk ja aukartustäratav: **"Vähemusrahvuste teenindamisest Kirde-Eesti ja Põhjamaade raamatukogudes: probleemid, kogemused ja rahvusvaheline koostöö"**. Sõin ja jõin seal minagi – mõtted koju kaasa kandsin. Kuna ma kaasavõetuga muud peale ei oska hakata – siis pajatan teile. Aga need on pelgalt ühe kuulaja-jälgija väheolulised seisukohad, mille jõud on võrdne ühe lumehelbega tuule käes. Tuisku oleks vaja!

Nimetades esinejaid ei refereeri ma pikemalt sõnavõtte, sest need olid enamjaolt põgusad ülevaated ammu teada raamatukogutööst ja muredest. Kuigi laual seisid osalevate maade, st. Soome ja Eesti rahvuslipud, kuulutati seminari töökeelteks vene ja inglise keel. Kohalolnute rahvuse kohta ei tea ma aga täpsemalt midagi lisada. Seminari hing – tuli ja vesi – oli raamatukogu direktor **Ingrid Erilaid**. Materiaalselt ja moraalselt toetas sündmust Eesti Kultuuriministeerium ja Soome Instituut ning narvalased ise ikka ka. Avasõnad ja viisakuslaused lausus Narva aselinnapea **Galina Moldon**, kelle sõnutsi tegutseb linnas 13 vähemusrahvuste ühendust. (Tegekkuses käis jutt aga kahest grupist – vähemusest, kes kõnelevad 97 protsendi ulatuses vene keeles ja enamusest, keda on Narvas 3 protsenti.) Kuulates spetsiaalselt saatesarja "Klassikaraadio tuleb külla", kus narvalased kõnelesid Narva elust, muuseas ka eestikeelsest elust, olen mõistnud, et olulisem keelest on vist tõesti eesti meele tutvustamine. Aga võib-olla peaks hoopis vaikima, sest keegi vanaprroua Austraaliast olevat pärast oma Narva koolimaja külastamist kaks päeva sõnatu olnud...

Kogu seminaril istunud aja kestel meenus minale ammu loetud ajalooline romaan – Valentin Kostõljovi "Ivan Groznõi" (Tln., 1961). Kes on sellest raamatust juhtumisi kuulnud, mõistab, miks mu teadvus just Narvas selle teksti välja kaevab.

Põhiettekandjaks võib pidada RR-i värsket peadirektorit **Tiiu Valmi**, keda ümbritseb ilmselt veel mõnda aega nõuka raamatukogunõuniku aura. Ka tema jutt **"Eesti raamatukogude hetkeseis ja Kirde-Eesti raamatukogud"** oli eelnevast ametikohast tingitud – selge ja mõistlik, mis puudutab ettekande esimest poolt. Ta rääkis sellest, mis tehtud ja teoksilgi. Kiled, mida ta näitas, olid eestikeelsed! Aga Kirde-Eesti eripärast olukorda Tiiu Valm eriti kilbile ei tõstnud, või kui tõstiski, siis diplomaatiakunsti tase mel. Ingrid Erilaid valdab nähtavasti mitmesuguseid esinemiskunsti trikke ja nippe. Paljude minast tunnen, aga teema **"Kirde-Eesti raamatukogude probleemide erinevus ja sarnasus vähemusrahvuste teenindamisel"** etendamisel oli ta teistest tublisti ees. Ent probleemi erinevus on ka tema juhitas raamatukogus *kõige silmapaistvam*. Ingridi jõuvarusid võib võrrelda vahest RR-i eelmise peadirektori omadega ja ma olen kindel, et me kuuleme temast edaspidigi. (Mina isiklikult kindlasti.) Lugupidamisest korraldajate vastu mõned arvud. Teatavasti elab piirilinnas 76 000 elanikku, kellest eestlasi on kolm protsenti. See arv on niivõrd atraktiivne, et sobib korrata küll. Raamatukoguhoidjaid on 35, neist kõrgema haridusega 18 ja tema üksi rahvusenamuse esindaja. Kui ma õigesti aru sain, siis üks raamatukoguhoidja pidi integreeruma – nii et olukord pole lootusetu... Lugejaid on 21 027 (+ 1974), külastusi 147 561 (+2278) ja laenutusi 364 014 (+14 965). Eesti asja ei toodud eraldi välja. Ingrid Erilaid sõnavõtust koorus välja kurb tõdemus – Narva raamatukoguhoidjad on sattunud isolatsiooni, sest nad ei oska eesti ja inglise keelt. Mitte kumbagi. Oma eraldatuses ei tea nad, mis mujal juhtub, kuidas areneb raamatukogundus, sest täiendkoolitus käib neile üle jõu. Kui ma kuulasin loetelu, mida Narva Keskraamatukogu direktor kõik keele õpetamise nimel on teinud (Eva Lille kutsus koguni paar inimest Soome, et nad saaksid eesti keelt praktiseerida!), siis tuli mulle piibellik kõrbeteekond silme ette. Aga me teame, et egiptlased jõudsid viimaks tööta-

tud maale. Viimane kujund võib lugejat ehmatada (meie reaalsus on pigem heitlus), aga kui inimene ei näe oma tulevikku, ei oska sajandi lõpu situatsioonis kohaneda, aja nõudmistes orienteeruda, siis ei aita direktor, Tallinna ülemad (nagu naljatamisi osutati), Põhjamaad, Ameerika ega Venemaagi. Võtmesõnaks on kujunenud paraku **haritus, mitte jõud**, ja selles ei tee mõõndusi ükski normaalne riik. Igaüks, olgu eestlane, valgevenelane, tatarlane, ukrainlane või grusiinlane, peab üle vaatama oma nõukogude baashariduse, teisel juhul ei leia ta erialast, st. ka raamatukogunduslikku rakendust juba viiekuue aasta pärast. Uus põlvkond, kes vaatab pärani silmi Euroopa suunas, tuleb sootuks teistsuguste teadmistega me kannul – ka Kirde-Eestis. Tasub vaid silmapilguks seisatada ja oledki kõrvale jäänud. Võimalik, et olen ülekohtune, aga praegune Narva keskraamatukogu miljöö ja õhustik ei fastsineeri lugejat vajalikul määral. Selleks üks kujund, üks tähelepanek, mida mu raamatukoguhoidja-ajakirjaniku silm haaras. Raamatukogusse sisenemisel märkas Ingrid Erilaid sooja tere-käega üheaegselt püssi, mis mänguautomaadil vaikides seisis. Ta oli suunatud kuhugi sisemusse, kaugusse – eesti ja slaavi kultuur olid kohtunud. Tean sedagi, et nad on ehmatavalt hästi teineteisega kohanenud.

Kui Ingrid ütles, et Tallinnas ei ole enam inimesi, kes mäletaksid vene keelt, siis pole see tõsi (kõik sõnavõtjad, välja arvatud allakirjutanu, rääkisid vene keeles), aga see põlvkond tuleb ja õige pea. Narva-Jõesuus töötab noor õpetaja, kes vene keelt ei mõista! Sõnaraamatu kasutajaid leidub Kirde-Eestiski, ja nii see keeleoskus areneb. Ehkki Narva Pähklikmäe gümnaasiumi direktor Mihhail Mihhailšenko arvas ajakirjas "Luup" (nr. 24, 1998), et läheb veel veerand sajandit, enne kui tulevad õpetajad, kes suudavad oma ainet kahes keeles kõrgtasemel õpetada. Kuid aeg läheb kiiresti! Aga mis juhtub nendega, kes kevaldel jääle jäävad? – nii parafraaseerin ma Jaan Krossi (vt. "Michelsoni immatrikuleerimine"). On võimalus, et isolatsioon süveneb, aga kui kaugele? Euroopa Liiduga ühinemisest kaugemale ta kulgeda ei saa. Kunagi peab ometi motivatsioon tekkima. Need küsimused on mõtle-

ISSN BRÜSSELIS

1998. aasta septembri lõpunädalal kohtusid ISSN rahvuslike keskuste juhatajad (*International Standard Serial Number*) juba 23. korda ning sel korral suviselt soojas ja päikesepaistelises Brüsselis.

Kokku tuldi Belgia Rahvusraamatukogu kutsel ning korraldusel. Erinevuseks eelmiste nõupidamistega (1995. a. Pariis, 1996. a. Ljubljana, 1997. a. Budapest) oli asukoha valik – ümarlaua, õigemini hiiglasuure ovaallaua ümber töötamise asemel tuli osavõtjatel oma ettekanded ning sõnavõttud esitada lavakõrgustes, läbi mikrofonu, mis teadagi ei soosi kiiret tööõhkkonna teket, kuid millega siiski harjuti.

ISSN töökoosolekud on olulised rahvuslike ning regionaalste keskuste töösuundade kujundamisel. Tähtsaks peetakse aruannete ettekandmist, mis kestab tavaliselt pika päeva, vahel teiseigi lisaks, sest vastata tuleb kohalolijate küsimustele ning oma aja võtab n.-ö. koduülesande lahendusvariantide väljapakumine. Käesoleval aastal oli kõne all suhtumine elektroonilistesse väljaannetesse (e-väljaannetesse). Oma poolse põhjaliku aruande esitab ka ISSN rahvusvaheline keskus. Koosolekul lepatakse kokku kogu süsteemi puudutavates küsimustes, mis tähendab, et järgneval ajavahemikul tuleb tegutseda ühesuguste reeglite ja seaduste järgi. See on nii suure süsteemi toimimise eeltingimuseks. ISSN rahvusvahelise süsteemi tulemuseks on rahvusvaheline perioodikaväljaannete andmebaas, kus kirjed on ISSN formaadis ning standardnumbrit jagamine peab põhinema ühtsetel põhimõtetel. ISSN süsteem on ülemaailmselt tuntud ja tunnustatud, praegu-seks on sellega liitunud 67 rahvuslikku keskust ning Kagu-Aasia regionaalne keskus. Uued liitujad on Gruusia, Nigeeria, Bosnia ja Hertsegovina. Läbirääkimised käivad Islandi, Austria, Armeenia, Iraani, Nepaali, Peruu ja

miseks ja kui tahetakse kunagi tõepoolest eestikeelsest teabepäevast osa võtta, siis ka teostamiseks. Mure interneti puudumise pärast on elementaarmure, sest keelt oskamata sealt palju tarkust ei ammuta. Ka pole kohalikud raamatukoguhoidjad nähtavasti juba aastaid erialase uudiskirjanduse ja vastavate nimestikega tutvunud ning RK leheküljed on neile tundmatu maa. Mitte sisulise raskuse, vaid keeleoskamatus tõttu. Millest nende teadmised küll toituvad? Sellest seminaril paraku ei räägitud.

Elvira Sidorova Sillamäe keskraamatukogust, **Sirje Undusk** Kohtla-Järve keskraamatukogust ja **Ingrid Spitz** Jõhvi keskraamatukogust puutuvad samuti kokku nn. vähemusrahvuste teenindamisega, kaks viimast mõnevõrra vähem kui Narva ja Sillamäe. Oma ettekanetes tutvustasid nimetatud raamatukogude direktorid korralduslikult oma igapäevatööd, aga põhiprobleemile nad elevust ei suutnud lisada. Tõele silma vaadates tuleb tunnistada, et sõnum, mida seminaril esile taheti tõsta, kadus lõpu poole lihtsalt ära. Vastupidi, mureseti koguni, et "Riigi Teatajas" avaldatud seadused tuleks vene keelde tõlkida. Seda lauset kirjutades mõistan ma, kui naiivne on kogu mu jutt, aga kes saab lapsesuud sulgeda...

Pärast maitsvat lõunasööki narvalikus restoranis "Baltika" alustas hoogsalt väliskülaline **Riitta Hämäläinen** Helsingi linnaraamatukogust teemal "**Mitmekeelse elanikkonna raamatukoguteenindus Soomes**". Tulevikku silmas pidades oli ettekandel määrav tähtsus. Pea somaallased ja kurdid meiltki teenindust ei nõua. Soome on jõukas maa ja võib luksusteenindust lubada. Emigrantide probleem Soomes on ka meie meediast läbi lipsanud, aga minu arusaamist pidi on emigrantidel ja meie integreerumist vältivatel immigrantidel vaks vahet, nii et Riitta Hämäläineni esitatud haaras mind teoreetiliselt. Soomes olevat 86 000 emigranti, pool Helsingis ja linna ümbruses. 1996. aastal anti Helsingi linnaraamatukogule luba komplekteerida kirjandust spetsiaalselt emigrantide tarvis. (Projekti toetas ka Oslo linnaraamatukogu.) Neil on väljaandeid umbes 600 keeles. Teeninduskeeled rootsi, soome ja inglise keel. Aga soovitatav on osata ka põgenike keeli.

Lõpetussõnadega alustas kirjanik **Maimu Berg**, kes mitut keelt valdava inimesena pöördus kuulajate poole vene keeles ja pidas oluliseks, et eesti kultuuri kohta tuleb rohkem väljaandeid vene keeles kirjastada. Olen nõus, sest **eesti meele** mõistmiseks on neid tõesti vaja, aga keeleoskus sellest igatahes ei parane. Olgu siinkohal lisatud, et kõige loetavam ajalooramat Narvas on *Март Лаар, Лаури Вацтре Очерки Истории эстонского народа*. **Olga Bunder** kultuuriministeriumist jagas Maimu Bergi seisukohta ja kordas, et eesti keelt tuleb õpetada kõrgemal tasemel – mis tähendab *kõrgemal tasemel*, pole mulle, asjatundmatule selge. Mõnes Tallinna koolis olevat tase päris kõrge, "Postimehes" (NB! **26. nov.** 98) oli kirjas, et ka Narva Pähklimee gümnaasiumis on **õpetus tasemel**. Siis on ju kõik hästi! Vene keeles avaldamise seisukoha pooldaja on ka Narva riigikeelekeskuse juhataja **Elle Välja** (vt. "Luup" nr. 24, 1998). Ta ütleb: "Ideaal oleks küll eesti keeles, aga reaalsus on teine." ERÜ esinaine **Krista Talvi** rääkis oma tasasel ja rahulikul kombel täienduskoolituse ja integratsiooni võimalikkusest Eestis. **Tiiu Valm** lisas lõpetuseks, et korrektiive peavad tegema nii eestlased kui venelased, ühtlasi tuletas ta meelde, et raamatukoguhoidja peab olema ühiskonnas samm teistest ees. Ka ma ise poetasin paar mõtet, aga enamuse sõnastan siiski siinkohal. Paljude pahameeleks jään endale truuks ja kordan, et seni kui me ise eesti keelt riigikeelena täielikult ei aktsepteeri, kuni me seda õigesti ja lugupidamisega ei kõnele, ei hooli sellest ka vähemusrahvused ja tegemata teod on teotus, nagu ütles üks nõukogude eesti luuletaja. Ma tunnetan Ingridi lootusetust ja mõistan seda mängu, mida ta jätkab, aga aeg tuleb maa ja mere pääl... Ja kui ei tule, siis on meie kaotus suurem kui pelgalt Narva keskraamatukogu. Siis pole enam tähtsust, et eestikeelse kirjanduse osakonna riuli ühel laudil on Lenini teosed ja aste kõrgemal Jaan Puhveli "Võrdlev mütolooogia". Nende vahel on seni jõgi, mis tuleb ületada. Piki üht kallast kõndides ei jõua me seekord sihtpunkti. Vastupidi arvajaitele on avatud meie ajakirja veerud.

Maire Liivamets

Ukrainaga. Brüsselisse oli kogunenud 42 osavõtjat 32 rahvuslikust keskusest ja ISBN rahvusvahelise keskuse direktor dr. Hartmut Walravens ning CASA-projekti esindaja.

Elektroonilised teavikud ja ISSN

Standardnumeratsioon ISSN sai loodud trükitud perioodikaväljaannete registreerimiseks, olenevatest teaviku keelest, väljaandes kasutatavast šriftist jne. Selle ülesande on süsteem eeskujulikult täitnud. Ees seisab kohati võimatuna näiv ülesanne elektrooniliste teavikute standardnumereerimiseks. Füüsilisel kandjal olevate e-teavikutega on olukord lahendatav (CD-ROM-id, disketid), kuid võrguväljaannete standardnumereerimisega on lahenduste otsimine ja nende pakkumine veel käimas. Kirjastajad ning ka raamatukogud (esirinnas USA, Soome, Norra, Rootsi, Saksamaa, Holland) on välja pakkunud ka teisi identifitseerimistunnuseid, nagu DOI (*Digital Object Identifier*), PDI (*Publisher Item Identifier*), URN (*Universal Resource Name*). Põhimõtteliselt saab nende kõigi puhul kasutada ka praegu kasutusel olevaid numbrisüsteeme, nagu ISSN, ISBN, SICI.

ISSN süsteemis otsustati, et kui sama väljaanne ilmub nii trükitult kui ka elektrooniliselt, siis antakse samale nimetusele erinevad ISSN tunnused. Otsuse vastuvõtmisega kaasneb rahvuslikele keskustele palju lisatööd, kuid pärast pikki diskussioone on otsus vastu võetud eelkõige kirjastajate nõudmisel: väljaannete tellimise ning arvepidamise puhul on oluline eristada sama väljaande trükitud ja elektroonilist versiooni. *Online* e. võrguväljaannete kindlakstege mine, pealkirjade sagedased muutused jms. tekitasid palju kõneainet nii sõnavõttudes kui ka kohvilauavestlustes. Kindlaks kujunenud piirid monograafiate ja jadaväljaannete vahel on teisenemas, ilmuma on hakanud nimetuseta võrgulehed, mis koosnevad artiklitest. On küll ilmunud

e-väljaannete kirjetest koostamise uuendatud reegli ISBD(ER), kuid näib, et võrguväljaannete süsteem uueneb reeglite kiiremini ja äraarvamata teid pidi.

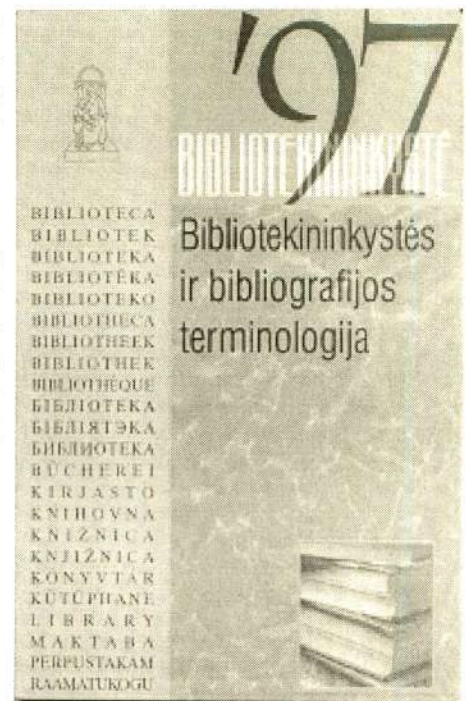
ISSN andmebaas internetis

Rahvusvahelise ISSN keskuse tegevuse tulemusena valmis ISSN andmebaasi võrguversioon, mille kaudu saab teha otsingut, kirjetest koopiaid. Kasutaja peab teenuse eest maksma ning hind selgub novembri lõpus peetaval ISSN peassaamleel koosolekul. Rahvusvahelisel ISSN keskuse koduleheküljel on ka lingid rahvuslike ISSN keskuste kodulehekülgedele ning ISSN rahvuslike keskuste kontaktandmed. Lisaks sellele on 1998. aastast saadaval ISSN koduleheküljel ka ISSN *Manual* – juhendmaterjal, mis ilmus trüki viimati 1983. aastal ning mida sadade muudatuste ja lisade tõttu hakati kutsuma juba *leaflet*-materjaliks.

CASA (*Cooperative Archive of Serials and Articles*)

CASA on Euroopa Liidu projekt, mille eesmärk on artiklite kättesaadavaks tegemine koondkataloogide ja artiklite andmebaaside kaudu. CASA kasutab ISSN tunnuseid kirjetevaheliste tunnuslinkidena. Projekti koordinaatoriteks on Bologna ülikool ja Itaalia koondkataloog ning ülikoolide raamatukogude kaudu osalevad projektis ka Šotimaa SALSER-koondkataloog, Kreeka ja Norra rahvuslikud ISSN keskused.

Silvi Metsar

Hiljuti jõudis Rahvusraamatukogusse Leedu Martyno Mažvydo nimelise Rahvusraamatukogu teadustööde kogumik "Bibliotekininkyste '97"

(alapealkirjaga "Raamatukogunduse ja bibliograafia terminoloogia"), mis sisaldab põhiliselt Leedu ja Läti, kuid ka Eesti, Valgevene, Sloveenia raamatukogundusterminoloogiat käsitlevaid artikleid. Kogumikus on avaldatud enamik 1996. a. oktoobris Vilniuses toimunud raamatukogundusterminoloogia rahvusvahelise konverentsi ettekanadeid, mille autoreiks on J. Čepyte, S. Linina, S. Keinys, I. Kanič, K. Sinkevičius, V. Rimša, N. Kolesinskiene jt., samuti Reet Kuke konverentsile koostatud ettekanne "Eesti Rahvusraamatukogu – raamatukogundusterminoloogia keskus".

Artiklite hulgas on rohkesti teaduslik-teoreetilisi käsitlusi, kuid nende kõrval leiame palju konkreetsete terminiprobleemide, nagu sünonüümsus, mitmetimõistetavus, ekvivalendid teistes keeltes, üksikute terminite (*fond, raamatukogufond, raamatufond*) tähenduse muutumise, uute terminite (nt. *mikrograafia*) tähenduse selgitamist. Jõutakse järeldusele, et rahvuslik terminoloogia on senini arenenud ja kujunenud võõrkeelte tugeva surve all (algul vene, seejärel inglise keel). Leitakse, et kasvab vajadus mitmekeelsete sõnastike ja koostöö järele

nende koostamisel. Märgitakse, et tänapäeva nõudeid arvestades on eriti oluline oskussõnastike elektronandmebaaside loomine.

Arvatakse, et väga vajalik on raamatukogundusterminite normeerimine, standardiseerimine ja unifitseerimine (nt. Lätis on avaldatud aastail 1976–1992 35 normterminite nimestikku).

Tutvustatakse ilmunud raamatukogusõnastikke, mis on põhiliselt teemasõnastikud (raamatukogundus, kataloogimine, bibliograafia, kogud, informaatika), paljud neist on seletavad ja mitmekeelsete vastetega. Rõhutatatakse, et terminoloogiat tundmata või omamata ei suuda me adekvaatselt ja üheselt mõista erialateksti ega seda tõlkida.

Terminoloogial on suur tähtsus ühe riigi raamatukogude integreerimisel rahvusvahelisse raamatukogude süsteemi (nt. leidub rida termineid *raamatukogu*, *lugeja*, *raamatukogundus*, *raamatukoguteadus*, *külastaja*, mille sisu riigiti interpreteeritakse erinevalt).

Palju tähelepanu pööratakse antud ala, samuti selle sidusalade terminisüsteemide vastastikuste seoste küsimusele. Ühtlasi tutvustatakse uusi mõisteid (eriti informaatika alalt), millele seni veel õiget vastet pole leitud – *authority entry*, *uniform heading*, *variant heading* jm.

Raske küsimus leitakse olevat terminivalik, millest sõnastiku koostamine tegelikult ju algab.

Rahvusliku mälu seisukohalt peetakse oluliseks terminite *rahvusbibliograafia* – *riikliku bibliograafia* täpset fikseerimist ja piiritlemist (Valgevene rahvusraamatukogu esineja arvates peaks lähtuma kolmest kriteeriumist – loodud (avaldatud) antud riigi territooriumil, selle riigi keeles ja kirjutajaks sellest rahvusest autor).

Antakse ülevaade konverentsil osalenud riikide raamatukogunduse terminoloogiatöö ajaloost ja arengust, (nt. tehti Leedus raamatuteaduse terminite fikseerimisega algust juba XVI sajandil) ning juhitakse tähelepanu tehnoloogia arenguga tekkivatele probleemidele, mis nõuavad raamatukogudelt suurt ettenägemisvõimet.

Maia Randma, terminoloog

Vastse-Kuuste raamatukogu uued avarad ja valgusküllased ruumid (pindala 125 m²) asuvad nüüd kohaliku põhikooli ühes tiivas. Kahekümne lugejakohaga vastses raamatukogus on küllaldaselt ruumi nii lugemiseks, laenutamiseks kui liikumiseks nii täiskasvanutele kui lastele.

Raamatukogu ehitamiseks ja sisustamiseks on kulunud üle poole miljoni krooni. Põhifinantseerija oli Vastse-Kuuste vald. Kaaluka osa rahastamisel kandis Kultuuriministeerium (projekteerimiskulud, sisustus ja *Kirjasto 3000* tarkvara) ja Avatud Eesti Fond (arvutiriistvara, võõtkoodid, internetiühenduse sisseadmine, koolitus). Tänu sõnad ütleme ka Eesti Kultuurkapitalile, kes eraldas raamatukogule raha paljudusmasina ostmiseks.

Mall Kõpp

Vastse-Kuuste raamatukogu juhataja

* *

Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu nõukogu valis 14. jaanuaril 1999. raamatukogu **direktoriks JÜRI JÄRSI**, kes asus uuele ametikohale 18. veebruaril.

Jüri Järs on sündinud 1951. aastal Tallinnas. Ta on lõpetanud E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi raamatukogunduse ja bibliograafia eriala 1976. aastal. Pärast lõpetamist on ta töötanud TTÜ raamatukogus vanemraamatukoguhoidja, osakonnajuhataja, teaduri ja peainformisti ametikohal. 1987. aastast tegeleb peamiselt raamatukogu infosüsteemi loomise küsimustega. 1990. aastast on Jüri Järs ERÜ juhatuse liige ja rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonna juht alates selle moodustamisest 1995. aastal. Ta on nõu ja jõuga kaasa aidanud infosüsteemide loomisele nii teadus-, rahva-, kooli- kui ka erialaraamatukogudes.

Lemmikmuusadeks on Euterpe, Erato ja Polyhymnia.

1999. aasta aprillist on IFLA peasekretär ROSS SHIMMON, praegune Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguühingu president.

Alustas karjääri Ühendatud Kuningriigi rahva- ja akadeemilistes raamatukogudes. 1979–1983 Papua Uus-Guinea Administratiivkolledži raamatukoguhoidjate koolituskavade arendusjuht; Papua Uus-Guinea Raamatuteadusnõukogu ja kolledži juhtimise töörühma asutajaliige ning Papua Uus-Guinea Rahvusliku Raamatukogunõukogu esimees. 1983. aastal sai Papua Uus-Guinea Raamatukoguühingu elu-aegse liikme staatuse.

1984. aastast Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguühingu ametnik: inimressursside ja hariduse osakonna sekretär; erialarakenduste direktor (vastutus- alad: raamatukogu- ja infotöötajate palgad ja töötingimused, raamatukogu- ja infoteenuste rahastamine, infotehnoloogia, raamatukogusid puudutav seadusandlus, hea töö juhised, teadus- ja arendustegevus, ülikooliprogrammide akrediteerimine, täienduskoolituskavad); 1992. aastast ühingu president. 1995. aastal muudeti tema ettepanekute alusel ühingu nõukogu, komiteede süsteemi ja peakorterit struktuuri. Sujuvamaks muutus komiteede töö, taaselustati tulutoovaid tegevusi ja pöörati suuremat tähelepanu avalikkusuhetele ja kuluaripoliitikale, mille tulemusel ühing ja elukutse saavutasid varasemast suurema tuntuse.

1993. aastast Briti Raamatukogunõukogu ja 1992. aastast Ühendatud Kuningriigi Rahvusliku Raamatukomitee liige, EBLIDA rajajaid ja 1991–1995 selle president, 1997. aastal Lõuna-Aafrika Vabariigi Pretoria Asutava Konverentsi vahendaja. 1996. aastast juhtinud Ühendatud Kuningriigi Raamatukoguühingu ühinemisläbirääkimisi Infoteadlaste Instituudiga eesmärgiga luua uus erialainstituutsioon.

Tegevus IFLA-s: 1991–1993 autoriõiguste ja 1997. aastast FAIFE komitee ning 1988. aastast raamatukoguühingute juhtimise ümarlaua liige.

PAUL NAUTA

26. novembril 1998 lahkus meie keskelt ootamatult IFLA endine peasekretär Paul Nauta. Tema näol kaotas IFLA liikmeskond juhi, kolleegi ja sõbra.

Paul Nauta oli 1977. aastast IFLA raamatukogukoolide ja teiste koolitusküsimuste sektsiooni (praegu haridus- ja koolitussektsiooni) alalise komitee liige ning aastatel 1987–1992 IFLA peasekretär. Tema peasekretäriks oleku ajal suurenes IFLA liikmete arv 1150 liikmelt 123 maal 1284 liikmeni 135 riigis. Suurel määral muudeti nii organisatsiooni liikmemaksu arvestamist kui juhtimisstruktuuri. IFLA arengumaadele suunatud tegevuskava tõhustas ALP põhiprogrammi keskuse loomine Uppsala ülikooli juurde. Kõigi kolme piirkondliku büroo ülesanded anti täita uuele institutsioonile ja said endale uue juhataja. Edukalt lõpetati UBCIM ja PAC põhiprogrammi uue juhtinsti-

tutsiooni valiku läbirääkimised. IFLA viis ellu oma keskmise pikkusega tegevuskava 1986.–1992. aastaks, töötas esmakordselt välja ja rakendas oma pikaajalist tegevuspoliitikat ning laiendas raamatukogundus- ja infoteaduslikku uurimistööd. Loodi uusi ühendusvorme, fonde ja stipendiume ning sõlmiti UNESCO ja teiste rahastavate organisatsioonidega rohkem kui 50 lepingut. Otsustati, kus toimuvad IFLA aastakonverentsid 1991.–1996. aastal.

Kuigi Paul Nauta läks IFLA peasekretäri ametikohalt 1. oktoobril 1992 pensionile ja nautis iga hetke oma pensionäripõlvest, huvitus ta organisatsiooni tegevusest ka hiljem. 1996. aastal osales ta koos naisega IFLA aastakonverentsil Pekingis ja oli organisatsiooni 1998. aasta stipendiumide komitee esimees.

Peaaegu kogu oma karjääri jooksul oli Paul Nauta seotud raamatukogude ning raamatukogu- ja infoteadusealase haridusega. Enne IFLA ametikoha vastuvõtmist oli ta Amsterdamis Frederik Mulleri Akadeemia (seal õpetatakse raamatukogu- ja infoteadusi, raamatukaubastamist ja kirjastamist) direktor.

Ametialaste saavutuste eest anti Paul Nautale Hollandi orden *Orde van Oranje-Nassau* ja ta oli ka Prantsusmaa ordeni *Ordre des Arts et des Lettres* kavaler.

Paul Nauta oli oma IFLA aastatel raamatukogunduse rahvusvaheline saadik. Kuid IFLA tunneb temast puudust ka kui sooja südamega sõbrast.

*IFLA komiteed ja ametnikud,
IFLA auliikmed, IFLA rahvuslike
raamatukoguühingute liikmed,
IFLA liikmed Madalmaades*

Trükist on ilmunud
Tartu Ülikooli 1997. a. **vilistlaspäevade kogumik.**

Meie õppisime raamatukogundust Tartu Ülikoolis,
Tartu, 1998 – 88 lk. : ill. - Koost. M. Kümnik, K. Noodla.

Kogumikku saab osta Tartu Ülikooli Raamatukogu koju-
laenusletist ja ERÜ büroost. Hind 51.55

SUMMARY

Katre Riisalu, deputy head of the Fine Arts Information Centre, in her article "Compiling Music Bibliographies in Estonia" gives a thorough survey of the achievements in her profession. Music bibliographies form an essential part in the national culture. The pathfinder of the Estonian Music Bibliography was the composer and musicologist Hillar Saha who published a list "Estonian Music Literature in 1622–1917" in 1934. Since 1918 the literature on music as well as items of sheet music have been registered in Current National Bibliography. Sheet music, published in 1918–1944 is registered in the database compiled by the National Library of Estonia. Union bibliographies on the years 1940–1970 have been published and the years 1971–1991 can be found in the publication "Raamatukroonika" (The Estonian National Bibliography. The Books). The founder of the tradition of the compiling bibliographies that are the part of scientific bibliography, is the Music Department of the NLE under the guidance of its head Valve Jürisson. Hand in hand with reader service, six bibliographies have been compiled, the last of them Eduard Tubin's bibliography in three parts. In the 80s of this century systematic compiling of discographies began. As a result of H. Pedusaar's long-time work "Eesti heliplaatide kataloog 1901–1939" (The Catalogue of Estonian Gramophone Records) was published in 1998. The current registration of Estonian music sound recording has been started. Active scientific and music life, the publication of sheet music and creation of sheet music collections by the libraries in the second half of the 20th century have originated favourable conditions for the development of Estonian Music Bibliography.

In her article "The Joys of the Academy of Music Library" Reet Nikkel introduces the changes that have been successful. The collection of the Library has improved by its content, much professional materials have been sent by firms

and publishing houses, several materials have been presented. The qualification of acquisition librarians has improved and the cooperation with the collection of the Recorded Sound Department of the University of Tartu and with the Music Department of the National Library of Estonia has been established. The Estonian Academy of Music Library is a member of the IAML and takes part in TEMPUS Project.

* * *

Maria Kalentšits, a librarian of the Library of the Estonian Marine Institute is concerned about the fact that problems of scientific and development institutions libraries are seldom discussed in the professional journal "Raamatukogu". She appeals to her colleagues and proposes to found a corresponding section by the Estonian Librarians Association. This section would support the development of these libraries. They also want to take part in seminars, continuing education programmes and to change ideas and experiences. In 1992 new guidelines for the Library of the Estonian Marine Institute were worked out. Now they can also use the most important professional database ASFA. In 1994 the Library joined the European Association of Aquatic Science Libraries and Information Centre (EURASLIC).

* * *

In her interview "The Science of Music Is Helpless without Libraries" Urve Lippus, musicologist and lecturer at the Estonian Academy of Music, concentrates on the activities of music libraries and Estonian music life. She introduces her activities, discusses the use and necessity of bibliographies, compares our problems with the problems in foreign music libraries, gives some names of young Estonian composers that a reader would remember. Urve Lippus dwells upon the position of Estonian music in the world context. She gives her opinion of the continuing of song festival and choir music traditions.

* * *

Eero Medijainen's, lecturer at the University of Tartu, article "About Vilms" continues to introduce the books in the series "Estonian History of Ideas". The collections (compiled by Hando Runnel) "Between Two Worlds" and "Jüri Vilms in Memoirs" finish the work that would have been published in 1940. The Committee for the Preserving Jüri Vilms's Remembrance started this work in the 1930s but it remained unfinished because of the Soviet occupation. Jüri Vilms as a young radical politician founded a new political party and drew together the people who were in opposition with ultra left - view persons, with Konstantin Päts and with his rival Jaan Tõnisson. Unfortunately Vilms was killed in April 1918. The present collections give the formation of the talented politician Jüri Vilms to one of the leaders of the Estonian community in the revolutionary period of the years 1917 and 1918.

CONTENTS

■ SPECIAL LIBRARY		
Compiling Music Bibliographies in Estonia	Katre Riisalu	4
The Joys of the Academy of Music Library	Reet Nikkel	8
The Music Reading and Listening Room at Harju County Library	Merle Hansen	9
About the Activities of Saaremaa Central Library Music Reading and Listening Room	Tiiu Tõhk	10
The Library of the Estonian Marine Institute	Maria Kalentšits	11
American Information Center	Vaiko Sepper	13
Ten Years of Estonian Literature Published Abroad in Tartu O. Luts City Central Library	Elle Tarik	14
■ BOOK HISTORY		
Some Modern Aspects of Book History Treatment	Krzysztof Mignón	16
A Clockwork Orange	Aimar Ventsel	20
■ RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP		23
■ INTERVIEW		
The Science of Music Is Helpless without Libraries:		
Interview with Urve Lippus	Maire Liivamets	27
■ ESTONIAN HISTORY OF IDEAS		
About Vilms	Eero Medijainen	29
■ HABENT SUA FATA LIBELLI		
About Unpublished Plays	Oskar Kruus	32
■ PUBLIC RELATIONS		
Public Relations: Yes or No?	Triin Soone	33
■ COMMON TOPIC		
Public Library Law:		
Commented upon by	Tiiu Valm	35
ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION		37
■ CONFERENCES AND SEMINARS		
Our Memorable Event	Maire Liivamets	39
Oskar Kallas's Day	Anne Ainz	40
Some Records on the Journey to Narva	Maire Liivamets	42
ISSN in Brussels	Silvi Metsar	43
■ NEWS		44
■ IN MEMORIAM		
Paul Nauta		46
■ SUMMARY		47

Rk

